Amsterdam University of Applied Sciences

NEDERLANDSE SPORTRAAD

Amsterdam University of Applied Sciences

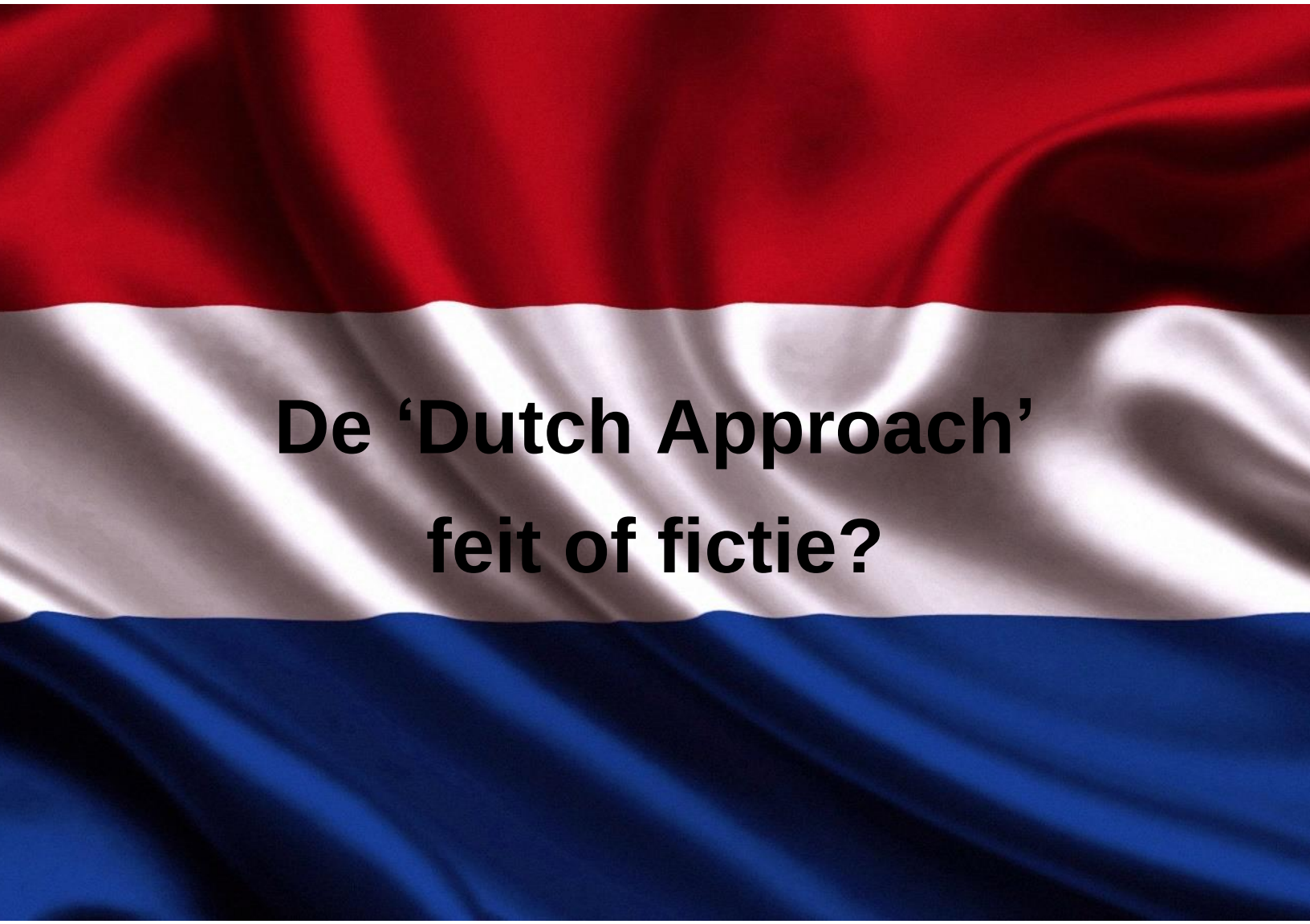

De ‘Dutch Approach’ feit of fictie?

Naam: Julius Goedhart
Student nummer: 500728516
Afstudeernummer:
Class: 4U
HvA e-mailadres: Julius.goedhart@hva.nl
Datum: 9 juli 2019

Amsterdam University of Applied Sciences

NEDERLANDSE SPORT RAAD

Afstudeeronderzoek
I1819-015, juli 2019

Student:
Julius Goedhart
500728516

Opdrachtgever:
Mr. Tessa van der Velden
Nederlandse Sportraad
Parnassusplein 5 2511 VX Den Haag,
Nederland

Afstudeerdocent: Drs. Martin Breedijk
Twee lezer: Michel Jonker

Amsterdam University of Applied Sciences (Hogeschool van Amsterdam)
Sport studies: Track International Sport Management & Business
Dr. Meurerlaan 8, 1067SM Amsterdam. Telefoon: 020 59 53 400

Voorwoord

Scriptie, het klinkt zo gemakkelijk, een onderzoek doen en je bent afgestudeerd. Hoe gemakkelijker het klinkt, des te meer moeite heeft het mij in de praktijk gekost. Zoals bij zovelen ging ook mijn scriptietijd met ups-and-downs. Uiteindelijk alles op alles zetten om toch voor de deadline klaar te zijn.

Ik kan nu met veel voldoening zeggen dat het mij toch is gelukt. Mijn scriptie ligt voor u, klaar om gelezen te worden. In deze scriptie worden negen sportevenementen met elkaar vergeleken. Vanuit deze vergelijking wordt een aanzet gemaakt tot het beschrijven van de 'Dutch Approach' bij Nederlandse aansprekende internationale sportevenementen. Het onderzoek is geschreven ter afronding van mijn vierdejaars afstudeerstage aan de opleiding Sportkunde, leerroute International, Sport, Management & Business aan de Hogeschool van Amsterdam. Van februari tot en met juni 2019 heb ik mij bezig gehouden met het schrijven van mijn scriptie.

Dit onderzoek heb ik niet in mijn eentje kunnen doen. Daarom wil ik graag een aantal mensen bedanken. Allereerst wil ik de mensen bedanken die zo welwillend zijn geweest om voor mij de tijd te nemen om geïnterviewd te worden. Rien van Haperen (oud directeur van de Atletiekunie), Martijn van Hulsteijn (voormalig toernooidirecteur van de Start Tour de France in Utrecht 2015), Ton Wetselaar (hoofd activaties tijdens de Start Tour de France in Utrecht 2015), Suzan Teutenberg (voormalig toernooidirecteur van de start Tour de France in Düsseldorf 2017), Frans Cornelis (oud voorzitter van de KNRB en toernooidirecteur WK roeien in Rotterdam 2016), Karin Luijendijk (Topsport Rotterdam, WK roeien Rotterdam 2016) en Pieter Verhoogt (Onderzoeker van verscheidene WK's roeien in opdracht van FISA). Doordat zij hun tijd beschikbaar stelden en door hun input heb ik waardevolle informatie kunnen verzamelen. Hiervoor dank. Dit heb ik als zeer verrijkend ervaren.

Met de informatie die ik uit de interviews heb verkregen, had ik een goede basis om naar de specifieke Nederlandse aanpak bij sportevenementen te kijken. Deze aanpak in Nederland is vergeleken met de aanpak van andere landen. Sommige internationale organisaties gaven mij de mogelijkheid om inzage te krijgen in hun rapporten. Daarom wil ik ook graag Patrick Magyer (voormalig toernooidirecteur EK atletiek Zürich 2014), Frank Kowalski (voormalig toernooidirecteur EK atletiek Berlijn 2018) en Pascal Jolly (projectmanager WK roeien Aiguebelette 2015) bedanken voor het aanbieden van deze documenten.

Daarnaast wil ik de hele sportraad bedanken voor de begeleiding en ondersteuning tijdens mijn stage. Een heel hecht team waarin ik mij meteen thuis voelde. Speciale dank gaat uit naar Tessa van der Velden als mijn persoonlijke begeleider bij de Nederlandse Sportraad. Ze was altijd bereid om met een zeer kritische blik naar mijn scriptie te kijken. Door deze kritische houding ging het niveau van de scriptie flink omhoog en ik wil haar daar zeker voor bedanken! Martin Breedijk en Michel Jonker van de HvA hebben mij goed begeleid in het proces, hiervoor dankt. Ook Remco Koopmeiners van de HvA wil ik bedanken omdat hij tijd op korte termijn zich beschikbaar heeft gesteld om mijn scriptie als tweede lezer te beoordelen.

Tenslotte gaat mijn dank uit naar mijn moeder. Allereerst omdat ze natuurlijk de allerliefste moeder is, daarnaast heeft ze, als een laatste check, met haar kritische en corrigerende blik naar mijn scriptie willen kijken.

Samenvatting

Met dit onderzoek wordt een eerste stap gezet met een benchmark, waarbij de Nederlandse aanpak van de organisatie van sportevenementen wordt vergeleken met die van nabije Europese landen. Nederlanders zouden namelijk organisatorische vaardigheden bezitten; innovatief zijn en voor weinig geld een evenement neer kunnen zetten, zo wordt beweerd in de sportwereld. De Nederlandse Sportraad (NLsportraad), die de minister van VWS onder andere adviseert over het beleid ten aanzien van sportevenementen, heeft in 2019 de term 'Dutch Approach' opnieuw geintroduceerd. Dit onderzoek is gedaan door een stagiair, werkzaam bij de NLsportraad, ter afronding van zijn studie aan de opleiding Sportkunde, leerroute International, Sport, Management & Business aan de Hogeschool van Amsterdam. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de NLsportraad, en richt zich op de vraag: Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?

Het onderzoek is kwalitatief van aard, waarbij zowel literatuuronderzoek van (inter)nationale bronnen als veldonderzoek is uitgevoerd. Drie volgtijdelijke edities van eenzelfde evenement in Europa zijn met elkaar vergeleken. Deze vergelijking is voor drie sportcategorieën uitgevoerd: bij het Europees kampioenschap atletiek; bij het Wereldkampioenschap roeien en bij de Start van de Tour de France. Het veldonderzoek bestaat uit meerdere interviews met een of meerdere eindverantwoordelijken van de onderzochte sportevenementen. De hoofdvraag wordt uitgesplitst in drie deelvragen. Daarbij worden twee aspecten uit de 'Dutch Approach' (innovatie en financiële efficiëntie) onder de loep genomen. De eerste deelvraag richt zich op het in beeld brengen van de huidige situatie in Nederland bij de organisatie van grote sportevenementen. Bij de tweede deelvraag wordt onderzocht of Nederland innovatief onderscheidend is, in vergelijking met andere Europese landen. Bij de derde deelvraag wordt gekeken of er een verschil is tussen de Nederlandse financiële efficiëntie en de aanpak op dit vlak van andere Europese organisatoren van sportevenementen.

Geconstateerd wordt dat Nederland vernieuwend is in het gebruik van evenementen-locaties. Daarnaast wordt er een sportfeest gecreëerd tijdens de sportevenementen. Dit zorgt voor een goede sfeer tijdens het sportevenement en voor betere financiële resultaten. Bovendien is Nederland ten opzichte van het buitenland zeer vooruitstrevend en innovatief in het toepassen van side-events. Dit wordt gestimuleerd door de Nederlandse overheid bij de subsidieverstrekking. Ook in deze overheidsaanpak is Nederland innovatief. Bovendien is Nederland innovatief op het gebied van het analyseren, evalueren en beoordelen van sportevenementen, in vergelijking met andere Europese landen.

Wat betreft de financiën is Nederland inderdaad onderscheidend in vergelijking met andere Europese landen. In Nederland voeren de organisatoren een evenement uit voor relatief weinig budget en een relatief bescheiden overheidsbijdrage, vergeleken met de buitenlandse sportevenementen. Maar bij de vergelijking van de prijs per toeschouwer komt minder duidelijk naar voren dat Nederland onderscheidend is.

Wat betreft innovatie zijn Nederlandse organisatoren van sportevenementen onderscheidend op het gebied van evenementenlocaties, focus op toeschouwers (het maken van een sportfeest), inzet van side-events en het evaluatieproces. Ten aanzien van de inzet van financiële middelen kunnen Nederlandse sportorganisatoren voor een bescheiden bedrag en relatief weinig overheidsbijdragen een evenement realiseren.

Om een stevige onderbouwing van de term ‘Dutch Approach’ te verkrijgen is nader onderzoek nodig. Dit nader onderzoek zou zich moeten richten op de overige elementen van de ‘Dutch Approach’ namelijk: inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam.

Abstract

With this research, a first step is taken in comparing the “Dutch Approach” of organizing sport events to other European countries. The research was commissioned by the NLsportraad, and focuses on the question: How does the Netherlands distinguish itself from other European countries in regard to organizing appealing international sporting events? In the world of sport, it’s said that Dutch people have strong organizational skills, are innovative and creative in its ways of organising events for little money. In 2019, The Dutch sport council, who advices the minister of public health, welfare and sports, reintroduced the term “Dutch Approach”. The main question is broken down into three sub questions. The first sub-question focuses on the current situation of the Netherlands in regards to organizing sport events. The second question focusses on how innovative the Netherlands is during organising sport events. Innovation is one of the aspects of the definition of the “Dutch approach”. The third sub-question examines whether there is a difference between Dutch financial efficiency and other European countries.

The research is of a qualitative nature with the use of both desk and field research. The desk research focusses on both national and international literature. The field research consists of several interviews with one or more people with final responsibility of the sampled sport events. The sampled events are three consecutive editions of the same event in Europe in the following categories: the European Athletics Championship; the World Rowing Championship and the Start of the Tour de France.

It is concluded that the Netherlands is innovative in their use of event locations. In addition, a ‘sports party atmosphere’ is created during sporting events which improves the ambience of the event and leads to better financial results. Moreover, the Netherlands is very progressive and innovative in using side events compared to other countries. This is encouraged by the Dutch government by granting subsidies when implementing side events in the planning of an event. The Netherlands has created innovative ways of analyzing, evaluating and assessing sporting events

Financially, the Netherlands is indeed distinctive in comparison with other European countries. In the Netherlands, most events are organized with relatively low budgets and modest government support. However, when comparing the price per spectator it is less clear that the Netherlands is distinctive.

To conclude. with regard to innovation, Dutch organizers of sporting events are distinctive in terms of event locations, focus on spectators (creating a party atmosphere), the use of side events and the evaluation process of a sport event. In regard to the use of financial resources, Dutch sports organizers can realize an event for a modest amount and little government contributions.

Further research is needed to obtain a solid foundation for the term "Dutch Approach". This further investigation should focus on the other elements of the "Dutch Approach": inclusiveness, accessibility, safety regulations and sustainability.

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Samenvatting 5
Abstract 7
Gebruikte figuren 10
Hoofdstuk 1. Inleiding 11
1.1 Probleemstelling 11
1.2 De 'Dutch Approach' 11
1.3 Onderzoeksvraag 12
1.4 Opdrachtgever 12
1.5 Methode 12
1.6 De evenementen 14
1.7 Leeswijzer 15
Hoofdstuk 2. Het internationale speelveld 16
2.1 Hoofddoelen voor het organiseren van een sportevenement 16
2.2 Overheidsbeleid sportevenementen en financieringssteun 16
2.3 Innovatie in de sport 18
2.4 Belangrijkste punten uit dit hoofdstuk 18
Hoofdstuk 3. Nederland als organisator van sportevenementen 19
3.1 Stakeholders in Nederland 19
3.2 Sportevenementen naar Nederland, wie neemt het initiatief 20
3.3 Waarom een sportevenement organiseren? 21
3.4 Olympisch Plan 2028 21
3.5 Financiering van sportevenementen 23
3.6 Belangrijkste punten uit het hoofdstuk 24
Hoofdstuk 4. Innovatief Nederland 25
4.1 Evenementlocatie(s) 25
4.2 Toeschouwers / entertainment 28
4.3 City Marketing 31
4.4 Duurzaamheid 34
4.5 Side-events 36
4.6 Evaluatie 39
4.7 Conclusies 41

Hoofdstuk 5. Efficiënt Nederland 43
5.1 Overheidsbijdrage per evenement 43
5.2 Overheidsbijdrage versus sponsoring 44
5.3 Aantal toeschouwers versus totaal evenementbudget 47
5.4 Belangrijkste bevindingen in dit hoofdstuk 49
Hoofdstuk 6. Conclusie: 'Dutch Approach', feit of fictie? 50
Hoofdstuk 7. Aanbevelingen 52
Literatuurlijst 53
Bijlagen 60

Gebruikte figuren

Figuur 1: Advies van NLsportraad aan Minister Bruins 23
Figuur 2: Breitscheidplatz (European Mile) in Berlijn 26
Figuur 3: De Willem-Alexanderroeibaan in Rotterdam 27
Figuur 4: De proloog in Düsseldorf 2017 28
Figuur 5: Toeschouwersverdeling WK roeien 2016 30
Figuur 6: Het gebruik van Social media Amsterdam 2016 in cijfers 32
Figuur 7: Totaalbudget per evenement. (Bron: zie bijlage 9) 43
Figuur 8: Percentage overheidsbijdrage t.o.v. totale budget. (Bron: zie bijlage 9) 44
Figuur 9: EK atletiek in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9) 45
Figuur 10: WK roeien in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9) 45
Figuur 11: Grand Départ in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9) 46
Figuur 12: EK atletiek prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9) 47
Figuur 13: WK roeien prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9) 48
Figuur 14: Grand Départ prijs euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9) 48

Hoofdstuk 1. Inleiding

Sport is onlosmakelijk verbonden met Nederland. Nederland eindigt - zeker voor een klein land - relatief hoog in de medaillespiegels op de Olympische- en Paralympische Spelen (SCP, 2018). In verschillende sporten heeft Nederland al jaren een van de meest succesvolle teams ter wereld; denk alleen al aan hockey en schaatsen. Daarnaast vinden talrijke (top)sportevenementen plaats in Nederland, waarbij de wereldtop in eigen land aangemoedigd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn het Europees Kampioenschap (hierna: EK) atletiek in Amsterdam, de start van de Tour de France in Utrecht en het Wereldkampioenschap (hierna: WK) roeien in Rotterdam. Als afstuderend stagiair bij de Nederlandse sportraad (hierna: NLsportraad) doe ik onderzoek naar de kwaliteiten van Nederland als organisator van topsportevenementen.

Dit introducerende hoofdstuk dient als leidraad voor de rest van het onderzoek. Allereerst zal er een definitie van een sportevenement gepresenteerd worden, die daarna toegepast wordt ter afbakening van de sportevenementen voor dit onderzoek. Vervolgens wordt de 'Dutch Approach' omschreven, de Nederlandse aanpak voor de organisatie van sportevenementen, gevolgd door de hoofdvraag en de deelvragen van dit onderzoek. In de methode wordt uitgelegd hoe het onderzoek is opgebouwd en uitgevoerd. Daarna worden de onderzochte sportevenementen kort geïntroduceerd om af te sluiten met een korte introductie wat er per hoofdstuk wordt beschreven.

1.1 Probleemstelling

Nederlandse organisatoren van sportevenementen onder elkaar benadrukken het feit dat wij als land sportevenementen zeer goed kunnen organiseren en dat wij daarbij kwaliteiten laten zien die typisch Nederlands zijn. Dit werd ook genoemd tijdens een bijeenkomst in maart 2019 van het Platform Eventmanagers, georganiseerd door NOC*NSF. Ook Tony Sainsbury meldt in een interview met SportknowhowXL (Aquina, 2019) dat Nederlanders zouden organisatorische vaardigheden hebben, innovatief zijn en voor weinig geld een evenement neer kunnen zetten. De twee vragen die als gevolg daarvan naar boven komen zijn: kloppen de aannames die Nederlandse sportorganisatoren hebben over de Nederlandse aanpak wel? Bestaan die uit de hier bovengenoemde kwaliteiten? In dit onderzoek wordt nagegaan hoe Nederland er voor staat met de organisatorische aanpak van aansprekende internationale sportevenementen en of Nederland zich van andere landen onderscheidt met de 'Dutch Approach'. 'Aansprekende internationale sportevenementen' is een term die wordt gebruikt door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Deze is als volgt gedefinieerd: "Deze internationale sportevenementen worden niet jaarlijks in Nederland georganiseerd. Het kunnen zowel internationale top-, breedte- als multi sportevenementen zijn, die een stad, een regio of heel Nederland op de kaart zetten." (Ministerie van VWS, 2018).

1.2 De 'Dutch Approach'

De definitie van een sportevenement dat volgens de 'Dutch Approach' georganiseerd wordt, staat omschreven in het advies "Nederland Evenementenland?" (NLsportraad, 2019). Dat is: "Een efficiënt, innovatief,

inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam georganiseerd sportevenement met maximale economische en maatschappelijke impact". Buiten de beschrijving in dit advies van de NLsportraad is er weinig (wetenschappelijk) onderzoek gedaan naar de 'Dutch Approach'. Aan de hand van dit onderzoek wordt een aanzet gegeven om te achterhalen waarop Nederland zich onderscheidt en of Nederland daadwerkelijk zo'n succesvol sportevenementenland is.

1.3 Onderzoeksvraag

Het onderzoek wordt gedaan aan de hand van een hoofdvraag en drie deelvragen. Door het beantwoorden van zowel de hoofdvraag als de deelvragen wordt een duidelijker beeld gecreëerd van hoe Nederland zich onderscheidt als organiserend land ten opzichte van andere Europese landen. De hoofdvraag luidt als volgt:

Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?

De hoofdvraag wordt uitgesplitst in drie deelvragen. Daarbij worden twee aspecten uit de Dutch Approach onder de loep genomen:

- Wat is de huidige situatie van Nederland als organisator van sportevenementen?
- Hoe onderscheidt Nederland zich ten opzichte van andere Europese landen wat betreft *innovatie* als organisator van aansprekende internationale sportevenementen?
- Is er een verschil tussen de Nederlandse *financiële efficiëntie* bij aansprekende internationale sportevenementen ten opzichte van die van andere Europese landen?

1.4 Opdrachtgever

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de NLsportraad. De NLsportraad omschrijft zichzelf als "een onafhankelijk adviesorgaan dat zich richt op het versterken van de betekenis van sport voor de samenleving en op het vergroten van het rendement van sportevenementen, inclusief het ontwikkelen van een aansprekende evenementenagenda" (NLsportraad, z.d.). Adviezen die zijn opgesteld door de NLsportraad op het gebeid van sportevenementen zijn: 'Open kaart bij impact' en 'Nederland evenementenland?' (NLsportraad, z.d.). Hierin adviseert de NLsportraad de minister van VWS over de ambitie die VWS heeft uitgesproken bij de zesde ambitie van het Sportakkoord "topsport die inspireert" (Ministerie van VWS, 2018). Het advies is positief over topsportevenementen in Nederland en omschrijft dat Nederland in potentie een echt evenementenland kan zijn. In dit kader noemt de NLsportraad de 'Dutch Approach' als unique selling point van Nederland. De NLsportraad stelt wel dat Nederland alleen een echt sportevenementenland kan worden als partijen in Nederland sámen investeren in een Nationale Sportevenementenagenda voor de langere termijn (NLsportraad, 2018).

1.5 Methode

Dit onderzoek heeft een kwalitatieve aanpak waarbij zowel literatuur- als veldonderzoek is toegepast. Aan de hand van (internationaal) literatuuronderzoek wordt een beeld geschetst van de internationale context van sportevenementen, welke innovaties er de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden en wat de huidige situatie van Nederland als organisator van

sportevenementen is. Daarnaast is gebruik gemaakt van evaluatierapporten, zoals economische impact studies, die over sportevenementen geschreven zijn.

Het veldonderzoek bestaat uit meerdere interviews. Vooraf is het doel gesteld om, zo mogelijk, per onderzocht sportevenement een diepte-interview te houden met een eindverantwoordelijke. Dit is gedaan om het onderzoek verder te onderbouwen. Bij het merendeel van de sportevenementen is inderdaad een diepte-interview gehouden met een eindverantwoordelijke. Bij sommige evenementen was dit namelijk niet mogelijk. Voorafgaand aan de interviews zijn de vragen per onderwerp opgesteld. De meeste interviews zijn in persoon afgenomen. Sommige interviews hebben telefonisch plaatsgevonden omdat een persoonlijke ontmoeting door óf te drukke agenda óf te lange afstand niet mogelijk was. Zie bijlage 1 t/m 8 voor de getranscribeerde interviews.

Om de 'Dutch Approach' te onderzoeken worden drie sportevenementen die in Nederland zijn georganiseerd vergeleken met de editie die voorafgaand heeft plaatsgevonden in een ander land en met de editie die na het evenement in Nederland heeft plaatsgevonden. De evenementen die onderzocht worden, zijn geselecteerd op grond van de volgende criteria:

- *Is het evenement een internationaal aansprekend sportevenement?* 'Aansprekende internationale sportevenementen' is een term die wordt gebruikt door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor het afbakenen van zijn subsidieregeling (Ministerie van VWS, 2018).
- *Heeft het sportevenement in Nederland plaatsgevonden?* In het onderzoek gaat het om de 'Dutch Approach' die zich richt op sportevenementen in Nederland.
- *Frequentie van sportevenementen.* Omdat er wordt gekeken naar aansprekende internationale sportevenementen is van belang dat het sportevenement niet jaarlijks in Nederland plaatsvindt. De definitie van VWS vermeldt dat het gaat om niet jaarlijks door Nederland georganiseerde sportevenementen. Hierdoor vallen de sportevenementen die jaarlijks in Nederland terugkeren af.
- *Vergelijking van sportevenementen.* Om het evenement goed te kunnen vergelijken is besloten om op evenementen te selecteren die een editie hebben gehad zowel voor als na de editie die in Nederland heeft plaatsgevonden. Hierdoor is er in principe vergelijkingsmateriaal zowel voorafgaand als achteraf.
- *Is het evenement recentelijk georganiseerd?* Om de potentiële evenementen verder af te bakenen is besloten dat het evenement dat in Nederland plaatsvond niet langer dan 5 jaar geleden georganiseerd mag zijn, zodat de beschreven data zo recent mogelijk zijn.
- *Verschillende typen evenementen.* Om een zo breed mogelijk scala aan evenementen te onderzoeken is besloten verschillende soorten evenementen te onderzoeken. Er wordt gekeken naar een Europees Kampioenschap, een Wereldkampioenschap en een jaarlijks terugkerende sportevenement, de start van de Tour de France.
- *Europese sportevenementen:* In het onderzoek wordt alleen gekeken naar sportevenementen die in Europa hebben plaatsgevonden. Dit om de vergelijking goed mogelijk bij Nederlandse sportevenementen te laten aansluiten.
- *Teamsport en individuele sport.* Als laatste punt is er gekeken naar de mogelijkheid om evenementen van zowel teamsport als individuele sport te onderzoeken.

De volgende evenementen voldeden uiteindelijk aan de bovengenoemde eisen:

- Het EK atletiek van 2014 Zürich, 2016 Amsterdam en 2018 Berlijn.
- Het WK roeien van 2015 Aiguebelette, 2016 Rotterdam en 2018 Plovdiv.
- De start van de Tour de France van 2014 Yorkshire, 2015 Utrecht en 2017 Düsseldorf.

1.6 De evenementen

Het kwalitatief onderzoek is uitgevoerd door negen evenementen te vergelijken. Zoals eerder aangegeven wordt er gekeken naar de EK's atletiek, de WK's roeien en de start van de Tour de France. Hieronder volgt een korte inleiding per evenement.

Europees Kampioenschap atletiek

Dit onderzoek richt zich op de volgende edities van het EK atletiek: Zürich 2014, Amsterdam 2016 en Berlijn 2018. Het was voor de tweede keer dat het EK atletiek werd gehouden in Zwitserland (LEAM, 2014). Nederland organiseerde voor het eerst in de historie een EK atletiek. Als laatst in de serie van de drie verschillende EK's atletiek is gekeken naar de editie van 2018 in Berlijn. Dit is de meest recente editie die eruit springt door een nieuwe toernooiopzet. Glasgow en Berlijn waren in 2018 co-host van de eerste 'European Championships' met Berlijn als gastheer voor de Europese kampioenschappen atletiek (7 tot 12 augustus) en Glasgow voor de andere zes kampioenschappen in zwemmen, fietsen, triatlon, roeien, golf en gymnastiek (2 tot 12 augustus) (Leichtathletik Berlin, 2019).

Wereldkampioenschap roeien

De Fédération Internationale des Sociétés d'Aviron (FISA) is de internationale federatie die verantwoordelijk is voor het WK roeien. Het WK roeien van 2015 vond plaats in de Franse plaats Aiguebelette. Het jaar daarop was Rotterdam het decor voor het WK roeien. Omdat in 2016 ook de Olympische Spelen in Rio de Janeiro werden gehouden, werden tijdens het WK roeien in Rotterdam uitsluitend niet-Olympische nummers geroeid. Hierdoor was de opzet van het toernooi in Rotterdam afwijkend van die van de jaren ervoor en erna. Het WK van 2017 werd georganiseerd in Amerika en is daarom buiten beschouwing gelaten. In plaats daarvan is het WK van 2018 in Plovdiv Bulgarije in dit onderzoek opgenomen. In 2014 was Amsterdam de organisator van het WK roeien. Tijdens de editie van Amsterdam zijn enkele veranderingen toegepast die in volgend edities zijn overgenomen. Bij het vergelijken van de evenementen wordt daarom soms ook terugverwezen naar het WK in Amsterdam.

Start Tour de France

De Tour de France, zoals de naam al zegt, wordt verreden in Frankrijk en is de bekendste wielerronde in de huidige UCI World Tour. Sinds 1970 wordt de start van de Tour de France, beter bekend als le Grand Départ, regelmatig in een ander land georganiseerd. De eerste van de drie edities die in dit onderzoek wordt onderzocht is de Grand Départ van 2014 in Yorkshire, Engeland. Met de start in Yorkshire begaf de Grand Départ zich voor de tweede keer op Engels grondgebied, na eerder in 2007 in Londen te zijn gestart. De start van 2015 werd in Utrecht

gehouden. Met de start in Utrecht was het alweer de zesde keer dat de Grand Départ plaatsvond in Nederland. De laatste editie die wordt onderzocht is de editie van 2017 met het startschot in Düsseldorf, Duitsland. Om de vergelijking zo zuiver mogelijk te houden is er alleen is gekeken naar edities die buiten Frankrijk zijn gestart. De editie van 2016, die in Frankrijk is gestart, is daarom niet meegenomen in de beoordeling.

1.7 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 presenteert het internationale speelveld op het gebied van sportevenementen. De effecten die een sportevenement heeft en de desbetreffende redenen om een sportevenement te organiseren worden beschreven. Verder wordt in dit hoofdstuk dieper ingegaan op de betrokkenheid van de overheid op het gebied van sportbeleid bij organisatie van grootschalige sportevenementen en de financiële steun die zij daarbij biedt. Als laatste wordt er gekeken naar innovatieve trends bij de organisatie van sportevenementen.

Hoofdstuk 3 behandelt Nederland als organisator van sportevenementen. De belangrijkste stakeholders worden toegelicht en er wordt gekeken naar hoe en waarom Nederland sportevenementen organiseert. Daarnaast wordt het beleid van de rijksoverheid op het gebied van sportevenementen verder toegelicht. Afsluitend wordt Nederland vergeleken met het internationale speelveld.

In Hoofdstuk 4 wordt, aan de hand van de gekozen sportevenementen, deelvraag twee beantwoord. Deelvraag twee gaat over innovatie. Onder innovatie wordt verstaan: '*het toepassen van succesvolle nieuwe ideeën die waarde kunnen genereren*' (Damanpour, 1996). De term innovatie wordt nader onderzocht aan de hand van zes verschillende thema's.

Hoofdstuk 5 behandelt deelvraag drie, die gaat over de Nederlandse efficiëntie bij de onderzochte sportevenementen. Aan de hand van openbare cijfers en percentages wordt gekeken naar de verschillen per evenement. De cijfers die gebruikt zijn, zijn zowel afkomstig van rapporten alsmede nieuwsartikelen.

In hoofdstuk 6 wordt de hoofdvraag aan de hand van de verkregen informatie uit de deelvragen beantwoord. Er wordt geconcludeerd of er wel of niet sprake is van een 'Dutch Approach' op de onderscheidende deelaspecten.

In hoofdstuk 7 worden de aanbevelingen gepresenteerd.

Hoofdstuk 2. Het internationale speelveld

Wereldwijd onderbouwen evenementenorganisatoren hun motivatie om een sportevenement naar een land te halen vaak met de impact die het sportevenement heeft voor het land. De impact van sportevenementen is uitgebreid onderzocht en beschreven in (de internationale) literatuur. De meest voorkomende soorten impact zijn: economische, toeristische, fysieke, sociaal-culturele, psychologische en politieke impact (Brown & Masseym, 2001).

Dit hoofdstuk beschrijft allereerst de hoofddoelen voor het organiseren van een sportevenement. Naast het motief om een sportevenement te organiseren wordt er gekeken naar het beleid en de financiële steun van de nationale overheden wereldwijd op het gebied van internationale sportevenementen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een beschouwing over de innovatieve ontwikkelingen in de sport.

2.1 Hoofddoelen voor het organiseren van een sportevenement

De economische effecten worden alom beschreven in studies die gedaan worden naar sportevenementen. Voorbeelden van economische effecten zijn de ticketverkoop en de uitgaven van de organisator (Mol, 2017). Ook brengt een evenement (internationale) toeschouwers naar het land. Naast de toeschouwers die het evenement bezoeken wordt city marketing vaak genoemd door organisatoren van sportevenementen als positief effect voor het aantrekken van het toerisme in de toekomst. Door het sportevenement goed te presenteren wil men een positief beeld van de stad of het land geven (Westerbeek, Turner & Ingerson, 2001). Daarnaast benadrukken Dolles & Söderman (2008) dat door het organiseren van de Olympische Spelen nationale eenheid en trots gecreëerd wordt onder de bevolking. Een ander effect dat naast bovenstaande punten door evenementorganisatoren wordt benoemd, maar vaak ter discussie staat, is de positieve correlatie tussen het organiseren van een mega-sportevenement en de toename in fysieke (sport)activiteiten door de bevolking van het organiserende land. Dit was ook meegenomen in de doelen van de Olympische Spelen van 2012 in Londen (MacAuley, 2015). In verscheidene artikelen echter wordt de claim ontkracht dat de sportparticipatie daadwerkelijk zal toenemen (Hover, 2016; MacAuley, 2015; Toohey, 2008).

2.2 Overheidsbeleid sportevenementen en financieringssteun

Het overheidsbeleid op het gebied van sport verschilt over de hele wereld. Zo omschrijft de Commission of the European Communities (2007) dat, door de diversiteit en complexiteit van de Europese sportculturen, het onrealistisch is om te proberen een universeel model te definiëren van de organisatie van sportevenementen in Europa. Om toch een beeld te krijgen worden: Engeland en Zwitserland onder de loep genomen. Buiten Europa wordt Canada er uitgelicht om een beeld te geven van het beleid in het Noord-Amerikaanse continent. Als laatst komen China en Qatar aan bod, als nieuwe aanbieders van grootschalige internationale sportevenementen.

Engeland is een van de landen die hun aanpak op het gebied van organisatie van sportevenementen openbaar publiceert. In ‘Gold Framework’, dat geschreven is door UK Sports in samenwerking met het ministerie van ‘Digital, Culture, Media and Sports’, wordt het beleid van de overheid omschreven. Engeland heeft een zeer actieve aanpak op het gebied van het

organiseren en binnenhalen van internationale sportevenementen. Zo heeft het Verenigd Koninkrijk na de Olympische Spelen van 2012 in Londen al meer dan 90 internationale sportevenementen georganiseerd (UK Sports, 2018). UK Sports beschrijft dat het succesvol organiseren van internationale sportevenementen een positieve bijdrage heeft op de reputatie van het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast worden toerisme en binnenlandse investeringen als belangrijke factoren genoemd die de economie van het Verenigd Koninkrijk een positieve boost geven. UK sport (2018) omschrijft grote sportevenementen als katalysator voor het stimuleren van internationale bezoeken aan het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast zorgt het voor meer investeringen en business mogelijkheden. Het beleid op het gebied van Mega Event Policy Framework is ontworpen om samenwerking in het Verenigd Koninkrijk te stimuleren, om conflicten te minimaliseren en de ontwikkeling van het hele land te stimuleren. Om dit voor elkaar te krijgen zal UK Sports £30 miljoen, ofwel 33,5 miljoen euro, uit loterij-inkomsten investeren in de periode 2017-2025.

De aanpak van Zwitserland wordt omschreven in Scheerder, Willem & Claes (2017). Zowel het Zwitsers Olympisch Comité als de nationale federaties zijn onafhankelijke organen. Door de onafhankelijke status van het Zwitserse Olympisch Comité, is de rol van de nationale Zwitserse overheid om sport te ondersteunen en te promoten in plaats van het reguleren ervan (Scheerder, Willem & Claes, 2017). Daarnaast benadrukt Scheerder et al. (2017) dat het nationale sportbudget van Zwitserland vooral gericht is op ‘jeugd en sport’. Daarnaast biedt de nationale Zwitserse overheid substantiële subsidies om de organisatie van internationale sportevenementen te ondersteunen, vooral als deze ook gericht zijn op het bouwen en renoveren van sportfaciliteiten.

In Canada is sinds 1 januari 2008 de “Hosting Policy” ingetreden (Government of Canada, z.d.). Dit beleid is een belangrijke tool om zowel de sportontwikkeling als de lokale economie en omgeving te stimuleren. Voorbeeld van overheidsondersteuning bij grootschalige evenementen is de €40 miljoen die de overheid investeerde in de Pan American Games van 1999. Deze werd daarna nog aangevuld met €15 miljoen van de provincie Manitoba (McCloy, 2002). Deze uitgave was echter van voor de Hosting Policy van 2008. In de Hosting Policy stelt de overheid een maximum aan de steun vanuit de landelijke overheid voor een internationaal sportevenement. Zo zal er niet meer dan 35% van de totale kosten gefinancierd worden door de overheid. Van het totale bedrag van de overheidssteun mag niet meer dan 50% afkomstig zijn van de nationale overheid.

Met het organiseren van grootschalige internationale sportevenementen, met als ultieme voorbeeld de Olympische Spelen van 2008, heeft China de negatieve imago die het in de internationale media had, weten te veranderen. Waar ze eerst negatief in het nieuws kwamen over mensenrechten, vervuiling en mediavrijheid werd juist door de Olympische Spelen van 2008 positiever naar China gekeken (Foley, McGillivray, & McPherson, 2012).

Naast China hebben ook landen in het Midden-Oosten meer interesse gekregen in het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen. Het Midden-Oosten is de laatste tijd erg actief om zich te transformeren tot een grote speler in de sport op internationaal

niveau. Qatar's rijkdom is afkomstig uit olie en een van de grootste gasreserves ter wereld. Door sport naar de regio te brengen, wil Qatar het toerisme een boost geven en zich minder afhankelijk maken van de olie en gasindustrie die niet voor eeuwig beschikbaar zal blijven (Smith, 2014). Qatar focust zich vooral op grote eenmalige internationale sportevenementen. Voorbeelden hiervan zijn het WK handbal, de Asian games en in 2022 het WK voetbal. Na eerdere niet succesvolle biedingen op de Olympische Spelen wordt door veel mensen verwacht dat er een derde bod komt van Qatar op het organiseren van de Olympische Spelen. Door verscheidene internationale evenementen te organiseren, wil Qatar een trackrecord opbouwen waarmee het laat zien dat sportevenementen en Qatar prima samen gaan (Cushan, z.d.).

2.3 Innovatie in de sport

Zoals omschreven in hoofdstuk 1, staat innovatie en de Nederlandse financiële efficiëntie bij aansprekende internationale sportevenementen in dit onderzoek centraal om een beter beeld te krijgen van de 'Dutch Approach'. Innovatie in de sport wordt gecreëerd op verscheidene punten. Zo wordt door Thibault, Slack & Hinnings (1993) omschreven dat een sterke concurrerende omgeving invloed kan hebben op het innovatief handelen van een sportorganisatie. Door de toenemende concurrentie zou er een competitief voordeel ontwikkeld moeten worden ten opzichte van de concurrerende partij. In de literatuur wordt weinig geschreven over innovaties bij sportevenementen Ratten & Ferrreira (2016) benadrukken dat op het gebied van non-profit sportorganisaties weinig (internationale) literatuur beschikbaar is. Wel wordt er geschreven over innovatie bij topsportteams, die bijvoorbeeld innovatief zijn om de sportprestaties te verbeteren (Ratten & Ferreira, 2016). Ook worden door sportfederaties innovaties toegepast om de sport rechtvaardiger te maken. Een voorbeeld hiervan is het salarislimiet bij de Amerikaanse sporten (Ratten & Ferreira, 2016). Wel concluderen Ratten & Ferreira (2016) dat het begrip sport en innovatie een zeer lastig gebied is vanwege de brede betekenissen en toepassingen die ze in de literatuur hebben. Sport en innovatie zijn afhankelijk van het type sport of type innovatie dat bestudeerd wordt.

2.4 Belangrijkste punten uit dit hoofdstuk

- De meest genoemde vormen van impact van een sportevenement zijn: economische, toeristische, fysieke, sociaal-culturele, psychologische en politieke impact.
- City marketing wordt vaak internationaal aangehaald als positief effect op toerisme.
- Engeland heeft een zeer duidelijk stimulerend beleid voor het binnenhalen van sportevenementen. Toerisme en binnenlandse investeringen worden aangehaald als belangrijke argumenten daarvoor.
- Zwitserland heeft een behoudender aanpak op het gebied van internationale sportevenementen. Het beleid is vooral op 'jeugd en sport' gericht. Voor internationale sportevenementen subsidieert de overheid bij renovatie of bouwen van sportfaciliteiten.
- De Canadese overheid zal nooit meer dan 35% van de totale kosten financieren bij een sportevenement.
- Er is nog weinig literatuur over innovatie op het gebied van sportevenementen. Wel speelt innovatie in de sport een steeds grotere rol, wat terug te zien is bij tosport, die door innovatie proberen de sportprestaties te verbeteren en de sport rechtvaardiger te maken.

Hoofdstuk 3. Nederland als organisator van sportevenementen

In hoofdstuk 3 staat de deelvraag: *"Wat is de huidige situatie van Nederland als organisator van sportevenementen?"* centraal. In dit hoofdstuk worden eerst de stakeholders die betrokken zijn bij het beleid gericht op sportevenementen in Nederland, beschreven. Verder wordt uitgelicht waarom Nederland sportevenementen organiseert en wat het nationale beleid is op het gebied van sportevenementen. Vervolgens worden de redenen behandeld waarom sportevenementen worden georganiseerd in Nederland. Als laatst wordt er gekeken naar de financiële aspecten van het organiseren van sportevenementen.

In Nederland worden jaarlijks ongeveer 600 sportevenementen georganiseerd buiten de reguliere competitie om (Hover & Breedveld, 2014). Eén van de redenen waarom Nederland sportevenementen organiseert, is de intrinsieke waarde van een sportevenement. Volgens de NLsportraad kan dit al voldoende reden zijn om in een sportevenement te investeren (Open kaart bij impact, 2018).

3.1 Stakeholders in Nederland

De NLsportraad heeft in het onderzoek "Nederland op de Kaart" (2017) geconstateerd dat het initiatief voor het organiseren van een sportevenement op zeer verschillende manieren ontstaat. "We noteren bij de geanalyseerde sportevenementen dat het initiatief afkomstig is van sportbonden, oud-topsporters, provincies en gemeenten, bedrijven, commerciële (evenementen)bureaus en eigenaren van grote sportaccommodaties" (NLsportraad, 2017).

Naast eerdergenoemde partijen, bestaat in Nederland het netwerk 'De kracht van sportevenementen' (Ministerie van VWS, z.d.). Hierin werken een aantal partijen samen voor de organisatie van toonaangevende internationale sportevenementen. Deelnemers aan dit netwerk zijn onder andere:

- de vijf grote gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Eindhoven, Rotterdam en Utrecht);
- Provincies, waaronder Gelderland en Noord-Brabant;
- de sportkoepel NOC*NSF;
- het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC);
- het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Twee belangrijke spelers in het landelijke sportbeleidsnetwerk van Nederland zijn NOC*NSF als vertegenwoordiger van de georganiseerde sport en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (Rapportage sport 2014, 2015).

NOC*NSF

NOC*NSF is het Nationaal Olympisch Comité en de Nederlandse belangenorganisatie van de georganiseerde sport (NOC*NSF, z.d.). Het voornaamste doel van NOC*NSF is de sport in Nederland op Olympisch niveau brengen. In 2016 werd de 'Sportagenda 2017+' gepresenteerd. Met de presentatie van dit stuk laat NOC*NSF de vierjarige cyclus los om meer flexibiliteit in het beleid mogelijk te maken. NOC*NSF

benadrukt het belang van sportevenementen in Nederland als volgt: “Zij inspireren, maken trots en zetten Nederland op de kaart” (Sportagenda 2017+, 2016). Naast de Sportagenda 2017+ biedt NOC*NSF ook ondersteuning voor de organisatie van sportevenementen. Zo bieden zij een modelaanpak voor evenementen aan. Deze modelaanpak is bedoeld voor organisatoren van sportevenementen. Het biedt ondersteuning, tips en voorbeelden van voorgaande sportevenementen. Het moet worden gezien als een leidraad en geen blauwdruk. Het is bedoeld om een manier van denken te stimuleren die sportbonden en andere evenementorganisatoren kan helpen. In de modelaanpak worden op chronologische volgorde verschillende projectfases beschreven en toegelicht. Daarnaast worden ook voorbeelden aangeboden van voorgaande evenementen. Zo worden er diverse ‘Bid Books’ gepresenteerd, zoals die van het EK atletiek 2016. Het voornaamste doel van de modelaanpak is het uitwisselen van kennis tussen sportorganisatoren (Ministerie van VWS, z.d). Daarnaast is NOC*NSF een steunpunt voor talentontwikkeling en topsporters.

Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport

De directie die binnen het ministerie van VWS over het (rijks)sportbeleid gaat is de directie Sport. De beleidsdoelstelling van de directie Sport is: een sportieve samenleving waarin er voor iedereen een passende en veilige sport- en beweegmogelijkheid is en waarin uitblinken in sport wordt gestimuleerd (Ministerie van VWS, 2018). In kabinet-Rutte III, dat aantrad na de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2017, is minister Bruno Bruins de minister voor Medische Zorg en Sport. In de portefeuille van minister Bruins is het beleid op het gebied van sportevenementen opgenomen (Ministerie van VWS, 2019).

De maatschappelijke spin-off van sportevenementen wordt specifiek beschreven en onderverdeeld in zes themagebieden in de evaluatie van Groot, Blom & Van de Gugten (2012). Deze themagebieden zijn: Gezondheid & Vitaliteit; Participatie & Cohesie; Beleving & Ervaring; Economie & Werk; Milieu & Innovatie en Imago & Identiteit. Deze themagebieden in het beleidskader sportevenementen van Ministerie van VWS (2015): sportdeelname geeft plezier, verbindt en is gezond. Ook benoemt het ministerie van VWS dat, door toonaangevende internationale sportevenementen naar Nederland te halen, Nederland zich nadrukkelijk kan positioneren als sportland, atleten voor eigen publiek kunnen schitteren, zodat ze anderen enthousiast maken om meer te bewegen en sporten. Daarnaast hebben sportevenementen een positieve uitstraling op de breedtesport: de sport die door alle lagen van de bevolking beoefend kan worden.

3.2 Sportevenementen naar Nederland, wie neemt het initiatief

Er is in Nederland geen duidelijke samenhangende structuur voor het initiëren van grote sportevenementen. In het advies van de NLsportraad (2019) roept de NLsportraad op tot een nationale sportevenementenagenda zodat er meer eenheid en structuur komt, ook omdat de internationale concurrentie van omringende landen toeneemt uit de voormalige Sovjetstaten, Azië, het Midden-Oosten en in mindere mate uit de landen van Zuid-Amerika (NLsportraad, 2017).

Rien van Haperen, voormalig directeur van de Nederlandse Atletiekunie, vertelt dat het voortraject een van de belangrijkste fases is om een goed toernooi neer te zetten. “Allereerst moet je een goed trackrecord opbouwen. Dit doe je door verscheidene kleinere evenementen te organiseren, om ervaringen op te doen en in contact te komen met de juiste mensen voor het bid” (Van Haperen, 2019). Dit punt wordt ook omschreven door de NLsportraad (2019). Het opbouwen van een trackrecord is van extreem groot belang om de competenties te laten zien tot het organiseren van sportevenementen.

3.3 Waarom een sportevenement organiseren?

De waarde van grote sportevenementen is ook beschreven in de Nederlandse literatuur. Zo belichten de NLsportraad (2017) en Hover en Breedveld (2014) de economische en maatschappelijke waarde van sportevenementen. Tiessen-Raaphorst (2015) geeft aan dat het streven is om de kracht van sportevenementen meer te benadrukken, zodat Nederland zich positioneert als sportland. Ze beschrijft dat: “Sportevenementen Nederlanders moeten inspireren het beste uit zichzelf te halen en enthousiasmeren om meer te gaan bewegen en sporten. De organisatie van evenementen dient bovendien andere maatschappelijke en economische doelen, zoals werkgelegenheid in de gastvrijheidssector, ‘Holland-promotie’, nationale trots en sociale binding”. De NLsportraad benoemt daarnaast de intrinsieke waarde van een sportevenement. “Sportevenementen worden goed bezocht; bezoekers en deelnemers zijn tevreden en het bereik via de (sociale) media is over het algemeen groot. Er is een duidelijke markt voor sportevenementen en een groot deel van de (jaarlijks) terugkerende sportevenementen is financieel onafhankelijk. De sportevenementenbranche is groeiende als onderdeel van de vrijetijdsindustrie” (NLsportraad, 2018).

3.4 Olympisch Plan 2028

Een van de grootste trajecten van de afgelopen jaren waardoor de organisatie van sportevenementen een stimulans kreeg was het ‘Olympisch Plan 2028’. In 2004 kwam NOC*NSF met het plan om Nederland klaar te stomen voor de organisatie van een eventuele Olympische Spelen. Dit proces, dat werd gestart na de goede prestaties van Nederland op de Olympisch Spelen van 2000 in Australië, werd ook wel het ‘Olympische Plan 2028’ genoemd (Van den Heuvel, Van Sterkenburg, Van Bottenburg, 2007). Niet alleen had dit plan het doel om het grootste sportevenement ter wereld naar Nederland te halen, maar het daagde Nederland ook uit om uit te blinken op alle niveaus (Ministerie van VWS, 2009). In het Olympisch Plan werd beschreven dat de sport in Nederland tussen 2008 en 2016 naar een ‘Olympisch niveau’ moest worden gebracht, om uiteindelijk in 2016 te overwegen om een bid uit te brengen op de organisatie van de Spelen van 2028. Een van de bouwstenen van dit beleid was om een trackrecord op te bouwen op het gebied van het organiseren van internationaal aansprekende evenementen. Het grootste bid dat Nederland als gevolg van het Olympisch Plan 2028 heeft uitgebracht is het bid op het WK voetbal van 2018/2022 (Tiessen-Raaphorst, 2015). In 2012 werd door de regering besloten het plan niet te ondersteunen om Nederland als kandidaat aan te melden voor de organisatie van de Olympische Spelen van 2028. Dit mede vanwege de nasleep van de financiële crisis (Tiessen-Raaphorst, 2015).

Wel presenteerde het ministerie van VWS in 2013 het beleidskader sportevenementen. Met dit beleid wilde de toenmalig minister Edith Schippers, zoals omschreven in Rapportage sport 2018 (2018), een “bijdrage leveren aan het naar Nederland halen van en organiseren van toonaangevende en intrinsiek aansprekende internationale sportevenementen en deze ook maatschappelijk zo goed mogelijk benutten”. Met dit beleid wilde de minister het elan dat was ontstaan door het ‘Olympisch Plan 2028’ een vervolg geven. Het belangrijkste punt uit het beleid was dat het duidelijk omschrijft op welke wijze niet-jaarlijks in Nederland georganiseerde topsportevenementen in aanmerking komen voor een subsidie.

In oktober 2017 presenteerde het nieuwe kabinet zijn regeerakkoord 2017-2021: ‘Vertrouwen in de toekomst’. Dit is de start van een nieuwe aanpak van het Nederlandse sportbeleid. In dit beleid neemt de overheid een meer coördinerende rol, die past bij de nieuwe aanpak van het Nederlandse sportbeleid (Tiessen-Raaphorst, Pulles, Hoeijmakers, en Van der Poel, 2018). Er is een structurele financiële verhoging in de begroting van het kabinet voorzien en er wordt een sportakkoord aangekondigd. Interessant punt voor het aanbod van sportevenementen is dat in de nieuwe begroting een budget van 10 miljoen euro voor sportevenementen is meegenomen (Tiessen-Raaphorst et al., 2018).

In het nationale sportakkoord van 2018, dat volgt uit het regeerakkoord van 2017, wordt de nieuwe beleidsvisie gepresenteerd. De organisatie van topsportevenementen speelt ook een dragende rol in het akkoord. In het zesde hoofdstuk “topsport die inspireert” van het nationaal sportakkoord ligt de focus op topsportprestaties en topevenementen in Nederland. Zo wordt omschreven dat “het ervaren van topsportevenementen in eigen land een sterke inspirerende en verbindende werking in de Nederlandse samenleving heeft” (Nationaal sportakkoord, 2018). Het zesde hoofdstuk moet nog door de partners van het sportakkoord worden gepresenteerd, deze wordt in de loop van 2019 uitgewerkt.

Nederland evenementenland?

In het advies ‘Nederland evenementenland?’ adviseert de NLsportraad over de invulling van het zesde hoofdstuk. De belangrijkste punten uit dit advies zijn:

- Maak een nationale sportevenementenagenda met een multi-sportevenement als stip aan de horizon.
- Zorg voor samenwerking tussen de minister en partners bij de ontwikkeling van de nationale sportevenementenagenda.
- Stel de ‘Dutch Approach’ centraal en maak een plan om deze verder uit te werken.
- Introduceer de term ‘sporterfgoed’ om bestaande infrastructuren te versterken.

Figuur 1: Advies van NLsportraad aan Minister Bruins

3.5 Financiering van sportevenementen

Bij de afweging van het wel of niet organiseren van een sportevenement spelen o.a. ambitie, organisatiekracht en expertise een rol, maar ook de financiën zijn van belang. In 'Nederland op de kaart' (NLsportraad, 2017) wordt de trend beschreven dat sportbonden de uitvoerende werkzaamheden uitbesteden aan commerciële organisaties. Zij doen dit vanwege de toenemende financiële risico's die gepaard gaan met het organiseren van een sportevenement. Het organiseren van een groot sportevenement kan een zodanig groot risico zijn, dat dit de jaarbegroting van een sportbond overstijgt.

De NLsportraad heeft onderzoek gedaan naar 25 aansprekende evenementen die in de periode tussen 2016 en 2017 plaatsvonden in Nederland. Hieruit kwam naar voren dat van de 25 sportevenementen slechts vier een verlies hadden geleden. In de andere 21 gevallen is er quitte gespeeld of winst gemaakt (NLsportraad, 2017). Van de onderzochte evenementen heeft de helft een rijksoverheidsbijdrage gekregen. Om in aanmerking te komen voor een bijdrage van het rijk moet een sportevenement zich ook focussen op de maatschappelijke spin-off van het evenementen. In Nederland moet een sportevenement aan strenge voorwaarden voldoen om in aanmerking te komen voor subsidie. De subsidieregeling van de rijksoverheid voor de organisatie van een sportevenement is onderverdeeld in vier categorieën (Ministerie van VWS, 2018):

- aansprekende internationale sportevenementen in de buitencategorie (Nader te bepalen in overleg met de Tweede Kamer);
- aansprekende internationale sportevenementen (subsidie heeft een maximale hoogte van € 2.500.000);
- aanloopevenementen (subsidie heeft een maximale hoogte van € 500.000);
- overige topsportevenementen (subsidie heeft een maximale hoogte van € 250.000).

De organisatie van een sportevenement kan naast subsidie op nationaal niveau ook op lokaal niveau een subsidieaanvraag doen. Per provincie en gemeente verschilt de hoogte van de subsidie en op welke manier deze aangevraagd kan worden.

De vraag is of deze wijze van financiering effectief is. Zowel NLsportraad (2019) als Hover en Hoeijmakers (2018) constateren dat de sector behoefte heeft aan een ander financieringsinstrument dan subsidie. Ideeën zijn o.a. om bij een financieel surplus van een sportevenement deze te mogen behouden voor investering in volgende sportevenementen. De NLsportraad (2019) concludeert dat betrokkenheid van de rijksoverheid andere investeerders aanmoedigt ook te investeren.

3.6 Belangrijkste punten uit het hoofdstuk

- In Nederland wordt er meer aandacht besteed aan de maatschappelijke spin-off van sportevenementen dan in het buitenland. Dit is mede het gevolg van verplichting die de overheid stelt bij het verlenen van subsidie voor sportevenementen om side-events te organiseren.
- Het beleid in Nederland, dat zich richt op het organiseren van sportevenementen, wordt met het nieuwe sportakkoord geïntensiveerd. Het richt zich vooral op het realiseren van topsportevenementen in eigen land omdat het ervaren daarvan een sterke inspirerende en verbindende werking heeft op de Nederlandse samenleving.
- De vrees voor de financiële risico’s van het organiseren van een groot sportevenement wordt niet gerechtvaardigd. Het blijkt dat 21 van de 25 sportevenementen die door de sportraad onderzocht zijn, quitte hebben gespeeld of winstgevend zijn geweest.
- Er is in Nederland een duidelijk beleid voor het verstrekken van subsidies voor sportevenementen. De maximale bijdrage van de Rijksoverheid bij aansprekende internationaal sportevenementen bedraagt €2.500.000.

Hoofdstuk 4. Innovatief Nederland

In hoofdstuk 4 staat de deelvraag: *"Hoe onderscheidt Nederland zich als organisator van aansprekende sportevenementen ten opzichte van andere Europese landen wat betreft innovaties?"* centraal. Bij het beoordelen of Nederland innovatief is geweest, wordt gebruik gemaakt van de eerder gepresenteerde definitie van innovatie: "Het toepassen van succesvolle nieuwe ideeën die waarde kunnen genereren" (Damanpour, 1996). Innovatie wordt in dit onderzoek op verschillende onderdelen bekeken. Per onderdeel wordt bij de vraag stilgestaan of Nederland zich heeft kunnen onderscheiden van de andere organiserende landen met innovatieve handelingen op het gebied van:

- *Evenementlocatie en toeschouwers:* Zowel evenementlocatie als toeschouwers zijn twee van de vier punten die door Hover en Breedveld (2014) worden benoemd in hun definitie van sportevenementen.
- *City marketing:* City marketing wordt aangehaald in het advies Nederland op de Kaart (NLsportraad, 2017).
- *Duurzaamheid:* Duurzaamheid is meegenomen omdat het wordt genoemd als een van de kenmerken van innovatie (Scheerder, Claes, Thibaut, & Vanreusel, 2015).
- *Side-events:* Side-events spelen een grote rol in het toekennen van subsidie door VWS (Ministerie van VWS, 2018). Om te vergelijken of Nederland hier innovatief in is, is het meegenomen als criterium.
- *Evaluatie*: Als laatste wordt er gekeken naar de transparantie van de organisatie over het delen van informatie. Dit punt is meegenomen naar aanleiding van open kaart bij impact (NLsportraad, 2018).

Per onderdeel zal allereerst het EK atletiek besproken worden, gevolgd door het WK roeien en daarna de start van de Tour de France. Er wordt afgesloten met een samenvatting.

4.1 Evenementlocatie(s)

Bij sportevenementen zijn de locaties altijd een belangrijke factor. Terwijl sommige evenementen worden georganiseerd op vaste locaties, vinden andere juist plaats op wisselende locaties (Hover & Breedveld, 2014). In dit onderzoek wordt nagegaan of Nederland vernieuwend is geweest in het gebruik van de evenementlocaties.

EK atletiek

De hoofdlocaties van alle drie de onderzochte EK's atletiek waren grote (Olympische) stadions. Bij alle drie de stadions werd het EK ook als argument gebruikt om de locatie op te knappen. Het Letzigrundstadion in Zürich onderging de grootste renovatie. Het stadion is bijna compleet herbouwd. De kosten voor dit project waren 115 miljoen euro (Allen, 2007). De Zwitserse atletiekunie was een van de initiatiefnemers voor renovatie van het Letzigrundstadion. In 2005 werd er gestemd over een eventuele renovatie van het stadion. Een van de vereisten voor renovatie van het stadion was dat Zürich zich kandidaat zou stellen voor het EK atletiek (LEAM, 2014). In het Letzigrundstadion vonden alle wedstrijdelementen van het EK atletiek plaats. Het Sechseläutenplatz was als tweede locatie feestelijk ingericht als evenementplein voor de toeschouwers.

De gemeente Amsterdam besteedde in totaal € 3.5 miljoen aan de renovatie van het Olympisch Stadion. De organisatie van Amsterdam besloot om naast het Olympisch Stadion ook het Museumplein als evenementlocatie te gebruiken. Deze locatie werd gebruikt voor kwalificatiewedstrijden. Het gebruik van een tweede locatie waar wedstrijdonderdelen plaatsvonden was een primeur bij het EK atletiek. Van Haperen (2018) gaf in het interview aan dat het plan om het Museumplein te gebruiken als evenementlocatie eerst sceptisch werd ontvangen door de European Athletics, maar uiteindelijk een succes bleek (Bijlage 1). Het idee om een tweede locatie te gebruiken kwam voort uit het feit dat de bezoekersaantallen tijdens de ochtendedities van het EK in Zürich tegenvielen. Het sloot aan bij de wens van de organisatie om “iets bijzonders te doen”. Naast het gebruik van een tweede evenementlocatie heeft de organisatie ook een aantal medailleceremonies buiten het stadion georganiseerd. Omdat veel mensen na de laatste wedstrijd het stadion verlaten, was het idee van de organisatie dat je beter een plek kan creëren voor mensen die echt geïnteresseerd zijn in de huldiging. Deze locatie werd de ‘Medal Plaza’ genoemd en bevond zich op het plein naast het Olympisch Stadion (Van Haperen, Bijlage 1). Ook dit was vernieuwend ten opzichte van voorgaande jaren.

Het Olympisch stadion van Berlijn stamt uit 1936 en is gemoderniseerd tussen 2000 en 2004, met als voornaamste reden het Wereldkampioenschap voetbal van 2006 in Duitsland. Voor het EK atletiek van 2018 zijn er kleine aanpassingen gedaan. Een van deze aanpassingen was het gebruik van grote TV schermen in het stadion. Hierdoor kon iedereen alle onderdelen volgen die plaatsvonden in het stadion. Dit werd door de toeschouwers als waardevol gezien (Leichtathletik Berlin, 2019). Naast het Olympisch stadion heeft de organisatie van het EK atletiek in Berlijn ook gebruik gemaakt van een tweede evenementlocatie. Op de Breitscheidplatz had de organisatie de zogenaamde European Mile gecreëerd. Dit was een plek waar zowel fans als atleten bij elkaar kwamen. Met als voorbeeld het EK in Amsterdam, werden ook hier verscheidene kwalificatiewedstrijden gehouden. De huldigingen in de avonduren werden ook op deze plek gehouden.

Figuur 2: Breitscheidplatz (European Mile) in Berlijn

Innovaties op het gebied van evenementlocatie(s):

EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Tweede evenementlocatie	Nee	Ja: Museumplein	Ja: European Mile
Ceremonie buiten het stadion	Nee	Ja: Medal Plaza	Ja: European Mile

WK roeien

Het WK van 2015 vond plaats op het meer van Aiguebelette, een van de grootste meren van Franrijk, in het departement Savoie, gelegen aan de voet van de Franse Alpen. Voor het evenement in 2015 is een nieuwe roeibaan gecreëerd, die in zuid/oost-noord/westelijke richting is aangelegd. Hierdoor heeft elke roeier dezelfde wedstrijdcondities (FFA. z.d.). Het water van het meer van Aiguebelette wordt gebruik als drinkwater voor twaalf omliggende dorpen. Het meer is een beschermd natuurgebied met bijzondere planten en dieren.

Bij het WK roeien van 2016 in Rotterdam sprong de Willem-Alexanderroeibaan er direct uit. Het is een nieuwe baan die op 26 april 2013 in gebruik is genomen (Willem-Alexanderbaan, z.d.). In het interview vertelt Frans Cornelis, oud voorzitter van de roeibond, dat de baan zich onderscheidt door zijn ongekende grootte (Bijlage 5). Door deze grootte kan er een ander startsysteem gehanteerd worden. Er kan om de 5 minuten gestart worden; waar een 2.000m race ongeveer 7 minuten duurt, betekent dit dat er zelfs gestart kan worden voordat de wedstrijd daarvóór gefinisht is. Dit levert spectaculairdere races op voor de toeschouwers. Bovendien betekent het ook dat meerdere wedstrijden achter elkaar georganiseerd kunnen worden. Doordat het WK roeien in Rotterdam alleen bestond uit niet-Olympische afstanden, werd het in de roeiwereld niet als een ‘echt’ WK gezien. Dit heeft de organisatie gecompenseerd door het juniorentoernooi tegelijk met het seniorentoernooi te organiseren. Zodoende werd een van de grootste toernooien van Europa gecreëerd, aldus Cornelis. Karin Luijendijk, van Topsport Rotterdam, vertelt in het interview dat het een van de spannendste evenementen was waar ze ooit bij betrokken is geweest (Bijlage 6). Doordat het juniorentoernooi er op het laatste moment bij kwam, was het een toernooi van grote omvang. Het werd voornamelijk geleid door vrijwilligers en niet door een professioneel bureau. Daardoor was het uitermate spannend of alles goed zou gaan. Een dergelijke bundeling van verschillende toernooien kon het jaar erop niet worden herhaald. Waar Rotterdam beschikt over een gigantische baan, is de baan van Plovdiv (2018) van een kleiner, gebruikelijk formaat.

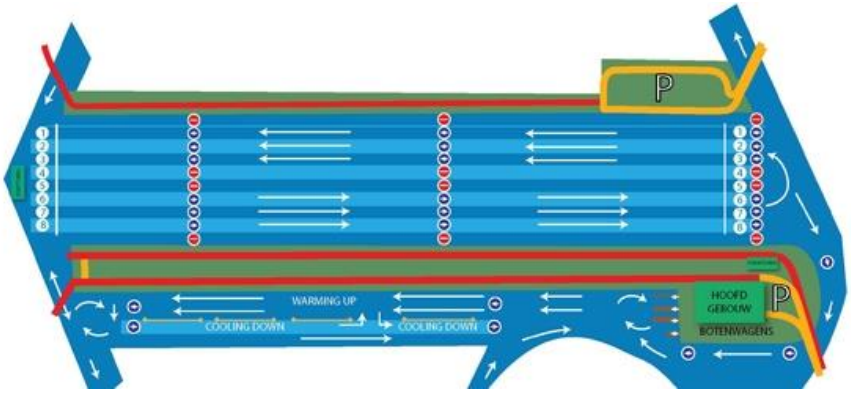

Figuur 3: De Willem-Alexanderroeibaan in Rotterdam

Net als de roeibanen in Aiguebelette en Rotterdam, is de roeibaan in Plovdiv aangelegd in zuidwestelijke richting (Bulgarian rowing federation, z.d.). De baan verschilt qua grootte niet van andere roeibanen. Er is hier dan ook niet besloten om andere toernooien erbij te betrekken. De vernieuwing in Rotterdam om meerdere toernooien tegelijkertijd te organiseren is dan ook niet overgenomen.

Innovaties op het gebied van evenementlocatie(s):

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Combinatie van meerdere evenementen	Nee	Ja	Nee

Start Tour de France

Een wielerwedstrijd wordt georganiseerd op de openbare weg. Hierdoor kan de organisatie variëren in hoe ze het parcours ontwerpen. In overeenstemming met de ASO werd besloten wat voor soort race er werd georganiseerd (ASO, 2013). De start van de Tour de France in Yorkshire was een normale etappe met een doorsnee lengte. Dit sloot goed aan bij de city marketing van Yorkshire (zie 5.3). Zowel Utrecht 2015 als Düsseldorf 2017 organiseerden een proloog. Dit is een individuele tijdrit over een korte afstand. Bij beide toernooien was deze afstand rond de 14 kilometer (Lustig, z.d.).

Met de keuze van het parcours in Utrecht 2015 heeft de organisatie rekening gehouden met optimale profilering van de stad Utrecht. Zo wordt in Bottenburg et al. (2015) beschreven dat de route van de eerste etappe aansloot bij de ambitie om de bewoners zoveel mogelijk bij het evenement te betrekken. De route liep dwars door de stad, langs of vlakbij de huizen van talloze Utrechtenaren.

In Düsseldorf 2017 werd ook een proloog georganiseerd. Door het afsluiten van een groot gedeelte van de binnenstad was er erg veel weerstand bij de inwoners, aldus Teutenberg, CEO van de start van de Tour de France in Düsseldorf (Bijlage 4).

Figuur 4: De proloog in Düsseldorf 2017

Innovaties op het gebied van evenementlocatie(s):

Grand Départ	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Type parcours	Normale etappe	proloog	proloog

4.2 Toeschouwers / entertainment

Het EK atletiek en de start van de Tour de France zijn toeschouwersevenementen. Dit houdt in dat het evenement relatief veel toeschouwers trekt in vergelijking met de deelnemers (Hover & Breedveld, 2014). Bij het WK roeien is dit in mindere mate het geval. Andere vormen van evenementen zijn deelnemersevenementen en evenementen met ongeveer gelijke aantallen.

EK atletiek

Het aantal bezoeken aan het Letzigrundstadion, waar alle atletiek onderdelen plaatsvonden, kwam op een totaal van 148.500. Op het Sechseläutenplatz had de organisatie een festivalterrein voor bezoekers gecreëerd waar toeschouwers zich konden verzamelen. Met de locatie midden in de stad wilde de organisatie Zürich profileren als een open-minded, sportenthousiaste en internationale stad (LEAM, 2014).

Bij het EK atletiek van 2016 in Amsterdam was een van de doelstellingen van de organisatie om 'de sport naar de mensen brengen'. Kwalificatiewedstrijden op het Museumplein, goedkope toegangsprijzen voor het stadion en breedtesportevenementen tijdens het EK zijn drie punten waarin deze doelstelling naar voren is gekomen. De organisatie van het EK in Amsterdam had zichzelf ten doel gesteld om minimaal 100.000 tickets te verkopen en heeft dit met een totaal van 126.434 ruim gehaald (Hover, 2016). Vergeleken met Zürich heeft het EK atletiek in Amsterdam in totaal minder tickets verkocht. Dit komt mede doordat het dat het evenement in Amsterdam een dag korter was dan het evenement in Zürich (Hover, 2016).

Volgens Leichtathletik Berlin (2019) heeft Berlijn met meer dan 500.000 bezoeker een nieuwe standaard neergezet. 360.000 bezoekers hebben de atletiekwedstrijden bezocht in het stadion en nog eens 150.000 bezoekers zijn op het Breitscheidplatz, in het centrum van Berlijn, geweest. De organisatie van het EK 2018 geeft aan dat door het verplaatsen van de medailleceremonie buiten het stadion, zoals omschreven onder het kopje evenementlocatie(s), het hele programma ingekort kon worden. Hierdoor kon het schema veranderd worden ten opzichte van voorgaande jaren. Alle avondsessies vonden plaats tussen 19.00 en 22.00 uur. De organisatie omschrijft dat, door het compactere schema, het entertainment omhoog ging (Leichtathletik Berlin, 2019).

Innovaties op het gebied van toeschouwers / entertainment:

EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Compact schema	Nee	Nee	Ja
Sportfeest	Alleen op: Sechseläutenplatz	Ja: Van voor en door de stad	Ja: European Mile

WK roeien

Het WK roeien in Aiguebelette trok 35.100 bezoekers (World Rowing, 2016). Jolly, projectmanager van het WK roeien in Aiguebelette, meldt in het schriftelijk interview dat een belangrijk doel van dit toernooi was: "To be a big popular party" (Bijlage 8). Cornelis vertelt dat de organisatie van Aiguebelette, na het zien van het WK in Amsterdam in 2014 waar het creëren van een sportfeest centraal stond, ook de focus heeft gelegd op het organiseren van een feestelijk evenement (Bijlage 5).

Het WK roeien in Rotterdam trok 21.171 bezoekers (Oldenboom, 2017). Het toernooi was mogelijk minder in trek doordat uitsluitend niet-Olympische nummers werden geroeid. Dankzij

het feit dat het WK junioren erbij werd betrokken, stegen de bezoekersaantallen en inkomsten. “Junioren komen met familie, wat extra toeschouwers oplevert. Door deze constructie hebben we ons kunnen redden”, aldus Cornelis. Een van de leerpunten die Rotterdam uit Amsterdam heeft meegenomen is om zoveel mogelijk entertainment naast de wedstrijden te organiseren. Volgens Cornelis (Bijlage 5) wordt de roeisport in Nederland, na Amerika, het meest door studenten beoefend. Figuur 5 laat zien dat het WK in Rotterdam voornamelijk door hoger opgeleiden werd bezocht. 70% van de Nederlandse en 75% van de buitenlandse bezoekers had een hoger onderwijs diploma. Door er in Amsterdam en Rotterdam een sportevenement van te maken, met veel hapjes, drankjes en live muziek, realiseerde de organisatie een waar sportfeest dat aansloot bij de verlangens van studenten, aldus Cornelis. Na Amsterdam 2014 en Aiguebelette 2015 was Rotterdam de derde stad die er een feest van heeft gemaakt. Amsterdam heeft daarmee een nieuwe norm gesteld en bijgedragen aan de ‘Dutch Approach’.

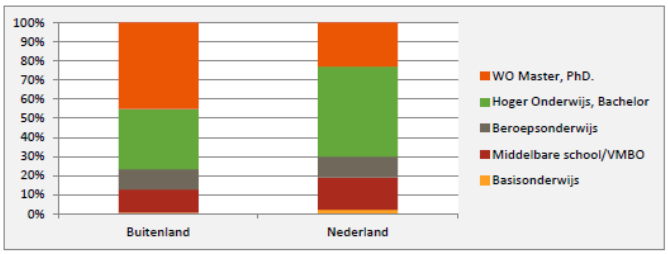

Figuur 5: Toeschouwersverdeling WK roeien 2016

Het WK roeien 2014 in Amsterdam is geen onderzocht evenement, maar is met zijn aanpak om het WK roeien te presenteren als sportfeest een inspiratiebron geweest voor Aiguebelette en Rotterdam (Cornelis, Bijlage 5).

Het WK roeien in Plovdiv trok 4.500 bezoekers (World Rowing, 2019). De focus van de organisatie lag vooral op het goed organiseren van de wedstrijden. Qua merchandising en belevingssfeer was dit toernooi niet te vergelijken met zijn voorlopers, aldus Verhoogt in het interview (Bijlage 7).

Innovaties op het gebied van toeschouwers / entertainment:

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Sportfeest voor toeschouwers	Ja (geleerd van Amsterdam 2014)	Ja	Nee

Start Tour de France

In Yorkshire was het doel om van de start Tour de France een groot feest te maken. Het evenement werd door in totaal ongeveer 3 miljoen bezoekers bezocht (Leeds city council, z.d.).

Nederland had beduidend minder toeschouwers tijdens het evenement. Rond de 750.000 toeschouwers (Bottenburg et al. 2015) waren aanwezig in Utrecht. Eén van de belangrijkste speerpunten van de organisatie, voorafgaand aan de start van de Tour de France in Utrecht 2015, was dat het een evenement van, voor en door de stad moest zijn. Door de etappe door de binnenstad te organiseren sloot dit goed aan bij dit speerpunt.

In Düsseldorf waren er naar schatting 500.000 toeschouwers aanwezig tijdens de Grand Départ (Deloitte, 2017). Er is verder niets noemenswaardig gevonden over innovaties omtrent toeschouwers.

Innovaties op het gebied van toeschouwers / entertainment:

Grand Départ	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Sportfeest voor toeschouwers	Ja	Ja	Nee

4.3 City Marketing

Zoals eerder door Westerbeek et al. (2001) werd benadrukt, speelt city marketing bij een internationaal sportevenement een grote rol. Door het sportevenement goed te presenteren wordt er een positief beeld van de stad of het land gegeven. Tiessen-Raaphorst (2015) wijst erop dat 'Holland branding' een van de redenen is voor het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen in Nederland.

EK atletiek

Alle organisatoren van het EK atletiek zagen in dat, door het organiseren van het EK atletiek, ze de evenementenstad in een positief daglicht konden stellen. Gerold Lauber, gemeenteraadslid van kanton Zürich, meldt dat de effecten die door de organisatie waren gehoopt met de branding van Zürich, voor een groot deel ook zijn uitgekomen. "Honderden miljoenen tv-kijkers zagen de Europese kampioenschappen en Zürich van de mooiste kant op televisie. Dit is onbetaalbare locatiemarketing" (Hirsbrunner, 2014). Bij elk sponsoruiting in de stad werd er rekening mee gehouden het merk 'Zürich 2014' consequent te gebruiken, met als doel een het merk te ontwikkelen en te erkennen (LEAM, 2014). Social media werd ook gebruikt als marketingtool voor het evenement. De organisatie richtte de aandacht bij het gebruik van social media voornamelijk op hun mascotte Cooly. Zo hadden ze een speciale website voor de mascotte gelanceerd om meer aandacht te genereren. Daarnaast probeerde men ook via Twitter mensen te bereiken. Dit bleek geen succes, het Twitter account van Cooly had niet meer dan 800 volgers.

Bij het EK atletiek in Amsterdam werd de term 'Hollanding branding' gebruikt. Ellen van Langen, ambassadeur van het EK atletiek, meent dat de organisatie, met de aanwezigheid van het Olympisch Stadion, alsmede de unieke locatie op het Museumplein, de stad Amsterdam op een prachtige manier heeft gepresenteerd. Sociale media werden tijdens het EK atletiek niet eerder op zo'n grote schaal ingezet als bij het EK atletiek in Amsterdam. Het EK stond dagelijks in de top 10 trending topics op twitter (Hover, 2016). Nederland is tijdens het EK atletiek onderscheidend geweest in het gebruik van social media. Dit is op twee manieren tot uiting gekomen. Allereerst vertelt Van Haperen dat de focus bij het gebruik van social media uitging naar atleten die aanwezig zouden zijn bij het EK atletiek. Omdat het EK in hetzelfde jaar plaatsvond als de Olympische Spelen was dit een belangrijk aandachtspunt. Dit hadden ze geleerd van de eerdere editie in Finland waar vaak negatief in het nieuws kwam welke atleten

niet aanwezig waren op het EK. De tweede manier was door het gebruik van (oud)atleten als ambassadeurs zoals Ellen van Langen. Dit concept is grotendeels overgenomen door de organisatie van Berlijn 2018.

Leichtathletik Berlin (2019) beschrijft dat door het gebruik van de European Mile er meer entertainment aan het evenement werd toegevoegd. Dit leverde prachtige plaatjes op en bracht het evenement naar een hoger niveau. Daarnaast was het voor Berlijn de uitgelezen mogelijkheid om te laten zien dat internationale sportevenementen op openbaar terrein mogelijk zijn. Hier was veel discussie over ontstaan na de terroristische aanslagen van 19 december 2016. Voor het gebruik van social media heeft de organisatie van het EK atletiek in Berlijn een duidelijke filosofie beschreven die bestaat uit: innovatief, verassend en waardevol. Veel focus op de atleten en de atleten ook gebruiken als ambassadeurs. Dit concept is grotendeels overgenomen van Amsterdam. Waar Amsterdam zich richtte op Twitter lag in Berlijn de focus op Facebook. Hiermee verwachtten zij het meeste publiek te bereiken. De organisatie had vastgesteld dat juist de nationale bevolking minder actief is op Twitter. Het bereik via Facebook voor het evenement van Berlijn 2018 had over de jaren 2016, 2017 en 2018 een totaal van 19.000.000 paginabezoeken (Leichtathletik Berlin, 2019). Als je het Facebookgebruik rondom de EK Altetiek van Duitsland vergelijkt met dat in Nederland, is het bereik van Duitsland vele malen hoger. Er moet echter wel rekening mee worden gehouden dat de bevolking van Duitsland ongeveer vier keer groter is dan Nederland. Berlijn gaf in zijn evaluatie wel aan dat het gebruik van Instagram erg groeiend is. De organisatie kwam tot de conclusie dat Instagram een prominentere rol had moeten spelen bij hun social-mediacampagne (Leichtathletik Berlin, 2019). De content die door Berlijn gepresenteerd werd was ook voornamelijk gericht op de atleten (Leichtathletik Berlin, 2019).

Visits to European Athletics website (views)	18,200,000
Visits to European Athletics (persons)	500,000
Amsterdam2016 publicity reach on Facebook (views)	12,300,000
Amsterdam2016 publicity reach on YouTube (views)	603,000
Downloads of the Championships app (persons)	29,000
Top-10 position in trending topics list on Twitter (days)	5

Figuur 6: Het gebruik van Social media Amsterdam 2016 in cijfers

Innovaties op het gebied van city marketing:

EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Social media gebruik	Alleen met Cooly	Ja: twitter	Ja
De 'branding' van stad of land	'Zürich 2014'	'Holland Branding'	Mindere mate.

WK roeien

De organisatie van het WK van 2014 in Aiguebelette had twee duidelijke city marketing doelen die ze met dit evenement wilden bereiken. Allereerst ligt de plek waar het evenement werd

gehouden in een wintersportgebied (Cornelis bijlage 5; Verhoogt bijlage 7). Omdat het gebied ook beschikt over een roeibaan was dit een perfecte mogelijkheid om naast winterspelen ook een zomersport te presenteren. Het tweede doel van de organisatie van het WK roeien 2015 was dat dit sportevenement het laatste evenement was voordat Frankrijk het officiële bid ging uitbrengen voor de Olympische Spelen van 2024 (Jolly, 2019). Het was voor de organisatie en voor Frankrijk de uitgelezen mogelijkheid om aan de wereld te laten zien dat Frankrijk goede sportevenementen kan organiseren.

In Nederland stond, zoals eerder beschreven, het thema 'sportfeest' centraal bij het WK roeien. Tijdens de eerdere editie van 2014 in Amsterdam was gebleken dat de focus op entertainment erg succesvol was. Behalve het voorzien van de evenementlocatie van de benodigde entertainment geeft Luijdijk (2019) aan dat de stad Rotterdam ook z'n best heeft gedaan om de stad zelf 'aan te kleden'. Zo was het een primeur om samen te werken met het Centraal Station Rotterdam. Daar werden ergometers geplaatst waar men zelf kon roeien.

Bij Plovdiv lag de focus vooral op het evenement. Randzaken waren van ondergeschikt belang, aldus Verhoogt (2019). Verhoogt vertelde dat dit werd geïllustreerd doordat hij als onderzoeker naar de economische impact van het evenement, van ondergeschikt belang was. Pas als iemand echt tijd vrij had werd hij te woord gestaan. Eerst een goed evenement neerzetten, daarna pas tijd bijzaken.

Innovaties op het gebied van city marketing:

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Showcase voor toekomstige evenementen	Ja, laatste grote evenement voor bid Olympische Spelen	Nee	Nee
Aankleding van de stad	Geen informatie	Ja	Nee

Start Tour de France

Bij elke editie van de Tour de France vindt 100 dagen voorafgaand aan de start een officieel aftrapmoment plaats. Dit is contractueel vastgelegd door de ASO. Zowel Yorkshire 2014, Utrecht 2015 als Düsseldorf 2017 zijn vanaf dit moment een activatieprogramma gestart. Alle drie de steden hebben de organisatie van de Tour aangegrepen om de stad of regio in beeld te brengen. In Yorkshire lag de focus op het verbeteren van het imago van de regio. Sandler (2004) beschrijft dat de regio rondom Yorkshire historisch gezien afhankelijk is van productie, mijnbouw en zware industrie. Deze industrieën dragen echter procentueel steeds minder bij aan de lokale economie (Whittle, Lomax, Heppenstall & Brerton, 2017). De start van de Tour de France werd daarom gezien als mogelijkheid om het imago van de regio te veranderen. Naast het verbeteren van het imago heeft de organisatie van Yorkshire 2014 het evenement aangegrepen om fietsen in de omgeving te promoten. Met Cycle Yorkshire werd een gericht programma geïmplementeerd dat de focus had op het verhogen van het aantal fietsers in de regio (Cycle Yorkshire, z.d.). Daarnaast is ook na de editie van de Tour de France in 2014, de 'Tour de Yorkshire' gehouden, een jaarlijks terugkerend driedaags wielerevenement in de omgeving van Yorkshire. Utrecht en Düsseldorf hebben dit niet.

Utrecht was innovatief ten aanzien van de aanpak om de stad te promoten. Ton Wetselaar (bijlage 3) omschrijft dat het van, voor en door de stad werd geregeld. De gemeente had een

coördinerende rol, het initiatief moest vooral uit de stad komen. Dit verschilt met Yorkshire en Düsseldorf, waar voornamelijk de organisatie bepaalde hoe de stad zich presenteerde tijdens dit evenement. Utrecht had als doel om de stad zo positief in beeld te brengen. In Bottenburg et al. (2015) staat beschreven dat de "projectbol Marketing, Communicatie & Hospitality als doel mee kreeg om het evenement als 'Le Tour Utrecht' neer te zetten en daarmee de stad Utrecht positief in beeld te brengen, bij te dragen aan het topsportprofiel en imago van Nederland en een gezonde leefstijl te stimuleren".

In Düsseldorf werd eerst negatief tegen het binnenhalen van de start van de Tour de France aangekeken. Waar in Nederland mensen zich bewust zijn van het internationale bereik van de Tour de France, wordt dat in Duitsland niet door velen gedeeld. Hierdoor vergde het veel meer werk om de stad Düsseldorf te overtuigen hoe belangrijk en groots dit evenement is, aldus Teutenberg (2019), voormalig toernooidirecteur. Ondanks dat niet iedereen de waarde van het evenement inzag in Duitsland, wilde Sportstadt Düsseldorf (2015) wel de Tour aangrijpen om Düsseldorf te profileren als sportstad. Sportstadt Düsseldorf (2015) benoemt de organisatie van start van de Tour de France als kroon op het werk, na het organiseren van het wereldkampioenschap tafeltennis en het Europese kampioenschap triatlon sprint. Daarnaast bleek dat Düsseldorf zich al enige tijd inzette om meer bewoners te laten fietsen in de stad. Het binnenhalen van een groot wielerevenement kon een positieve bijdrage hieraan leveren (Sportstadt Düsseldorf, 2015). Als voorbeeld wordt door organisatie van de start Tour de France in Düsseldorf de editie in Londen 2007 aangehaald. Ook hier maakte de Start van de Tour de France onderdeel uit van het programma om het fietsen te promoten.

Innovaties op het gebied van city marketing:

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Coördinerende rol organisatie	Mindere mate	ja	nee
Erfenis vanuit Tourstart	Ja: Tour de Yorkshire	Matig: als voorbeeld vaak aangehaald als goede organisatie	nee

4.4 Duurzaamheid

EK atletiek

Zürich probeerde vernieuwend te zijn door het aanbieden van gratis openbaar vervoer voor tickethouders van het EK atletiek in Zürich (European Athletics, 2014). Op vertoon van een ticket voor het EK atletiek kon de toeschouwer zowel gratis heen als terug reizen naar het stadion met het openbaar vervoer. Dit is een innovatieve duurzame aanpassing. Dit is echter niet overgenomen door Amsterdam of Berlijn vanwege de hoge kosten die het met zich meebracht. Daarnaast bleek dat voor een groot deel de kosten overbodig waren, omdat veel mensen uit de regio kwamen.

Bij het EK atletiek in Amsterdam is erop gestuurd de evenementlocaties zo dicht mogelijk bij elkaar te houden. Dit om te voorkomen dat toeschouwers, medewerkers en atleten onnodige afstanden moesten overbruggen. Rien van Haperen had vastgesteld dat hij de afstand tussen de twee evenementenlocaties in Zürich erg groot vond. Als we naar de feitelijke afstanden

tussen de evenementenlocaties kijken klopt dit. Google Maps presenteert een loopafstand van 4,0 km vanaf het Letzigrundstadion naar het Sechseläutenplatz in Zürich. In Amsterdam is die afstand minder met 2,5 km tussen het Museumplein en het Olympisch Stadion. Berlijn heeft, met een totale afstand van 7 km tussen hun beide locaties, de grootste afstand.

Bij het evenement in Berlijn zijn verder geen noemenswaardige punten gevonden die betrekking hadden op duurzaamheid.

Innovaties op het gebied van duurzaamheid:

EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Afstand tussen de twee locaties	Gemiddeld (4km)	Kort (2.5km)	Lang (7km)
Gratis aanbod OV	Ja	nee	nee

WK roeien

De FISA en het Wereld Natuur Fonds (WNF) hebben een strategische samenwerking. FISA benadrukt dat de roeisport thuishoort in schoon water. Daarom sluit de “Clean water Movement” perfect aan bij de gedachte van de FISA over schoon water (FISA, z.d.). De strategische samenwerking is opgenomen in het handboek voor de evenementen. Naast de strategische samenwerking tussen de FISA en het WNF, hebben organisatoren ook de vrijheid om eigen maatregelen ten aanzien van duurzaamheid te nemen.

In Aiguebelette maakt de baan onderdeel uit van een groot meer. Er is een hele strategie ontwikkeld om een zo duurzaam mogelijk toernooi te organiseren. Jolly (Bijlage 8) geeft aan dat er erg op het voorkomen van voedselverspilling werd ingezet door gebruik te maken van vooraf samengestelde maaltijden voor sporters. Daarnaast werd er zo min mogelijk gebruik gemaakt van papier.

Nederland springt eruit doordat de Willem-Alexanderroeibaan behalve als roeibaan ook gebruikt wordt als waterbuffer. De baan is onderdeel van de waterberging de “Eendragtspolder” (Rotterdam Topsport, z.d).

Van Plovdiv is over dit onderwerp geen informatie gevonden.

Innovaties op het gebied van duurzaamheid:

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Duurzame multifunctionele baan	Ja: Onderdeel van een meer	Ja: waterbuffer	Geen informatie
Strategisch plan duurzaamheid	Ja	Nee	Geen informatie

Start Tour de France

Omdat de Tour de France een fietsevenement is, is het niet verrassend dat veel fietsorganisaties hierop inspelen. Zo zijn bij alle drie de sportevenementen side-events georganiseerd om fietsen in de stad te stimuleren.

Cycle Yorkshire heeft een plan geïmplementeerd voorafgaand aan de Tour om fietsen te stimuleren. Yorkshire wil het fietsen promoten omdat zij geloven dat het een goedkope manier

is om veel waarde voor de regio te genereren. Het is zowel goed voor de gezondheid, de economie en het milieu, aldus Cycle Yorkshire (z.d.).

Nederland is ten aanzien van het stimuleren van het fietsen tijdens de start van de Tour niet vernieuwend geweest. Wel moet daarbij vastgesteld worden dat Nederland al zeer vooruitstrevend is in het gebruik van de fiets door haar inwoners. Waar Utrecht al bekend staat als een fietsstad en anno 2019 zelfs wordt gezien als de 'beste fietsstad van de wereld' (Van den Ham, 2019), wordt in Düsseldorf en Yorkshire veel minder gebruik gemaakt van de fiets. Verdere innovatieve handelingen op het gebied van duurzaamheid zijn niet gevonden voor de start Tour de France in Utrecht. Uit het interview met Wetselaar is naar voren gekomen dat nu, zo'n vier jaar later, duurzaamheid een grotere rol speelt bij de organisatie van sportevenementen. Dit komt terug bij de voorbereidingen in Utrecht voor de Start van La Vuelta 2020.

Düsseldorf is geen fietsstad, maar ze proberen het wel te worden (Sportstadt Düsseldorf, 2015). Teutenberg vertelt dat in Duitsland het recycle systeem erg goed geregeld is. Dit was ook bij de start Tour de France in Düsseldorf te merken.

Innovaties op het gebied van duurzaamheid:

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2018
Fietsen in de stad promoten	Ja: gerichte aanpak	Hoeft niet:er wordt al heel veel gefietst	Matig: behoort wel tot de doelstellingen van de stad
Recycle systeem	Geen informatie bekend	Weinig, meer aandacht nu bij organisatie start La Vuelta	Ja: Al langer in Duitsland aanwezig

4.5 Side-events

Maatschappelijke impact speelt een grote rol bij de organisatie van internationale sportevenementen in Nederland. Als een evenementenorganisator subsidie wil aanvragen bij de rijksoverheid is het organiseren van side-events een verplichting. Het ministerie van VWS (2018) geeft dat als volgt aan: "voor de organisatie van het sportevenement wordt alleen een rijksbijdrage verstrekt als er voor, tijdens en na het evenement een programma van side-events wordt georganiseerd". De rijksoverheid zorgt dat Nederland onderscheidend is door het verplicht stellen van side-events bij sportevenementen die gesubsidieerd worden door de rijksoverheid. Dit onderbouwt Van Hulsteijn verder in het interview. In zijn ogen ligt de focus in het buitenland voornamelijk op het neerzetten van een goed evenement en niet op de randzaken daaromheen. "In Nederland focussen wij ons ook op de hele activatie eromheen en dus ook side-events plus maatschappelijke betrokkenheid, denk aan gezondheid, kennis over voeding etc" (Hulsteijn, Bijlage 2).

EK atletiek

In Zürich zijn veel minder side-events georganiseerd dan in Amsterdam. De organisatie presenteert vooral het Sechseläutenplatz als locatie waar toeschouwers zich kunnen verzamelen. Op het plein vonden diverse kleine activiteiten plaats. Enkele activiteiten waren

bedoeld om de toeschouwer een atletiekervaring te bieden. Daarnaast waren er eetkraampjes en verscheidene culturele activiteiten zoals 'House of Switzerland' (LEAM, 2014).

Bij het EK atletiek van Amsterdam in 2016, waarvoor door de organisatie ook subsidie van de rijksoverheid is ontvangen, hebben side-events een grote rol gespeeld. De impact van side-events bij dit evenement is onderzocht en beschreven door Van der Gugten, Van Berkel, Dallinga & Van der Werf (2016). Zij hebben acht grote side-events onderzocht die zijn gehouden tijdens de EK atletiek 2016. Twee van deze side-events springen eruit als het EK atletiek van 2016 vergeleken wordt met die van 2014 en 2018. De 10k Brooks run hiervan eerste. De 10K Brooks run maakte onderdeel uit van de 'daily runs'. De 'daily runs' zijn diverse hardloopevenementen die voor verschillende doelgroepen werden georganiseerd. Zoals de naam al impliceert is de 10K Brooks Run een hardloopwedstrijd van 10 kilometer. Het is niet vaker voor gekomen dat breedtesportevenementen parallel liepen met het EK atletiek. Het tweede side-event die eruit springt is de Internationale Para Athletics Challenge. Dit zijn "paralympische atletiekonderdelen die in het wedstrijdprogramma van de EK atletiek zijn geïntegreerd om sport voor mensen met een beperking op Europees niveau te promoten en de integratie te bevorderen", Van der Gugten et al. (2016). Zowel Nederlandse para-atleten als Europese para-atleten gingen met elkaar de strijd aan in het Olympisch Stadion, de hoofdlocatie van het EK.

Ook in Berlijn is er aandacht geschonken aan side-events. De European Mile, die al eerder is beschreven, werd voornamelijk als tweede evenementenlocatie gebruikt. Er is verder weinig gevonden over side-events, gelinkt aan het EK in 2018.

Innovaties op het gebied van side-events:

EK atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Side-events als volwaardig onderdeel van je sportevenement	Nee: Alleen festivalterrein	Ja	Nee
Breedtesportevenementen tijdens het EK	Nee	Ja: 'daily runs' & paralympische atletiekonderdelen	Nee
Betrokkenheid gehandicaptensport	Nee	Ja: Nederland heeft zelfs tegen de wil van de IAAF in, sportwedstrijden voor mindervalide sporters gehouden tijdens het EK.	Nee

WK roeien

Bij roei-evenementen is niet veel bekend over het gebruik van side-events. Het WK roeien in Rotterdam heeft subsidie gekregen van de rijksoverheid. Zoals eerder vermeld is één van de voorwaarden om subsidie te ontvangen, het organiseren van side-events. Luijdijk vertelt dat in samenwerking met Rotterdam Centraal Station er ergometers zijn geplaats zodat mensen konden ervaren hoe het is om te roeien. Daarnaast kon op het Grote kerkplein dagelijks geroeid worden in de waterrowers of in een van de twee volans bootjes (Gemeente-Rotterdam, 2016). Bij het evenement in Aiguebelette en in Plovdiv is geen informatie bekend over side-events.

Innovaties op het gebied van side-events:

WK roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovidv 2018
Gebruik van side-events	Geen informatie bekend	Ja	Geen informatie bekend

Start Tour de France

Side-events spelen een grote rol bij de start van de Tour de France. 100 dagen voorafgaand aan de eerste etappe van elke Tour is een aftrap moment. “Door de stad 100 dagen in het teken staat van de Grand Départ creëer je eigenlijk een evenement dat 100 dagen duurt in plaats van 1”, aldus Wetselaar, hoofd side-events van de Grand Départ in Utrecht (Bijlage 3).

De side-events in Yorkshire werden goed bezocht. Hover en Slot-Heijs (2018) concluderen dat ruim 2.200 uitvoeringen en andere evenementen, waaronder een cultureel programma (muziek, dans, theater, film, kunst en sculptuur) meer dan 800.000 mensen trokken. Welcome to Yorkshire organiseerde ook voor het eerst een internationaal festival voor het zakenleven, één week voor de start van de Tour (Leeds City Council, z.d.). Dit was de allereerste keer dat een ‘business festival’ gecombineerd werd met de Tour de France. Het festival trok 2.000 bezoekers uit 25 landen.

Wetselaar vertelt in het interview (bijlage 3) dat, doordat de organisatie in Utrecht het initiatief voor het organiseren van side-events uit handen gaf aan de lokale bedrijven, een vernieuwende aanpak werd gehanteerd. Door het initiatief uit handen te geven kwamen er originele ideeën naar voren. Aanvankelijk nam de projectorganisatie een initiërende en inspirerende rol in; later kreeg deze rol een meer faciliterend karakter. De gemeente Utrecht begon met het faciliteren van brainstormsessies om bedrijven in Utrecht te informeren over de mogelijkheden. Daarna vervulde de projectorganisatie een coördinerende rol, bedrijven konden hun eigen ideeën aandragen (Bottenburg et al., (2015). Deze aanpak sloot aan bij de visie die de organisatie had. De Tour moest van, voor en door de stad Utrecht zijn. “Le Grand Départ was op zichzelf niet specifiek Utrechts, maar de wijze waarop invulling gegeven is aan de verschillende activiteiten en de wijze waarop coalities zijn gevormd en zijn gaan samenwerken, maakt het evenement wel Utrechts” (Bottenburg et al., (2015). Onder de vlag van het Utrecht2015-programma zijn uiteindelijk meer dan 250 activiteiten georganiseerd. De Utrecht2015-activiteiten dienden zich te richten op de vier thema’s die centraal stonden in het activatieprogramma: Cultuur, Sport, Kennis en Economie. Dankzij de coördinerende rol van de organisator bij alle side-events, vond kruisbestuiving plaats tussen de verschillende thema’s. Deze kruisbestuiving maakte de editie van Utrecht speciaal, aldus Wetselaar.

Waar Yorkshire en Utrecht een georganiseerde aanpak hadden voor het activatieprogramma, zijn er over de side-events bij de start Tour de France in Düsseldorf minder gegevens bekend. Dit komt doordat er geen officiële evaluatie is gedaan naar de side-events in Düsseldorf en dat de resultaten en uitkomsten ook niet gebruikt worden bij promotiemateriaal (Teutenberg, Bijlage 4). Daarnaast vertelt Teutenberg dat er twee oorzaken zijn waarom er minder side-events zijn georganiseerd. Ten eerste was er veel minder budget beschikbaar in Düsseldorf. Terwijl bedrijven in de stad Utrecht tot 50% konden worden gesubsidieerd bij side-events (Wetselaar 2019), was er in Duitsland nauwelijks budget. Volgens Teutenberg (2019) komt dit doordat Duitsland geen financieringssysteem voor side-events kent, zoals in Nederland. In Nederland is

er in totaal bijna €1.900.000 uitgegeven aan het ondersteunen van side-events (Hover & Bakker, 2015). In Duitsland zijn deze gegevens niet gepubliceerd. Daarnaast benoemt Teutenberg de late toewijzing van het evenement aan de stad Düsseldorf als oorzaak voor de weinige side-events. Hierdoor was de voorbereidingstijd beperkt. Voorbeeld van een groot side-event dat in Düsseldorf plaatsvond was een tourwedstrijd voor amateurrenners en semi-profs. Deze wedstrijd werd ook meteen als generale repetitie beschouwd voor de Start van de Tour de France.

Innovaties op het gebied van side-events:

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2018
Budget aanwezig voor side-events	Geen informatie bekend	Ja: Rond de €1.900.000	Ja: minder dan Nederland
Achteraf promoten evenement	Ja: Cycle Yorkshire & Tour de Yorkshire	Ja: Promotie en ASO gebruikt vaak Utrecht als voorbeeld	Nee.

4.6 Evaluatie

Tijdens het onderzoeken van de verschillende evenementen is door de onderzoeker geconstateerd dat er groot verschil zit tussen de aard van de gepresenteerde data over de evenementen. Waar sommige evenementen onderzocht zijn door onafhankelijk onderzoekers, is over andere evenementen zeer weinig bekend. Daarnaast vertelt Wetselaar in het interview (Bijlage 3) dat hij vindt dat Nederland zich onderscheidt op de manier waarop de rapportage en verantwoording van sportevenementen open en transparant worden gepresenteerd en gecommuniceerd.

EK atletiek

Van het evenement in Zürich is weinig bekend over zowel de economische als de maatschappelijke impact. Wel is er een evaluatiedocument, final report European Athletics Championship Zürich 2014 (LEAM, 2014), door de organisatie zelf gemaakt, waarin de organisatie hun eigen strategische keuzes verder toelicht en analyseert. Er zijn geen analyses bekend die verricht zijn door onafhankelijke partijen.

Het EK atletiek 2016 in Nederland is door verschillende onafhankelijke partijen onderzocht. Er is onderzoek gedaan naar de economische impact (Hover et al. 2016) alsmede de maatschappelijke impact (Van der Gugten et al. 2016) van het evenement. In Nederland is een duidelijke richtlijn ontwikkeld door de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (hierna: WESP). De WESP beschrijft hoe een onderzoeker de economische impact bij sportevenementen moet meten. Dit is niet uitgevoerd door andere landen en Nederland is hier dus vernieuwend in. Naast het beschrijven van economische impactstudies beschrijft De Groot et al. (2012) de maatschappelijke impact.

De organisatie van Berlijn 2018 heeft, net als de organisatie in Zürich, een eigen evaluatiedocument gemaakt dat gericht is op de verantwoording van de strategische keuzes. Daarnaast is er ook een economische studie gedaan. Deze is echter niet openbaar gepubliceerd.

Geconcludeerd kan worden dat de manier van analyseren erg verschilt tussen Amsterdam en Zürich en Berlijn. Zowel Zürich als Berlijn hebben omvangrijke rapporten gepubliceerd die gericht zijn op analyse van de strategische keuzes die gemaakt zijn door de organisatie. In Nederland hebben de organisaties diverse externe analyse laten uitvoeren en deze zijn openbaar gepubliceerd.

Innovaties op het gebied van (transparantie van) evaluatie

EK atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Economische impact studie	Nee: niet openbaar bekend	Ja en openbaar gepubliceerd	Ja: Niet openbaar gepubliceerd
Maatschappelijke impact studie	Nee: Niet openbaar	Ja en openbaar gepubliceerd	Nee: niet openbaar
Analyse strategische keuzes	Ja	Nee: niet openbaar bekend	Ja

WK roeien

In opdracht van de FISA is onderzoek gedaan naar de economische impact van het evenement in Aiguebelette en Plovdiv. Daarnaast heeft Frankrijk ook een studie gedaan naar zowel de strategische keuzen als de economische impact. Deze is niet openbaar gepubliceerd. Van Plovdiv is heel weinig bekend ten aanzien van evaluatie en verantwoording.

In Nederland is er onderzoek gedaan naar de economische impact van het WK roeien. Deze analyse is, net als het EK atletiek evenement, gedaan conform de richtlijnen van de WESP. Er is geen studie gedaan naar de maatschappelijke impact.

Innovaties op het gebied van (transparantie van) evaluatie

WK roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Economische impact studie	Ja: zowel door een Frans bedrijf als in opdracht van de FISa	Ja: In lijn met de richtlijnen van de WESP	Ja: In opdracht van de FISA
Analyse strategische keuzes	Ja: niet openbaar gepubliceerd	Nee	Nee: niet bekend.

Tour de France

In Yorkshire is, naast een studie die zich voornamelijk op strategische keuzes en maatschappelijke impact richt, geen openbaar gepubliceerd onderzoek bekend.

In Nederland zijn verscheidene onafhankelijke studies gedaan naar de start van Tour de France van 2015 in Nederland. Naast een uitgebreide economische impactstudie is er ook een uitgebreid onderzoek gedaan naar zowel economische als maatschappelijke impact, als strategische keuzes. Dit onderzoek is uitgevoerd door de Universiteit Utrecht.

Verrassend is, dat er naar de start van de Tour in Düsseldorf niet of nauwelijks onderzoek is gedaan. Teutenberg gaf al aan dat dit haar ook bevreemd. Volgens haar komt dit mede doordat er in het stadbestuur zeer weer weerstand leeft tegen de organisatie van de start van de Tour.

Innovaties op het gebied van (transparantie van) evaluatie

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Economische impact studie	Nee	Ja: twee onafhankelijke partijen	Ja: Zeer kleinschalig
Analyse strategische keuzes	Ja: door de organisatie zelf	Ja	Nee
Bereidbaarheid om over het toernooi te praten	Nee: niemand was beschikbaar	Ja: stonden je graag te woord	Ja: werkte graag mee

4.7 Conclusies

- Nederland is vernieuwend in het gebruik van de evenementenlocaties. Een voorbeeld hiervan is dat tijdens het EK atletiek in Amsterdam twee evenementenlocaties zijn gebruikt. Hiermee heeft de organisatie zijn slogan: 'Athletics like never before' waargemaakt. Eerder kwam al naar voren dat volgens Thibault et al. (1993) innovatie gestimuleerd wordt door toenemende concurrentie. Toen Amsterdam hoorde dat Zürich zich kandidaat stelde voor de organisatie van het EK atletiek 2014, besloot Amsterdam zich terug te trekken. Met als reden: de concurrentie is te sterk. Vervolgens heeft men de slogan 'Athletics like never before' gepresenteerd. Hiermee deed Amsterdam precies wat de literatuur al voorspelde: een ambitie inzetten op innovatie om jezelf te onderscheiden van de concurrent.
- De Willem-Alexanderroeibaan in Rotterdam is een vernieuwde roeibaan. Deze is innovatief omdat er maar één andere roeibaan in de wereld bestaat die dezelfde omvang heeft. De organisatie heeft hier goed gebruik van gemaakt door twee toernooien gelijktijdig te organiseren tijdens het WK Roeien in 2016.
- Bij elk evenement in Nederland was de focus van de organisator op de toeschouwers. Het EK atletiek Amsterdam 2016 wilde de sport naar de mensen brengen. Bij het WK roeien in Rotterdam moest het een groot sportfeest zijn. Bij start Tour de France in Utrecht was het evenement van, voor en door de stad. In de evaluatie van andere internationale evenementen is de focus op de toeschouwers minder terug te vinden.
- Nederland is niet zo innovatief geweest bij city marketing. Zoals in de literatuur door Westerbeek, Turner & Ingerson (2001) wordt omschreven speelt het promoten van de stad waarin het evenement georganiseerd wordt bij veel organisatoren een rol. Ook bij de onderzochte evenementen wordt city marketing vaak vermeld als belangrijk.
- De innovatie die toegepast werd in Zwitserland, om gratis openbaar vervoer aan te bieden aan tickethouders van het evenement, werd door de Nederlandse organisator als te duur beoordeeld en is daarom niet overgenomen voor het evenement in Amsterdam. Nederland is verder op het gebied van duurzaamheid ook niet onderscheidend innovatief geweest.
- Nederland is zeer vooruitstrevend en innovatief in het toepassen van side-events. Zo worden er side-events voor verschillende doelgroepen georganiseerd. Breedtesport, gehandicaptensport. Dit wordt gestimuleerd door de overheid. Ook met deze overheidsaanpak is Nederland innovatief. Andere landen focussen eveneens op maatschappelijke impact. Vaak wordt vermeld dat door het organiseren van een sportevenement, men de bevolking wil aanzetten tot meer sportactiviteiten. Dat er een correlatie bestaat tussen het organiseren van een sportevenement en verhoogde

sportdeelname wordt ontkracht in de literatuur (Hover, 2016; MacAuley, 2015; Toohey, 2008).

- Nederland is innovatief op het gebied van het analyseren, evalueren en beoordelen van sportevenementen. Het heeft zijn eigen richtlijnen die de WESP heeft opgesteld. Er wordt bij elk groot sportevenement een externe analyse uitgevoerd. In het buitenland worden óf deze analyses niet gedaan door externe partijen, óf ze worden niet openbaar gepubliceerd. Een interessante gedachte is dat, indien men transparant is in evaluatierapporten over zaken die niet goed gingen, er een stimulans van uit kan gaan die tot innovatief handelen aanzet.

Hoofdstuk 5. Efficiënt Nederland

De derde deelvraag die in van dit onderzoek gesteld wordt is: “Is er een verschil tussen de Nederlandse financiële efficiëntie bij aansprekende internationale sportevenementen ten opzichte van die van andere Europese landen?”.

Om deze deelvraag te onderzoeken is gekeken naar de budgetten van de negen sportevenementen, die in hoofdstuk 4 beschreven staan. Informatie over het budget en waar de financiële middelen vandaan komen is niet altijd gemakkelijk te vinden. Niet elk land presenteert zijn financiële gegevens in het openbaar. De start van de Tour in Düsseldorf is daar een goed voorbeeld van. Zelfs anderhalf jaar na afloop van dit evenement zijn de cijfers niet publiek beschikbaar (Friebe, 2017). Ook speelt mee wat men in een land gewend is ten aanzien van financiële verantwoording, waarbij overheidsfinanciering een onderdeel uitmaakt. Zo is er over het evenement in Plovdiv weinig informatie over de financiën te vinden. Er wordt vermeld dat het budget ‘voornamelijk’ gefinancierd is door overheidsbijdragen en dat er ‘enige’ bijdragen waren van sponsoren en donaties (Verhoogt, Bijlage 7). In Nederland wordt geëist dat financiële verslaglegging wordt gemaakt als het evenement subsidie heeft verkregen van de rijksoverheid (Ministerie van VWS, 2018).

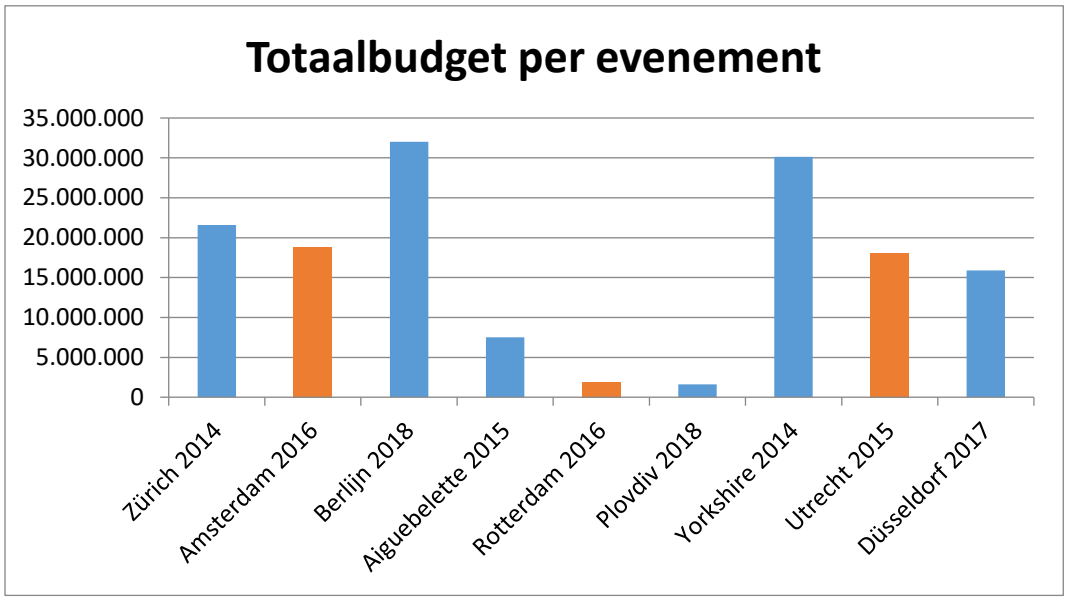

Figuur 7: Totaalbudget per evenement. (Bron: zie bijlage 9)

5.1 Overheidsbijdrage per evenement

De mate waarin de overheid een evenement (mede)financiert maakt het voor de organisatie gemakkelijker of moeilijker om ambities waar te maken en mooie resultaten te boeken.

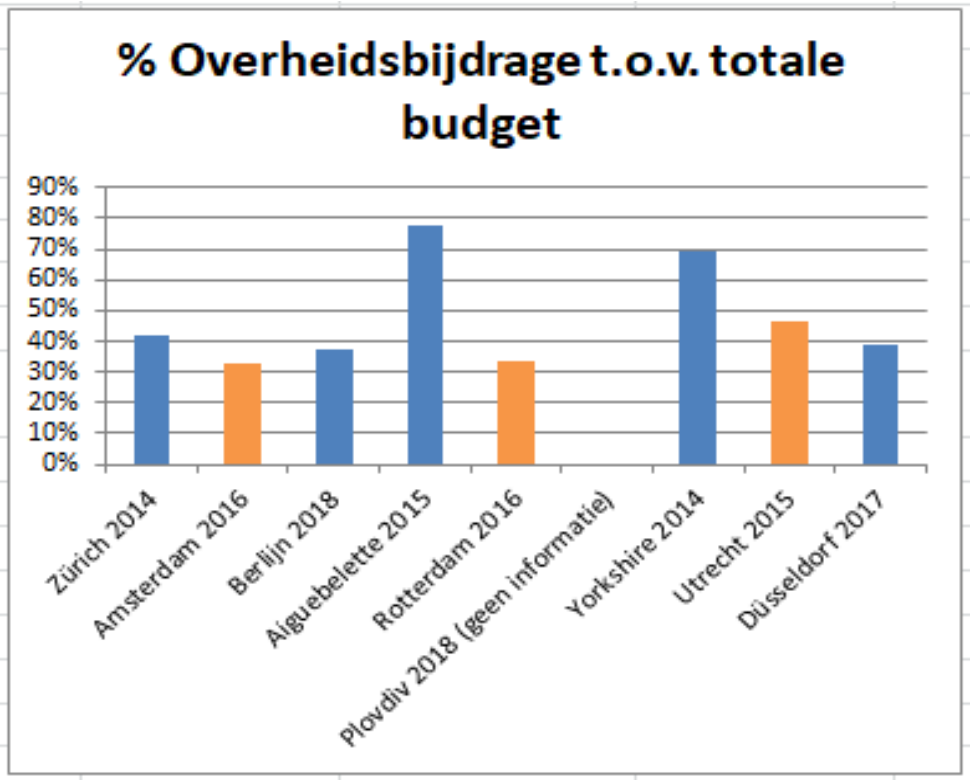

Figuur 8: Percentage overheidsbijdrage t.o.v. totale budget. (Bron: zie bijlage 9)

Figuur 8 geeft de verhoudingen weer tussen de totale omvang van het budget per evenement en het percentage overheidsbijdrage dat daaraan besteed is. Bij de WK's roeien (Aiguebelette, Rotterdam en Plovdiv) valt op dat het Franse evenement fors door de overheid is gefinancierd (77,4% van het totale budget). Dat wordt door geen enkel ander onderzocht evenement geëvenaard. Van het WK roeien in Plovdiv is niet bekend hoeveel de overheid heeft bijgedragen, behalve dat het budget 'voornamelijk' door de overheid is gefinancierd (Verhoogt, Bijlage 7). Daarom staan er verder geen gegevens in de grafiek. Bij de EK atletiek (Zürich, Amsterdam en Berlijn) heeft Nederland de laagste overheidsbijdrage. De bijdrage van de overheid voor de start van de Tour de France (Yorkshire, Utrecht en Düsseldorf) is in Yorkshire het hoogste. De Nederlandse evenementen scoren qua overheidsbijdrage het laagst ten opzichte van de andere evenementen, met uitzondering van Düsseldorf.

5.2 Overheidsbijdrage versus sponsoring

Omdat de budgetten per soort evenement nogal verschillen, worden per evenementencategorie de financiële cijfers van de overheidsbijdrage en sponsoring vergeleken.

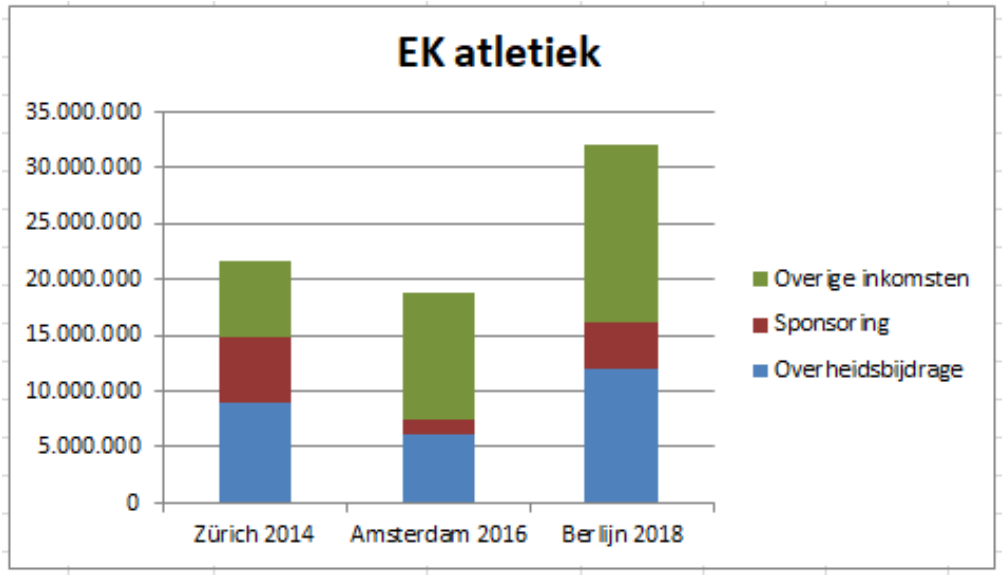

Figuur 9: EK atletiek in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)

Bij het EK atletiek was Zürich het meest succesvol in het binnenhalen van sponsorgelden. Qua percentage overheidsbijdrage (zie bijlage 9, laatste tabel) kreeg Zürich het meest ten opzichte van het totale budget. Berlijn beschikte over het grootste budget en de grootste overheidsbijdrage. Amsterdam had relatief het kleinste budget, de kleinste overheidsbijdrage en de minste sponsoring. Hieruit kan geconcludeerd worden dat Amsterdam, het evenement in 2016 heeft neergezet, met de kleinste portemonnee. Amsterdam was, vergeleken met de andere twee evenementen het kleinschaligst, ook wat betreft de bezoekersaantallen (zie 5.3).

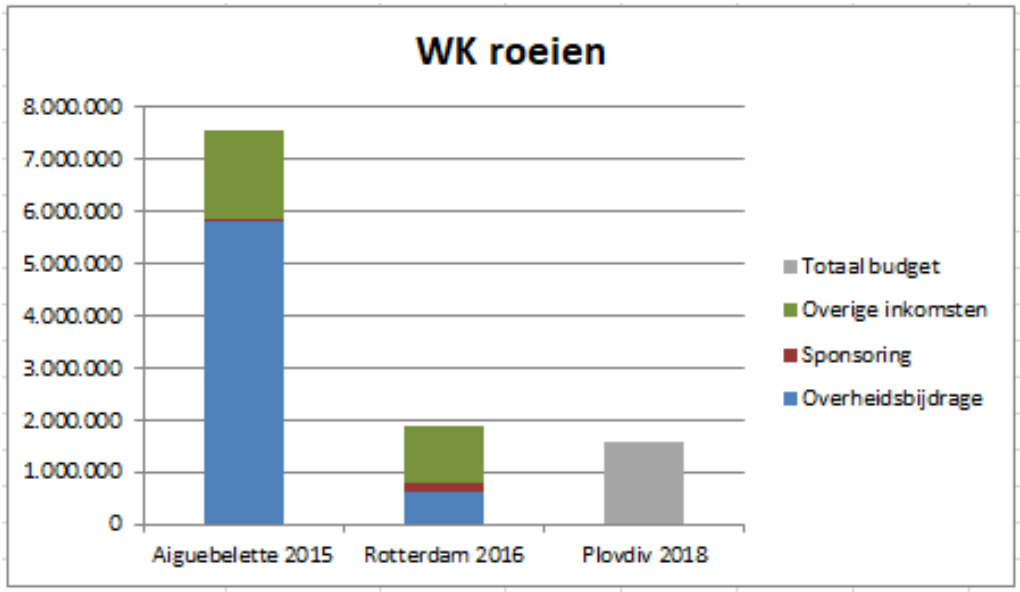

Figuur 10: WK roeien in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)

Bij het WK roeien kan Plovdiv in de vergelijking totaal budget - overheidsbijdrage niet meegenomen worden, omdat de feitelijke gegevens wat betreft de overheidsbijdrage en de

sponsoring ontbreken. Daarom is alleen het totale budget in de grafiek gepresenteerd. Bij de vergelijking tussen Aiguebelette en Rotterdam is het opvallend dat de omvang van de totale budgetten enorm verschilt en de sponsoring in Aiguebelette zo gering was, dat het niet weergegeven kan worden in de grafiek. Er kan dus weinig uit deze vergelijking geconcludeerd worden, behalve dat Rotterdam in vergelijking met Aiguebelette voor een bescheiden bedrag en een bescheiden overheidsbijdrage het evenement heeft neergezet. Maar wellicht speelde het afwijkende karakter van het evenement in Rotterdam (geen Olympische roeinummers) daarbij een rol.

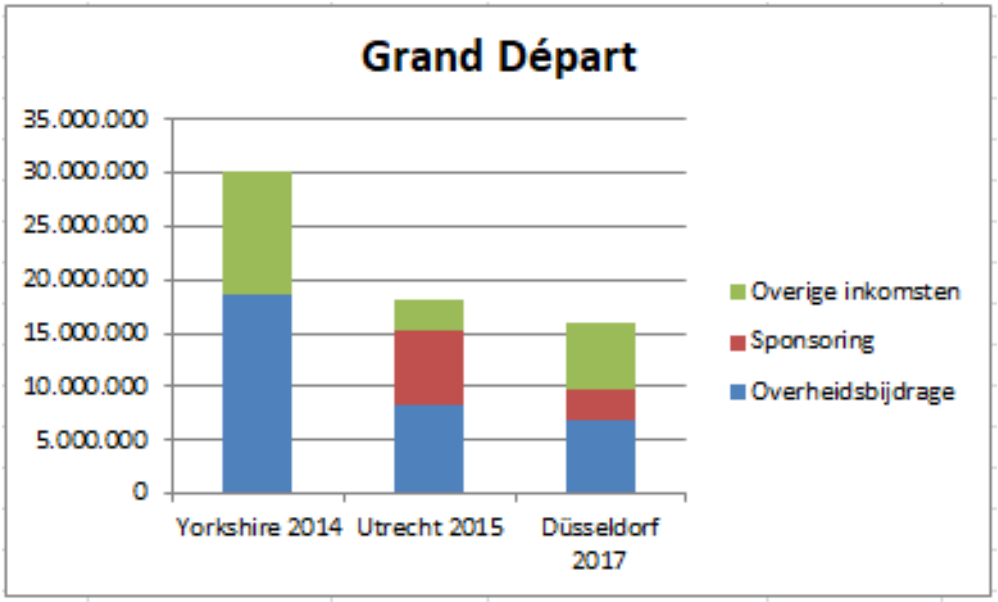

Figuur 11: Grand Départ in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)

De financiële gegevens van de Start van de Tour de France evenementen laten zich niet gemakkelijk achterhalen. Zo is er over het evenement in Yorkshire uitvoerige informatie beschikbaar over de organisatorische onderdelen, maar over de financiën is weinig informatie beschikbaar. Over eventuele resultaten ten aanzien van sponsoring zijn voor het evenement in Yorkshire geen gegevens gevonden. Ook over Düsseldorf is er een duidelijk gebrek aan financiële informatie. Er is nooit naar buiten gebracht wat de exacte kosten zijn geweest voor het organiseren van het evenement. Dit komt mede doordat er zeer kritisch naar het evenement gekeken wordt in de stad Düsseldorf (Teutenberg, Bijlage 4). Op basis van de summiere gegevens die achterhaald zijn kan geconcludeerd worden dat Yorkshire verreweg het grootste budget had evenals de grootste overheidsbijdrage. Utrecht zit in de middenmoot, maar qua binnenhalen van sponsorgelden heeft Utrecht beter gescoord dan Düsseldorf. Bottenburg et al. (2015) benadrukt dat het project Le Tour Utrecht uniek in Nederland is met zijn publiek-private samenwerking en bijbehorende private investeringen. In de analyse naar het evenement in Utrecht schrijft Bottenburg et al. (2015): “De publieke-private samenwerking is een goede keuze geweest van de projectorganisatie Le Tour Utrecht. Hiermee is een nieuwe standaard neergezet in het organiseren van grootschalige sportevenementen in Nederland” (Bottenburg et al., 2015). Van Hulsteijn (Bijlage 2) voegt hier wel aan toe dat het nooit zo kan zijn dat private partijen de financiering helemaal overnemen. Je zal de overheid altijd nodig hebben. Wel zie je

een ontwikkeling waarbij internationale federaties steeds meer lokale organisatoren toestaan om eigen sponsoren aan te trekken. Het klassieke model dat internationale federaties alleen hun eigen sponsoren gebruiken is niet meer houdbaar, aldus Van Hulsteijn.

Uit het bovenstaande blijkt dat de Nederlandse evenementen in vergelijking met de anderen onderzochte evenementen een relatief bescheiden omvang hebben. De overheidsbijdrage is eveneens in verhouding niet hoog.

5.3 Aantal toeschouwers versus totaal evenementbudget

Een andere manier om te onderzoeken of Nederland onderscheidend is ten opzichte van andere landen wat betreft de financiële middelen die bij de organisatie van grote evenementen beschikbaar is, is om het aantal toeschouwers te vergelijken met het beschikbare totaalbudget.

Met 'toeschouwers' wordt hier bedoeld: het aantal bezoekers dat op de onderdelen van het evenement genoteerd is. Een unieke bezoeker kan dus meerdere onderdelen van het evenement bezoeken. In deze vergelijking is het aantal bezoeken afgezet tegen het totale budget van het evenement, hetgeen een prijs per toeschouwer oplevert. Omdat de drie verschillende soorten evenementen grote verschillen laten zien qua aantal bezoeken wordt de vergelijking opnieuw per soort evenement uitgevoerd.

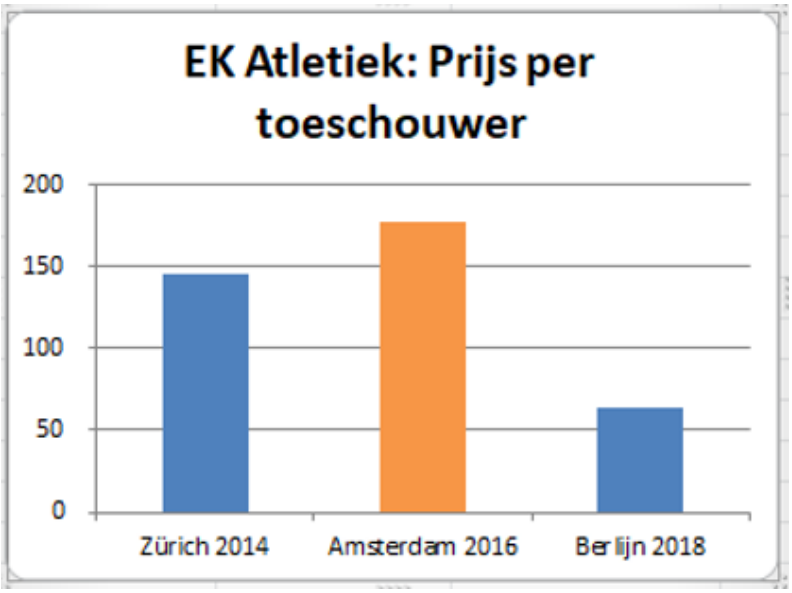

Figuur 12: EK atletiek prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9)

Het EK atletiekevenement in Zürich beslaat zes dagen, terwijl het in Amsterdam over vijf dagen was uitgesmeerd. Dit verklaart mogelijk het verschil in prijs per toeschouwer, dat een verhoudingsgetal is tussen het aantal bezoeken en het totaalbudget: Zürich kon meer bezoeken realiseren voor gemiddelde lagere kosten per bezoeker. Ondanks dat Berlijn het duurste evenement was, heeft het wel de beste ratio. Dit komt doordat het stadion in Berlijn een dubbele hoeveelheid capaciteit heeft dan de stadion in zowel Amsterdam als Zürich. Het is Berlijn wel gelukt om dit grote stadion vol te krijgen.

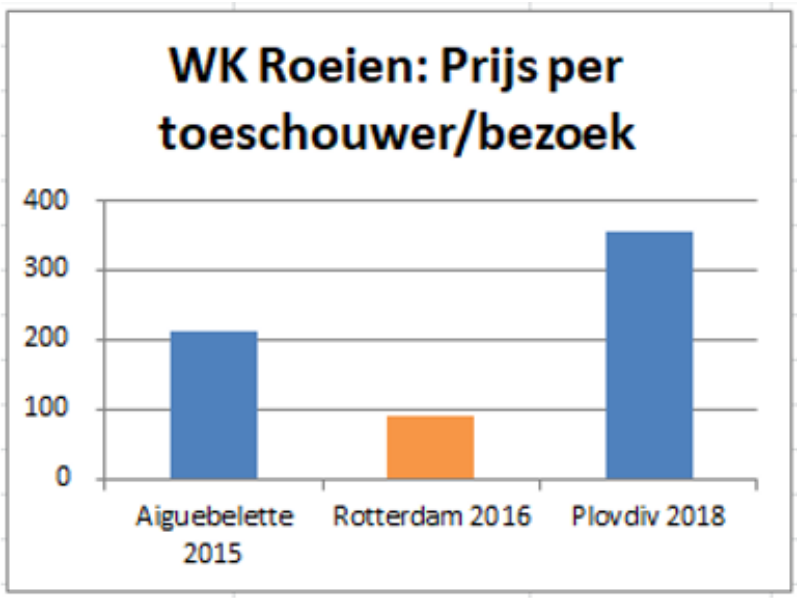

Figuur 13: WK roeien prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9)

Bij het WK roeien heeft Rotterdam verreweg het beste gescoord op de ratio toeschouwers versus budget. Dit is te verklaren doordat de organisatie in Rotterdam reeds beschikte over de expertise van het organiseren van een WK in 2014 Amsterdam de organisator was van het WK Roeien. Veel is gedaan door vrijwilligers en er is geen gebruik gemaakt van een sportmarketingbureau, in tegenstelling tot de organisatie in 2014 in Amsterdam. Men kon dus relatief goedkoop de organisatie uitvoeren. Rotterdam heeft in 2016 het WK roeien voor senioren gecombineerd met het WK roeien voor junioren (zie hoofdstuk 5). De junioren kampioenschappen genereerd meer toeschouwers door bezoek van vrienden en familieleden.

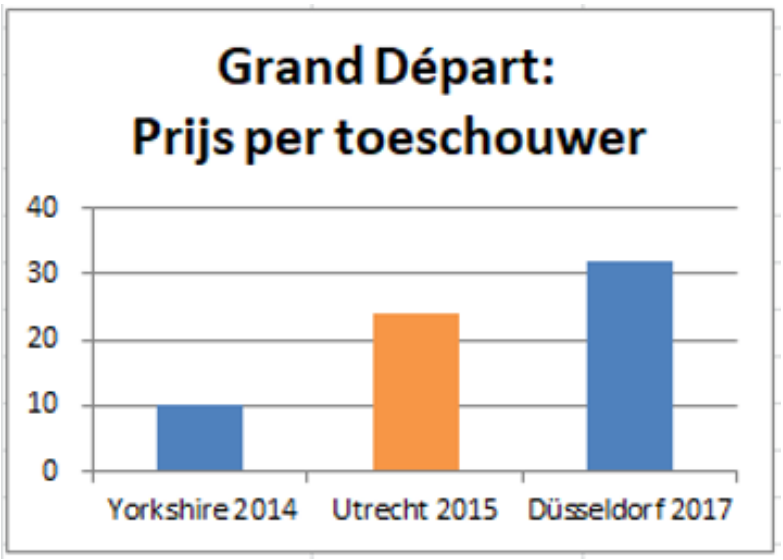

Figuur 14: Grand Départ prijs euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9)

De lengte van het parcours van de Start van de Tour de France besloeg in Yorkshire 190 km, terwijl dat in Utrecht over 13,8 km liep en in Düsseldorf 14 km lang was. Dit verklaart het verschil in bezoekersaantallen tussen de drie evenementen. Ook was het totale evenement in Engeland rondom de start van de Tour langer dan in Nederland en Düsseldorf. In Engeland trok 'de Tourkaravaan' in totaal drie dagen door het landschap, terwijl dat in Nederland twee dagen was en in Duitsland zelfs maar anderhalve dag. Op basis van deze overwegingen kan niet geconcludeerd worden dat Utrecht onderscheidend was ten opzichte van de andere twee evenementen wat betreft verhouding beschikbaar budget en aantal toeschouwers.

In deze vergelijking tussen het totaal beschikbaar budget en aantal toeschouwers onderscheidt Nederland zich alleen bij het WK roeien in Rotterdam in 2016. De overige twee soorten evenementen laten geen duidelijk onderscheid zien.

5.4 Belangrijkste bevindingen in dit hoofdstuk

- Bij de vergelijking tussen de negen onderzochte internationale evenementen ten aanzien van het beschikbare budget en de overheidsbijdrage is Nederland onderscheidend. Nederland voert een evenement uit voor relatief weinig budget en een relatief bescheiden overheidsbijdrage.
- In de vergelijking van de prijs per toeschouwer komt minder duidelijk naar voren dat Nederland onderscheidend is. Alleen bij het WK Roeien dat in Rotterdam plaatsvond in 2016 onderscheidde de organisatie zich duidelijk van de organisatie in Aiguebelette, Frankrijk, in 2015 en in Plovdiv, Bulgarije in 2018.

Hoofdstuk 6. Conclusie: 'Dutch Approach', feit of fictie?

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofvraag: *Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?*

Deelvraag 1

Om deze vraag te beantwoorden, zijn er drie deelvragen geformuleerd. Deelvraag 1: Wat is de huidige situatie van Nederland als organisator van sportevenementen?
Vanuit de Nederlandse rijksoverheid wordt aandacht besteed aan het binnenhalen van aansprekende internationale sportevenementen. Waar eerst door de regering werd besloten om de ondersteuning van het Olympisch Plan van 2028 te stoppen, wordt in het nieuwe sportakkoord weer aandacht besteed aan aansprekende internationale sportevenementen. Als advies bij dit nieuwe sportakkoord adviseert de NLsportraad de minister om een stip op de horizon te plaatsen op een gezamenlijke evenementenkalender. De stip op de horizon dient ervoor om Nederlandse organisaties van sportevenementen doelgerichter te laten samenwerken. Wat betreft het verstrekken van subsidies voor sportevenementen is er in Nederland een duidelijke visie en beleid van de rijksoverheid.

Deelvraag 2

Deelvraag 2 luidt: Hoe onderscheidt Nederland zich ten opzichte van andere Europese landen wat betreft innovatie als organisator van aansprekende internationale sportevenementen?
Uit de analyse van negen aansprekende internationale sportevenementen blijkt dat Nederland zich op de volgende punten onderscheidt: Nederlandse organisaties van sportevenementen zijn vernieuwend in het gebruik van evenementenlocaties. Bovendien sluiten ze bij de inrichting van de evenementen goed aan bij wensen van hun toeschouwers ten aanzien van de entertainment. Daarnaast zijn zij innovatief in het toepassen van side-events en is het in Nederland gebruikelijk om door specifieke externe sportonderzoekers analyses en evaluaties voor het beoordelen van sportevenementen op te stellen.

Bij de analyse in hoofdstuk 4 over het innovatief vermogen van de Nederlandse organisaties van grote sportevenementen blijkt dat er vernieuwend omgegaan wordt met de evenementenlocaties. Door meerdere locaties in te zetten wordt een groter publiek getrokken. Deze innovatie werd door opvolgende organisatoren van de onderzochte evenementen in het buitenland overgenomen.
Bij elk evenement in Nederland was er een duidelijke focus van de organisator op de toeschouwers. De organisatie wil er een waar sportfeest van maken, de toeschouwers een echte belevenis meegeven. De toeschouwers gaan niet alleen naar de sportwedstrijd maar het is echt 'een dagje uit' en dat bevorderen de sportorganisatoren ook. De WK roeien evenementen laten zien dat deze focus over de jaren heen overgenomen en verder ontwikkeld wordt door buitenlandse organisatoren.

Het gebruik van side-events is in Nederland heel gebruikelijk, dankzij de stimulering door de nationale overheid, die side-events verplicht te stelt bij subsidieverstrekking. In het buitenland is dit een vernieuwende aanpak die nog niet vanzelfsprekend wordt toegepast.

Als laatste blinkt Nederland uit in het evalueren van sportevenementen. De rijksoverheid heeft het verplicht gesteld dat evenementen geëvalueerd moeten worden als ze subsidie ontvangen. In andere Europese landen is dit niet het geval waardoor er minder informatie voorhanden is. In Nederland is het gebruikelijk transparant te zijn over wat er goed, maar ook minder goed ging. Ook is de financiële verantwoording gemakkelijk te achterhalen. In Nederland is een eigen aanpak ontwikkeld om de economische impact te toetsen. Er zijn studies gedaan hoe de maatschappelijke impact van een evenement beoordeeld kan worden. Deze studies worden uitgevoerd door externen. In het buitenland ligt de focus bij de evaluatie van sportevenementen meer op de strategische en organisatorische keuzen die door de evenementorganisatoren zijn gemaakt.

Op het gebied van innovatie is Nederland niet onderscheidend als het gaat om city marketing en duurzaamheid.

Deelvraag 3

Deelvraag drie betreft de vraag: Is er een verschil tussen de Nederlandse financiële efficiëntie bij aansprekende internationale sportevenementen ten opzichte van die van andere Europese landen?
Bij de vergelijking tussen de negen onderzochte internationale evenementen ten aanzien van het beschikbare budget en de overheidsbijdrage is Nederland onderscheidend. Nederland voert zo'n evenement uit voor relatief weinig budget en een relatief bescheiden overheidsbijdrage. Overall zijn de sportevenementen in Nederland echter wel kleinschaliger. In de verhouding aantal toeschouwers/bezoeken en het totale budget dat aan het evenement besteed wordt, is het onderscheidend vermogen van Nederland minder aanwezig. Alleen bij het WK Roeien dat in Rotterdam plaatsvond in 2016 onderscheidde de organisatie zich duidelijk van de organisatie in Aiguebelette, Frankrijk, in 2015 en in Plovdiv, Bulgarije in 2018.

Hoofdvraag

Bovenstaande conclusies leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag: *Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?*
Wat betreft innovatie zijn Nederlandse organisatoren van sportevenementen onderscheidend op het gebied van evenementenlocaties, focus op toeschouwers (het maken van een sportfeest), inzet van side-events en het evaluatieproces. Ten aanzien van de inzet van financiële middelen kunnen Nederlandse sportorganisatoren voor een bescheiden bedrag en relatief weinig overheidsbijdragen een evenement realiseren. Hierdoor onderscheidt Nederland zich als organisator van (vooral kleinschaliger) sportevenementen in financiële efficiëntie.

Overall is Nederland op de elementen innovatie en financiële efficiëntie gedeeltelijk onderscheidend ten opzichte van andere Europese landen. Maar om een stevige onderbouwing van de term 'Dutch Approach' te verkrijgen is meer onderzoek nodig. Dit nader onderzoek zou zich moeten richten op de overige elementen van de 'Dutch Approach' namelijk: inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam.

Hoofdstuk 7. Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen in dit onderzoek worden de volgende aanbevelingen gedaan.

1. Met dit onderzoek zijn de termen ‘efficiënt’ en ‘innovatief’, die onderdeel uitmaken van de definitie van de ‘Dutch Approach’, onderzocht aan de hand van veld- en literatuuronderzoek. Het is wenselijk om de overige vier aspecten (inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam), nader te onderzoeken zodat een volledige onderbouwing verkregen kan worden voor de ‘Dutch Approach’.
2. De conclusies uit dit onderzoek zijn gebaseerd op zowel interviews met eindverantwoordelijken van de onderzochte sportevenementen als bestudering van de (internationale) literatuur. Aanbevolen wordt om ook op een andere manier onderzoek te doen naar de ‘Dutch Approach’. In zo’n vervolgonderzoek is het wenselijk dat de onderzoeker zelf de te onderzoeken evenementen observeert. Hierdoor kunnen eigen bevindingen meegenomen worden die voor het vergelijken van de evenementen interessant zijn.
3. Uit dit onderzoek blijkt dat er veel verschil is in de wijze waarop sportevenementen worden beoordeeld. In Nederland is er met de WESP een duidelijke richtlijn opgesteld voor economische impactstudies. Wanneer internationale federaties besluiten internationale evenementen op eenzelfde manier te evalueren, kunnen zij gemakkelijker de verschillende evenementen met elkaar vergelijken en beter leren van elkaars ervaringen en vernieuwingen.
4. Aanbevolen wordt een onderzoek te doen naar de manier waarop het buitenland kijkt naar Nederland, als organisator van sportevenementen. Door te achterhalen wat het buitenland als ‘Dutch Approach’ ervaart, zou Nederland nader kunnen analyseren welke, wellicht onvermoede, positieve krachten er in de Nederlandse aanpak schuilen.
5. Ten slotte wordt aanbevolen om de ‘Dutch Approach’ actief te gebruiken bij het organiseren van Nederlandse evenementen. Door vaker gebruik krijgt de term meer zeggingskracht. Mocht het er ooit van komen, dan zou dit een goede aanzet kunnen zijn tot het uitbrengen van een Olympisch bid.

Literatuurlijst

IAAF. (z.d.). *About the IAAF.* Geraadpleegd op 24 april 2019, via https://www.iaaf.org/about-iaaf

Allen, M. (31, augustus, 2007). *New letzigrund opening ends Euro 2008 saga.* Geraadpleegd op 3 juni 2019, via https://www.swissinfo.ch/eng/new-letzigrund-opening-ends-euro-2008-_saga/970002

Aquina, L. (11, april, 2019). *Flessenlikker als symbool voor 'Dutch approach'.* Geraadpleegd op 12 april 2019, via http://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/nieuwsberichten/nieuwsbericht/118220/flessenlikker-als-symbool-voor--27dutch-approach-27

Aquina, L. (2015, 26 november). *Sleutelrol verenigingsambassadeurs bij spin-off EK atletiek 2016.* Geraadpleegd op 23 april 2019, via https://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/nieuwsberichten/nieuwsbericht/100074/sleutelrol-verenigingsambassadeurs-bij-spin-off-ek-atletiek-2016

ASO. (2013, 13 december). Overeenkomst le grand départ tour de France 2015. Geraadpleegd op 20 juli 2019, via https://bigwobber.nl/wp-content/uploads/osd/20171221/16657.pdf

Barfield, T. (z.d.). Cyclists slam Düsseldorf 2017 Tour de France bid. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via https://www.thelocal.de/20151106/dsseldorf-will-bid-to-open-2017-tour-de-france

Bottenburg, M. van, Dijk, B., Hover, P., Bakker, S., Smits, F. & Slender, H. (2015). *Evaluatie le grand départ Utrecht 2015*. Utrecht, Nederland: Universiteit Utrecht.

Brown, A., & Massey, J. (2001). *Literature review: the impact of major sporting events*. Londen, Engeland: UK sport.

Bulgarian rowing federation. (z.d.). *Plovdiv regatta venue.* Geraadpleegd op 3 juli 2019, via http://www.wrch2018.com/index.php/competition

Commission of the European Comunities. (11, juli, 2007). White paper on sports. Geraadpleegd op 17 juni 2019, via https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&rid=2

Cushnan, D. (z.d.). *Sport in the Middle East and North Africa: major events, big investment, serious potential*. Geraadpleegd op 20 juli 2019, via https://www.linkedin.com/pulse/sport-middle-east-north-africa-major-events-big-serious-david-cushnan

Damanpour, F. (1996). *Organizational complexity and innovation: developing and testing multiple contingency models.* Management Science, 42(5), 693–716.

Cycle Yorkshire. (z.d.). The legacy. Geraadpleegd op 25 juni 2019, via http://cycle.yorkshire.com/the-legacy

Deloitte. (2017). *Analyse der Auswirkungen des Grand Départ der Tour de France in Düsseldorf.* Düsseldorf, Duitsland: Sport Business Gruppe

De Nederlandse Sportraad. (2017, 9 mei). *Nederland op de Kaart.* Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.

De Nederlandse Sportraad. (2018, 21 augustus). *Economische impact van sportevenementen.* Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.

De Nederlandse Sportraad. (2018, 27 september) *Open kaart bij impact.* Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.

De Nederlandse Sportraad. (2019, 2 april). *Nederland evenementenland?.* Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad

De Nederlandse Sportraad. (2019, 16 april). *Werkwijze beoordelingscommissie sportevenementen*. Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.

De Nederlandse Sportraad. (z.d.). *Adviezen.* Geraadpleegd op 28 maart 2019, via https://www.nederlandse-sportraad.nl/adviezen

De Nederlandse Sportraad. (z.d.). *Instelling.* Geraadpleegd op 28 maart 2019, via https://www.nederlandse-sportraad.nl/de-raad/instelling-nederlandse-sportraad

De Nederlandse Sportraad. (z.d.). *Raad.* Geraadpleegd op 28 maart 2019, via https://www.nederlandse-sportraad.nl/de-raad

Dolles, H., & Söderman, S. (2008). Mega-sporting events in Asia – impact on society, business and management. *Asian business & management journal.* 7(2). 147-162

European Athletics. (2013, 13 april). *Zurich 2014 attracting wide sponsor interest; Swiss authorities showing strong support.* Geraadpleegd op 15 mei 2019 https://www.european-athletics.org/news/article=zurich-2014-attracting-wide-sponsor-interest-swiss-authorities-showing-strong-support/index.html

European Athletics. (2014, 29 juli). *Zurich 2014 gets its green inspiration*. Geraadpleegd op 15 april 2019, via https://www.european-athletics.org/european-athletics/what-we-do/programmes-and-projects/sustainability/news/article=zurich-2014-gets-its-green-inspiration/index.html

European Athletics. *(*z.d.*) Event bidding.* Geraadpleegd op 25 april 2019, via https://www.european-athletics.org/european-athletics/what-we-do/event-bidding.html

FFA. (z.d.). *Bid Bullitin.* Geraadpleegd op 4 juli 2019.

FISA. (z.d.). *FISA WWF Strategic Alliance*. Geraadpleegd op 20 juni 2019, via http://www.worldrowing.com/environment/fisa-wwf-strategic-alliance/

Foley, M., McGillivray, D., & McPherson, G. (2012). Policy pragmatism: Qatar and the global events circuit. *International journal of event and festival management*, 3(1), 101-115.

Friebe, M. (2017, 2 juli). *Das Geheimnis um die Kosten des Grand Départ.* Geraadpleegd op 25 juni, via https://www.deutschlandfunk.de/tour-de-france-das-geheimnis-um-die-kosten-des-grand-depart.1346.de.html?dram:article_id=390094

Gemeente-Rotterdam. (2016, 16 augustus). *Willem-Alexander Baan voor het eerst het podium voor een officieel Wereldkampioenschap Roeien.* Geraadpleegd op 20 juli 2019, via https://www.persberichtenrotterdam.nl/bericht/1586/Willem-Alexander-Baan-voor-het-eerst-het-podium-voor-een-officieel-Wereldkampioenschap-Roeien/

Government of Canada. (z.d.). Federal Policy for hosting international sport events. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/sport-policies-acts-regulations/policy-hosting-international-sport-events.html#a3

Groot, M. de, Blom, S., & Gugten, M. van der (2012). *Meer halen uit sportevenementen: evaluatie vws beleidskader pilots sportevenementen.* Amsterdam, Nederland: DSP-groep.

Groot, M. de & Duijvestijn, P. (2013). *Handboek Meer halen uit sportevenementen: Achterliggend handboek bij checklist maatschappelijke spinoff sportevenementen.* Amsterdam, Nederland: DSP-group

Gugten, M. Van der, Berkel, D. van, Dallinga, J., Werf, J. van der (2016). *Athletics like never before: Evaluatie maatschappelijke spin-off EK Atletiek 2016.* Amsterdam, Nederland: DSP-group

Ham, H. van der, (2019, 23 mei). *In Utrecht, 'de beste fietsstad ter wereld', gebruikt 51 procent de fiets dagelijks.* Geraadpleegd op 25 mei 2019, via https://www.ad.nl/utrecht/in-utrecht-de-beste-fietsstad-ter-wereld-gebruikt-51-procent-de-fiets-dagelijks~a0fceb53/

Hendriksen, T. (2016, juni). *Topsport Amsterdam. Juni 2016*. #2. 6-7.

Heuvel, M. van den, Sterkenburg, J. van, & Bottenburg, M. van (2007). *Olympisch plan 2028 uitwerking van de bouwsteen sportwaarden.* 's-Hertogenbosch, Nederland: Mulier Instituut.

Hindson, A., Gidlow, B., & Peebles, C. (1994). The "trickle-down" effect of top-level sport: myth or reality? A case-study of the Olympics. *Australian Journal of Leisure and Recreation, 4*(1), 16-31.

Hirsbrunner, R. (2014). *Leichtathletik-Europameisterschaften Zürich 2014: positives gesamtfazit: leichtathletik-EM in Zürich gaben starke impulse für Sport, wirtschaft und tourismus.* Geraadpleegd op 15 mei 2019, via https://germanroadraces.de/?p=33552

House of Sports. (z.d.). *De droom van Rintje Ritsma*. Geraadpleegd op 9 april 2019, via https://www.decoolstebaanvannederland.nl/de-droom-van-rintje-ritsma/

Hover, P. & Bakker, S. (2015). *Grand départ Utrecht 2015 economische impact en beleving*. Utrecht, Nederland: Mulier intituut

Hover, P. & Breedveld, K. (2014). *Sportevenementen in Nederland: Over sportevenementen en hun maatschappelijke betekenis.* Utrecht, Nederland: Mulier Instituut. 30-65.

Hover, P., Davids, A., Baart de la Faille-Deutekom, M., & Dallinga, J. (2016). *EK atletiek Amsterdam 2016 economische impact en beleving.* Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.

Hover, P., Dijk, B., Breedveld, K., Eekeren, F. van & Slender, H. (2016). *Creating social impacts with sport events.* Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.

Hover, P. (2016). *EK atletiek Amsterdam 2016 organisatie en impact.* Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.

Hover, P. & Hoeijmakers, R., (2018). *Evaluatie beleidskader sportevenementen.* Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.

Hover, P. & Slot-Heijs, J. (2018). *Verkenning haalbaarheid internationale wielerronde in Friesland.* Utrecht, Nederland: Mulier Instituut

IOC (2009). *2018 Candidature Acceptance Procedure*. Lausanne, Zwitserland: International Olympic Committee.

UK Sports. (2018). Gold Framework. Geraadpleegd op 16 juni 2019, via https://www.gov.uk/government/publications/gold-framework-2018-edition

Leichtathletik Berlin. (2019). *Das sport festival.*

LEAM. (2014). *Final report european athletics championships Zürich 2014.*

Lee, Y., & Watanabe, N. (2019). Sports Economics and Management of Asian Sports Business. *Journal of global sport management.* 4(2), 121-127.

Leeds city council. (z.d.). *Three inspirational days*. Geraadpleegd op 15 april 2019, via http://content.tfl.gov.uk/tour-de-france-three-inspirational-days.pdf

Lustig, H. (z.d.). *Tour etappe.* Geraadpleegd op 20 juni 2019, via https://www.touretappe.nl/tour-de-france-2017-parcours/etappe-1-route-tdf-2017/

MacAuley, D. (2015). *The health legacy of hosting major sporting events.* Geraadpleegd op 14 juni 2019, via https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4646742/

McCloy, C. (2002). Hosting international sport events in Canada: planning for facility legacies. *Sixth international symposium for Olympic research*. 135-142.

Ministerie van VWS. (2009). *Uitblinken op alle niveaus. Kabinetsstandpunt bij het Olympisch Plan 2028*. Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministerie van VWS. (2015, 18 maart). *Beleidskader sportevenementen.* Den Haag, Nederland: Minsterie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministerie van VWS. (2018, 23 april). *Voortgang sportakkoord.* Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministerie van VWS. (2018, 26 juni). *Nationaal sportakkoord sport verenigt Nederland.* Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn, en Sport.

Ministerie van VWS. (2018, 26 november). *Besluit vaststelling beleidskader subsidiëring sportevenementen 2019–2020.* Geraadpleegd op 12 april 2019, via https://wetten.overheid.nl/BWBR0041625/2019-01-01

Ministerie van VWS. (2018). *Welkom bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: 2018.* Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministerie van VWS. (z.d.). Sportevenementen. Geraadpleegd op 19 juni 2019, via https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/sport-en-bewegen/sportevenementen

Mol, P. (2017). *Economische impact sportevenementen: niet alle bestedingen tellen mee.* Geraadpleegd op 14 juni 2019, via https://www.allesoversport.nl/artikel/economische-impact-sportevenementen-niet-alle-bestedingen-tellen-mee/

NOC*NSF. (z.d.) *Evenementen in Nederland: Celebrate Sports*. Geraadpleegd op 12 april 2019, via https://www.nocnsf.nl/evenementen

NOS. (2018). *Gebundelde EK's maken Berlijn en Glasgow tot epicentra Europese topsport.* Geraadpleegd op 8 april 2019, via https://nos.nl/artikel/2244245-gebundelde-ek-s-maken-berlijn-en-glasgow-tot-epicentra-europese-topsport.html

NOC*NSF. (2017). *Ontwikkeling van organisaties in de sport.* Arnhem: Nederland.

NOC*NSF. (2016). *Sportagenda 2017+.*

NOC*NSF. (z.d.). Organisatie. Geraadpleegd op 12 april 2019, via https://www.nocnsf.nl/organisatie

Oldenboom, E. (2017). *WK Roeien: economische impact van het WK Roeien te Rotterdam/Zuidplas 2016.* Meerwaarde Community Building.

Ratten, V. & Ferreira, J. 2016). *Sport entrepreneurship and innovation*. Oxon, Engeland: Routledge.

Rotterdam Topsport. (z.d). Willem-Alexander Baan. Geraadpleegd op 20 mei 2019, via https://www.rotterdamtopsport.nl/accommodaties/willem-alexander-baan-1

Rotterdam Topsport. (z.d). *WK roeien 2016.* Geraadpleegd op 15 mei 2019, via https://www.rotterdamtopsport.nl/evenementen/terugblik/wk-roeien-2016

Sadler, D. (2004). Cluster evolution, the transformation of old industrial regions and the steel industry supply chain in North East England. *Regional Studies,* 38(1), 55-66.

Scheerder, J., Claes, E., Thibaut, E., & Vanreusel, B. (2015). Innovatie als een kans voor sport. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via https://kics.sport.vlaanderen/sportinnovatie/Gedeelde%20%20documenten/150909_Innovatie_als_kans_voor_sport_JScheerder_et_al.pdf

Scheerder, J., Willem, A., & Claes, E. (2017). Sport solicy systems and sport federations. Palgrave Macmillan: United Kingdom. 263-282.

SCP. (2018, 12 december). *Rapportage sport 2018: stabiliteit en verandering in de ontwikkeling van sport.* Geraadpleegd op 5 juli 2019, via https://www.scp.nl/Nieuws/Rapportage_sport_2018_stabiliteit_en_verandering_in_de_ontwikkeling_van_sport

Siekmann, R., & Soek, J. (2010) Models of Sport Governance in the European Union: The relationship between State and Sport Authorities. *The international sport law journal.* 93-102.

Smith, B. (2014, 25 november). Qatar, Abu Dhabi and Dubai: New centre of the sporting world? Geraadpleegd op 20 juli 2019, via https://www.bbc.com/sport/football/30180206

Sport & strategie. (2018, 9 augustus). *De financiering van grootschalige internationale sportevenementen in Schotland en Denemarken.* Geraadpleegd op 17 april 2019, via https://www.sportenstrategie.nl/evenementen/de-financiering-van-grootschalige-internationale-sportevenementen-in-schotland-en-denemarken/

Sportstadt Düsseldorf. (2015). *Tour de France 2017*. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via https://www.sportstadt-duesseldorf.de/tour-de-france-2017/

Tervoort, R. (2019, 1 mei). *Atletiek middenin de stad moet zichtbaarheid en populariteit sport vergroten.* Geraadpleegd op 24 juni 2019, via https://www.sportnext.nl/experience/atletiek-middenin-de-stad-moet-zichtbaarheid-en-populariteit-sport-vergroten/

Thibault, L., Slack, T., & Hinings, B. (1993). A framework for the analysis of strategy in nonprofit sport organizations. *Journal of Sport Management, 7*(1): 25-43.

Tiessen-Raaphorst, A. (2015, 23 januari). *Rapportage sport 2014*. Den Haag, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Tiessen-Raaphorst, A., Pulles, I., Hoeijmakers, R., & van der Poel, H. (2018, december). *Rapportage sport 2018*. Den haag/Utrecht, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau/Mulier Instituut

Toohey, K. (2008). The Sydney Olympics: Striving for legacies – Overcoming short-term disappointments and long-term deficiencies. *The International Journal of the History of Sport 25* (14), 1953-1971.

Westerbeek, H., Turner, P., & Ingerson, L. (2001). *The key success factors in bidding for hallmark sporting events.* Geraadpleegd op 14 juni 2019, via https://cpb-eu-w2.wpmucdn.com/caledonianblogs.net/dist/2/77/files/2009/12/Westerbeek-et-al-Reading1.pdf

Whittle, M., Lomax, N., Heppenstall, A., & Brerton, S. (2017). Equitable or elitist? The social impact of the 2014 Tour de France Grand Départ. *Area*, 49(1), 60-68.

Wikipedia. (z.d). *Europese kampioenschappen atletiek*. Geraadpleegd op 23 april 2019, via https://nl.wikipedia.org/wiki/Europese_kampioenschappen_atletiek

Wikipedia. (z.d). *List of tour de France grands départs.* Geraadpleegd op 15 april 2019, via https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Tour_de_France_Grands_D%C3%A9parts

Wikipedia. (z.d.c). *Wereldkampioenschappen roeien.* Geraadpleegd op 15 april 2019, via https://nl.wikipedia.org/wiki/Wereldkampioenschappen_roeien

Willem-Alexander baan. (z.d.). *Achtergrond.* Geraadpleegd op 15 april 2019, via https://www.willem-alexanderbaan.nl/baan/#achtergrond

World Rowing. (2016). *Economic impact study 2015 world rowing championship.*

World Rowing. (2019). *Economic impact study 2018 world rowing championship in Plovdiv, Bulgaria.*

World Rowing. (z.d.). *World and European Event Bidding.* Geraadpleegd op 15 mei 2019, via http://www.worldrowing.com/events/events-bidding

Zuev, V., & Popova, I. (2018) The European Model of Sport: Values, Rules and Interests. *International Organisations Research Journal.* 13(1), 51–65.

Bijlagen

Inhoudsopgaven bijlagen

Bijlage 1: Interview Rien van Haperen, voormalig voorzitter atletiekunie 61

Bijlage 2: Interview Martijn van Hulsteijn (CEO) Start Tour 2015 72

Bijlage 3: Interview Ton Wetselaar (gemeente) start Tour 2015 75

Bijlage 4: Interview Suzan Teutenberg (CEO) start Tour 2018 83

Bijlage 5: Interview Frans Cornelis (oud-bondsvoorzitter) WK roeien 2016 91

Bijlage 6: Interview Karin Luijendijk (Topsport Rotterdam) WK roeien 2016 101

Bijlage 7: Interview Pieter Verhoogt (Sport2B) WK Roeien 2015 & 2018 109

Bijlage 8: Pascal Jolly (project manager) WK roeien 2015 116

Bijlage 9: Achtergrondinformatie bij de tabellen van hoofdstuk 6 119

Bijlage 1: Interview Rien van Haperen, voormalig voorzitter atletiekunie

Julius: Goedemiddag ik zit hier vandaag met Rien van Haperen. Rien is de CEO geweest van het EK atletiek dat zich in 2016 heeft afgespeeld in Amsterdam. Zou u mij verder kunnen uitleggen welke rol u heeft gespeeld in de aanloop van het EK atletiek?

Rien: Die rol is in feite begonnen met het moment toen binnen de Atletiek unie en de gemeente Amsterdam is besloten om te gaan voor een bid voor het EK aanvankelijk 2014 dat later 2016 werd. Speciaal moment, wat al 10 jaar voorafgaand aan het evenement is begonnen. Ergens in 2005 was de organisatie van EK cross country in Tilburg en op basis daarvan is besloten om het Olympisch Stadion te renoveren. Daarnaast hadden we goede lijntjes met de stad Amsterdam en besloten we dat het tijd was om gezamenlijk op te trekken voor een goed bid. Dat betekende dat je eerst een goed CV moet opbouwen. Je relatie met European Athletics moet op orde zijn. Daarnaast hebben we een aantal evenementen georganiseerd om ervaring op te doen en om de lijnen met de Europese mensen die daar werkzaam zijn sterk te houden. Als voorbeelden hebben we een counsel meeting en een conventie georganiseerd in Amsterdam. We zijn gegaan voor een EK junioren in gemeente Hengelo. We hebben voor nog een groter evenement een bid gedaan. En uiteindelijk, toen we tot de conclusie kwamen dat we er rijp voor waren, hebben we een bid ingediend voor het EK atletiek. Het echte moment was in 2011. Toen hebben we het bid-book ingediend. Andere kandidaten waren Istanbul en Split. Wij hadden een keurig netjes bid-book opgeleverd. Onze grootste concurrent was Istanbul. We hebben toen alles onder de vlag van voorbereidingen Olympische Spelen 2028 gepresenteerd, het Olympisch plan. Zo'n plan en ambitie hadden de Turken ook. Zij hadden de ambitie om in 2024 de Olympische Spelen te organiseren. Via een benchmark onderzoek met Amsterdam hebben we de punten wat iets beter moest en wat we goed deden naar voren laten komen. Toen hebben we in de eerste ronde voor de European Council het evenement binnengehaald. Dat is de eerste en zeer belangrijke stap in het proces geweest. Met een goede begroting eronder. En wat belangrijk geweest is voor dat moment om toch te laten zien dat je meer doet dan alleen de wedstrijden sprint en langeafstanden. Maar dat je ook een aantal side-events eromheen creëert. Dat hebben we ook in bid fase geprofileerd. Wat er daarnaast bijkwam, je moet een soort stip op de horizon plaatsen. Dat werd voor ons met de slogan: "athletics like never before". Daar kan je een hoop bij bedenken. Kan bedenken dat het nooit zo'n desaster is geweest als nooit tevoren. Natuurlijk niet wij hadden er een andere ambitie bij. Maar juist om onderdelen van de atletieksport buiten het stadion te houden. Niet alles binnen de poorten maar juist erbuiten dit was een belangrijke trekker geweest voor ons om het bid binnen te halen.

Julius: Dit hebben jullie echt voorafgaand al gepresenteerd en verteld dat jullie niet alles in het stadion willen organiseren?

Rien: Ja dat klopt, men was er aanvankelijk wat sceptisch over. Je moet je voorstellen dat zo'n European Athletics, de Europese bond, dat het een vrij traditionele club zijn. En toen het eenmaal was toegewezen en ze op bezoek kwamen na de toewijzing ook naar het Museumplein gingen kijken. Toen vroegen ze zich af: hoe moet dit allemaal gaan gebeuren? Met lay-out en dergelijk. Met de achtergrond en motivatie om juist onderdelen van de atletieksport naar het publiek te brengen, werden ze overtuigd. Dit is achteraf misschien een

belangrijke succesfactor geweest. Mensen met atletiekbloed in de vingers zoals Ellen van Langen, die hebben we meegenomen in het hele traject. Dat was een zeer goed initiatief. Ik was officieel de “trekker” maar heb ervoor gekozen om anderen hun verhaal te laten vertellen. Als ze vragen naar Rien van Haperen uit Vught, wie is dat? Ellen van Langen uit Amsterdam zegt meer. Dus nogmaals, met name met de toewijzing van het bid zijn er belangrijke stappen geweest. Ander belangrijk aspect daarbij: De Turken beloofden van alles op papier. Erdogan op de foto etc. “Budget was no problem at all”. Alles kan en denk dat wij meer gekozen hebben voor een stabielere benadering, we hadden natuurlijk Erik van den Burg mee als vice burgermeester van Amsterdam, toen nog. En natuurlijk heeft hij garanties af moeten geven. Maar vanaf begin hebben we met nadruk gekozen voor de lijn van je moet nooit geen geld uitgeven als je niet zeker weet dat je het binnen krijgt.

Julius: Jullie hadden dus een solide eerste basis gepresenteerd, ook financieel dat het allemaal haalbaar was.
Rien: Klopt.

Julius: Je vertelt dat de bid fase heel belangrijk is. Hebben jullie nadat het evenement is toegewezen, contact gehad met voorgaande edities? Zwitserland, zijn jullie er geweest?
Rien: Ik heb vanaf 2004 alle EK’s gevolgd. 2006 Göteborg, EK van 2010 in Barcelona, EK 2012 in Helsinki, EK 2014 in Zurich en daarna Amsterdam. Bij de voorgaande EK’s was ik ook achter de schermen en kon ik meekijken hoe het organisatorisch verliep.

Julius: Dat was ook met de reden dat u wist dat uiteindelijk een evenement naar Amsterdam kwam. Of kwam dat uit privé interesse?
Rien: Ik was in die fase ook directeur van de Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie. Dus er was nog wel een match want ik was meestal chef de mission of hoe je het wilt noemen. Dus langs die weg kwam ik overal wel binnen bij die EK’s. Maar met name die van Barcelona en die van Zürich en Helsinki de laatste 3 hebben we heel erg achter de schermen kunnen bekijken. Dat was met volle medewerking van die organisaties van die drie steden.

Julius: Als we kijken naar het evenement in Zürich heeft u daar lering uit getrokken of welke punten hebben jullie gezien dat Zürich goed heeft gedaan
Rien: Weet je, toen het duidelijk was dat voor het EK van 2014, Zürich zich kandidaat stelde, hebben we ons in eerste instantie teruggetrokken. We hadden een ‘letter of intent’ om het EK van 2014 in Amsterdam te organiseren. Maar wat bleek, Zürich organiseert ook een jaarlijkse Weltklasse meeting van heel hoog niveau. De toenmalig CEO van Zürich, die tevens president van European Athletics was, we hadden de optie om wat meer tijd te nemen voor een goede aanloop of gaan we meteen voor het echte werk en als we dan verliezen dan is het maar zo. We hebben gekozen voor het eerste. Laten we wat goed fundament leggen, kijken hoe die Zwitsers het doen in vergelijking met Helsinki daarvoor, alvorens we vol voor een bid in 2016 zijn. Wat meespeelde was dat zowel EK Helsinki en Zürich waar ik zo op kom, beiden een financieel probleem hadden. Helsinki was de eerste editie die in een Olympisch jaar georganiseerd werd. De spelen vonden toen in 2012 in Londen plaats. En daar hebben ze best wel veel nadeel aan ondervonden, moeite mee gehad. Ook omdat Helsinki en Londen niet erg

ver van elkaar liggen. Ook speelde mee dat het toen de eerste keer was, atleten en de landen moesten eraan wennen, dat de Olympische Spelen tegelijkertijd was met het EK. Hierdoor gingen niet de allersterkste atleten naar het EK maar juist naar de Olympische Spelen. Dat heeft toen heel veel impact gehad op de media. Het verhaal bij Helsinki ging steeds over de atleten die er niet waren en daar hebben we van geleerd. We moeten niet de media bestoken met berichten wie er allemaal niet komen. We moeten juist focussen op wie er wel komen. Dit was een erg belangrijk verschil met ons evenement en dat van de Finnen. Uiteindelijk moet je als organiserend land zorgen dat er ook medailles gehaald worden. We hebben geïnvesteerd in atleten, Nederlandse atleten Daphne Schipper, Martina enz. om een positief beeld te geven van onze deelnemers tijdens het EK in Amsterdam, daar zijn wij aardig in geslaagd. Als we het lijntje doortrekken naar Zürich wat niet in Olympisch jaar was. Hiervan hebben we geleerd dat de vertaalslag van een Weltklasse meeting die er elk jaar is naar een EK. Dat dat nog een verdomd lastige is. Los van de work load, heb je te maken met verschillen belangen. Die betrekking hebben op sponsoren als media. Je kan je kruid maar 1x verschieten. Zet je je dingen op de Weltklasse of juist op het EK. Voor ons was duidelijk dat we moesten focussen op EK in Amsterdam en niet er van alles nog bij betrekken. Het jeugdtoernooi in Hengelo bijvoorbeeld, maar de focus moet zijn op Amsterdam. Daarnaast hebben we van Zürich geleerd dat je moet zorgen voor een compacte venue. Wat een nadeel was in Zürich. Zij hadden een marketsquare in het centrum van de stad wat op een lange afstand lag van het stadion. Er waren twee verschillende venues terwijl we dat in Amsterdamveel compacter hebben gedaan. Stadionplein wat voor het stadion ligt en het Museumplein was op makkelijke afstand.

Julius: Maar het Museumplein ligt ook op een behoorlijke afstand van het Olympisch Stadion.
Rien: Maar alsnog, die afstand was zeer goed te overbruggen van elkaar.

Julius: Hoe werd die afstand tussen het Museumplein en het Olympisch Stadion dan afgelegd? Hoe is het transport geregeld, met de fiets?
Rien: Drieledig. Inderdaad een paar met de fiets. Voornamelijk officials en jury, noem maar op. Typisch Amsterdam om zoveel mogelijk met de fiets te doen en dit hebben we dus ook gepromoot. Ten tweede hadden van die golfkarretjes. Daar hadden we er ongeveer 40 van gehuurd voor een week lang en daar hebben we atleten mee vervoerd. Van warming-up venue achter het Olympisch Stadion naar het stadion zelf, als naar het Museumplein. En voor de rest was het met kleine busjes. Die afstand was niet het probleem.

Julius: Dus de afstand in Zürich was veel groter?
Rien: Ja die was echt verder van elkaar. Lastig was dat er ook bij het EK in Amsterdam, er ook een halve marathon was. Dat gaf veel meer overlast dan het EK op zich op het Museumplein.

Julius: Om naar die halve marathon te gaan. Want er was ook een side event, 10k Run. Die tijdens het evenement werd georganiseerd. Dit was innovatief en eerste keer dat het werd georganiseerd
Rien: Ja dat klopt. Eerste keer in zo’n opzet dat het werd georganiseerd. Dit was een dringend verzoek aan European Athletics dat we een halve marathon wilden verbinden met een EK titel.

Hierdoor was het een officiële wedstrijd met doping controle en een Victory Ceremony. Daarnaast, als recreatief side event, was de Brooks 10k run. Dat is op zich succesvol geweest. Schat zo'n 17.5k deelnemers. De grootste zorg was wel of alle deelnemers gezond de finishlijn zouden bereiken. Want uitgerekend die zondagochtend was het heel warm en hebben wat ambulances op en neer moeten rijden. Achteraf was het een goede actie. Wat belangrijk is, is de nazorg als er wat gebeurd; dat kan gebeuren. Ook hebben we met scholen veel gedaan en gehandicapten sport. We hadden een achttal side-events. Dit was voor European Athletics een lastig verhaal. Hun interesse lag bij wat er in het stadion gebeurde. En ze zagen toen ook in dat een paar onderdelen op het Museumplein zeer interessant waren. Het is ook later over genomen in Berlijn in de volgende editie. Maar over het algemeen is de internationale federatie niet zo van de side-events. Het was meer, ja goh, als het evenement maar goed is. Ander ding iets wat later door Berlijn ook is overgenomen is de plaats van de Victory Ceremony. Victory Ceremony deden we buiten het stadion met best wat entertainment omheen. Dit was een goede actie. Want hiermee kan je je programma in het stadion meer compact houden. Je hebt geen onderbrekingen.

Julius: Maar de mensen die in het stadion zijn kunnen dan niet bij de ceremonie aanwezig zijn.
Rien: Weet je wat je vaker ziet is, dat op het moment dat die Victory Ceremony aan het eind van het programma zit, dan gaat iedereen weg. Als je dan in het stadion zit met, pak hem beet, 16 tot 17 duizend mensen dat leeg loopt, dan geeft dit geen fijn gevoel. Terwijl een vol plein met 3.000 mensen staat dan juist harstikke vol. Dan heb je een **yes** gevoel.

Julius: Tuurlijk stel je doelen voorafgaand aan een evenement. En daar wil ik graag meer weten, van Nederland als organisator en het Nederlands maken van het evenement. Hebben jullie doelen gesteld waarmee jullie je wilde onderscheiden van een Zürich of een Helsinki? Was er een toevoeging van een echt Nederlands tintje?
Rien: Eerste wat ik zei is de slogan: "Athletics like never before". We wilden echt de sport naar de mensen brengen. Dus dat Museumplein werd erbij betrokken; daar ook de start en finish van 10k run. Dan krijg je vanzelf meer reuring. Tweede was om ook de side-events in het hele programma een rol mee te geven. Derde was om nadrukkelijk om gehandicapte sporten in het programma te betrekken. Dat waren geen Europese kampioenschappen maar wel in het zaterdag programma en twee dagen ervoor om in het programma te verwerken en in het stadion te laten afwerken. Om echt de atleten het gevoel te geven dat ze erbij horen. Dit was een zeer goede actie geweest. En het laatste, dat we volstrekt in lijn met alle vergunningen hebben gewerkt en vooral financieel mocht het geen disaster worden. Op z'n minst budgettair neutraal uitkomen. Dat was ook omdat zowel in Helsinki als in Zürich vors verlies is geleden op het EK. Dat was voor Amsterdam geen optie. Dat hebben we uiteindelijk ook gerealiseerd totaal 4.5 ton terugbetaald aan VWS. Omdat VWS wel een garantie afgaf, maar het finale subsidie bedrag werd vastgesteld na afsluiting van het toernooi. In financieel opzicht hadden we bij het evenement de mazzel de credit dat we laat in de fase van realisatie pas helderheid kregen wat ons toekwam aan broadcasting. Maar er kwamen hogere bedragen binnen vanuit de buitenland broad-casting die gebruik maakte van onze faciliteiten. Daar hebben we ook voor in moeten investeren maar mogen er ook wat aan overhouden. Dit was een positieve bijkomstigheid. Als je

dit in een late fase van het traject duidelijk wordt dan kan je op zich niet veel. Want we wilden gewoon netjes spelen, zuiver spelen. Dat betekent geen grote verschillen.

Julius: En dan de slogan, side-events, normaal gesproken vindt EA vooral belangrijk dat een goed evenement wordt neergezet. Vanwaar toch de keuze om eruit te springen met de side-events en de slogan. Vanwaar kwam die eagerness, de wil?
Rien: Die kwam uiteindelijk van de co-productie van Amsterdam en de atletiek Unie. Amsterdam wilde zich sowieso onderscheiden. Ze konden best een verhaal neerzetten dat een oud Olympisch Stadion met vooral de sfeer, ja gewoon top was. Dat het echt een evenement was om op een leuke manier op terug te kijken. EA had hier ook een belang bij omdat ze met een rot gevoel terugkeken op Helsinki in dat Olympisch jaar, dat was hun grootste angst. Dat het een soort doodgeslagen evenement zou worden. We doen het omdat het op de kalender staat. Verder qua uitstraling en exposure niks voorstelt. Dat is het belangrijkste geweest voor Amsterdam. Die dat ook zag als een evenement op hun CV dat Amsterdam zou promoten. Het was niet zo dat er naar Olympische Spelen gekeken werd in 2028 maar met name de Wethouder Erik van den Brug, die wilde er wel alles aan doen om zonder gedoe en gezeik het hele evenement erdoorheen te loodsen met een financieel goed resultaat. Dat organisatorisch geslaagd was en dat er met een goed gevoel op terug gekeken werd. Dat had het WK roeien ook gedaan maar het verschil daarmee was dat op de Olympische nummers geen Nederlandse medailles gehaald waren. Dat is dan toch jammer.

Julius: Aan de andere kant, je kan zo goed je best doen maar dit ligt buiten het bereik van de organisatoren.
Rien: Absoluut. Ik was in die fase geen directeur meer voor de Atletiek unie omdat ik vrij was gemaakt voor EK in Amsterdam. Maar heb wel gepleit om het lijntje met Atletiek Unie open te houden en nog belangrijker met de atleten. Ik wist dat als we geen Anouk Vetter, Daphne Schipper en Churandy Martina hadden, dan kan je nog zo'n mooi verhaal met de NOS neerzetten. Maar het zijn de atleten die het verschil maken.

Julius: Hebben jullie ook gekozen om voor het Museumplein te gaan. Je zei dat Berlijn heeft gekopieerd. Wat zijn de redenen dat jullie voor het Museumplein hebben gekozen? En waarom en hoe is dit ontvangen?
Rien: Uhm.. de overtuiging, het idee om naar het Museumplein te gaan is in eerste instantie geboren in gezelschap van 3 à 4 mensen. Met de benen op tafel: waar kunnen we iets bijzonders doen? Like never before. Toen ontstond het idee, goh als we nou buiten het stadion iets willen doen. Dan kan je zeggen het voorplein van de Arena maar dat is het niet. Het idee was toen, het viel toen net een beetje bij elkaar, als Obama er met z'n helikopter kan landen omdat hij naar het Rijks gaat, dan kunnen wij er ook wel een speertje werpen. Dat ondervond aanvankelijk eerst veel weerstand ook bij de omwonenden van het Museumplein.

Julius: Zoals ook nu met de aankomende huldiging van Ajax van aankomende donderdag
Rien: Inderdaad je zegt het. Ja er waren ook wel wat negatieve ervaringen bij omwonenden dat het echt een rotzooitje wordt. En dat er zoveel evenementen te doen waren op het

Museumplein. Uiteindelijke hebben we het met Van der Burg langs het college en Van der Laan kunnen loodsen en goeie meeting met omwonenden gehad. En weer vanuit win-win situatie. We hebben daar zelf geen food and beverage; dat lieten we nadrukkelijk bij de horeca daar. Daar hebben we uiteindelijk ook niet zoveel gedoe over gehad. En de winst was voor ons dat we daarmee met de plaatjes met het Rijksmuseum op de achtergrond Europa over gingen en in een goed daglicht stonden. Dat was de belangrijkste winst. Het idee om via het Museumplein om extra toeschouwers naar het stadion te halen. Dat heeft uiteindelijk niet veel opgeleverd. We zaten al bijna vol de laatste 3 avonden. Daarvoor hadden we het niet per se moeten doen,. Wel heeft het mooie exposure gegeven.

Julius: Dit was echt de eerste keer dat tijdens een EK ook disciplines buiten het stadion werden georganiseerd?
Rien: Ja klopt, tijdens een EK. Wat we wel vaker gezien hebben dat bijvoorbeeld een polsstok gala in Keulen of Aken is geweest. Maar tijdens een EK was dit een primeur, dit was niet eerder vertoont.

Julius: En dan Berlijn heeft dan ook zoiets gedaan?
Rien: Berlijn heeft ervoor gekozen om niet alleen in Olympisch Stadion het evenement te houden maar ook beperkt aantal evenement in het centrum, net onder de belangrijkste straat in Berlijn. Ook in het centrum van Berlijn waar het jaar ervoor ook de aanslag is geweest, daar. Daar zijn ook evenementen als kogelstoten, start van hele marathon en finish gehouden. Dat is wel overgenomen. Wat ook is overgenomen, is dat ook daar de Victory Ceremony plaatsvond en niet meer in het stadion. Wat niet is overgenomen, wat wel een apart verhaal is, is dat er geen gehandicapte sporten verwerkt zijn. Nederland neemt daar een vooruitstrevende positie in. Ook vanuit de optiek van VWS. Om vooral zoveel mogelijk valide en invalide sporten te integreren. Internationaal gezien is dat nog lang niet zo ver. European Athletics vonden het een slecht idee toendertijd dat we die onderdelen op dat niveau in het stadion wilde houden. Het speerwerpen voor gehandicapten hebben we ook op Museumplein gedaan. Dit vonden ze een raar verhaal. Rien je hebt het al druk genoeg, focus je nou op de echte atletiek. Toen we uiteindelijk European Athletics om hadden, wat wel een bijzondere is, okay ga je gang, maar het mag niet ten koste gaan van het evenement. We hadden al een agreement van IPC maar toch begonnen een paar hoge bazen op de staart te trappen. Ze zeiden: je gaat onze atleten, let wel onze atleten, gebruiken om dat evenement een beetje op te tuigen. Heel raar. Uiteindelijk hebben we wel compromissen gevonden. Maar valide sport en gehandicapte sport wordt internationaal toch gezien als twee gescheiden werelden.

Julius: Je noemde het ook een oud stadion, toch enigszins groen evenement. Was dit ook een van de doelen?
Rien: Wat sowieso van belang was. Het stadion zelf is zoals het is. Daar kan je weinig grote verandering aanbrengen. Dit heeft ons wel energie gekost om het EK waardig te maken. We hadden wel goede afspraken met stad Amsterdam erover. Er moest een nieuwe atletiekbaan aangelegd, dat is gerealiseerd. Wat we daarnaast ook voor elkaar hebben gekregen is om in de directe omgeving van het stadion om een aantal activiteiten te laten plaatsvinden. Warming-up track van Arsenal lag er naast. Aantal activiteiten voor kinderen was dichtbij. Daarmee

creëerden we een compacte venue. Trainingfaciliteiten waren er ook bij de HvA in Ookmeer. Maar voor de rest was het echt heel compact. We hadden dus geen extreme hoge kosten voor de bouw van een aangepast stadion of iets dergelijks. De gemeente heeft wel behoorlijk geïnvesteerd in de upgrade van het stadion maar daarmee is ook een bijdrage geleverd aan de structurele positie van het stadion. Aanvankelijk hadden we wat problemen met de directie van het stadion. Maar uiteindelijk zijn die ook sterker eruit gekomen. We hadden best wel zorg met de verbouwing rondom het stadion. Uiteindelijk is het goed uitgepakt.

Julius: Als we kijken naar marketing. Hebben jullie daar iets nieuws, innovaties gedaan. Hier hebben we het anders gedaan dan Zürich
Rien: Binnenhalen van sponsoren is nog niet zo'n eenvoudige zaak met EK. Hoe dat komt…

Julius: Zitten er ook niet al een vaste sponsoren verbonden aan het EK?
Rien: Ja, dat komt drieledig. EA heeft zelf een paar sponsoren die ze absoluut helemaal afdekken. Je krijgt weinig rechten toegekend waarmee je zichtbaar kunt zijn voor partners. Dat is 1 issue. Volgend issue, het is een eenmalig evenement. In een periode van pak hem beet 6 of 7 dagen staat het in de picture, maar dat is het dan ook wel. Derde issue is dat er aanvankelijk wat schroom was, slaat het EK wel aan? Wordt het wel wat? Ook omdat het in hetzelfde jaar is als Olympische Spelen. Dit geldt ook voor media. WE hebben met NOS goed moeten zoeken om een juist tijdschema goed op te bouwen. Welke periode positioneer je je? Uiteindelijk zijn we er wel in geslaagd. Feit is we dat de prognose is dat we minder geld hebben binnengehaald uit sponsoring en marketing. Maar daarentegen juist wel wat meer uit de ticketing dan wat we hadden voorzien. Dit hield elkaar aardig in evenwicht. Externe inkomsten zijn we aardig uit gerold.

Julius: Als we het linken naar budget en financiering. Je zegt dat we geen verlies hebben geleden waar Helsinki en Zürich wel enige verlies had. Hoe hebben jullie dit gerealiseerd, was er een garantiestelling van VWS?
Rien: Belangrijkste is, nogmaals, we wilden geen geld uitgeven waarvan we niet zeker waren dat het ook binnen zou komen. Dat was één. Twee: we wilden voor aanvang van het toernooi, start het op dinsdag bijvoorbeeld, we wilden zeker weten dat we het weekend ervoor nog 3.5 ton in de pocket hadden, die we konden uitgeven aan onvoorziene zaken. We hebben de mazzel gehad dat het heerlijk weer is geweest. Dat is echt geluk. Want als het in het stadion regent, dan is iedereen nat. Dan moet je extra maatregelen treffen. Of het nou paraplu is, maar je bent meer geld kwijt. Dat is uiteindelijk ook goed uitgepakt. Belangrijkste vergelijking met Zúrich was, Zúrich heeft zich op voorhand meer rijk gerekend op inkomsten uit ticketing. Wat uiteindelijk best wel tegenviel. Ze hebben behoorlijk moeten downsizen in prijzen voor tickets voor toegang.

Julius: Om toch uitverkocht te zijn?
Rien: Ja om toch vol te zijn. Wat uiteindelijk is gelukt. Maar wat ook een rol speelde, ze hadden een paar deals gesloten. Met bijvoorbeeld de Zwitserse NS. Waar een toegangsticket tot het EK ook meteen een gratis vervoersbewijs was. En dat is een dure deal geweest. Waarvan wij hebben gezegd: dat gaan we niet doen. We gaan wel kijken of in Amsterdam wat mogelijk is.

Julius: Met het GVB.
Rien: GVB precies. Of we daar een deal mee kunnen sluiten. Dat was al lastig genoeg. Want het GVB hebben zo vaak van dit soort verzoeken. Maar uiteindelijk is het gelukt. Om atleten en alles wat erbij hoort om die gratis vervoer aan te bieden. Maar niet verder. Als je uit Hengelo moet komen moet je je eigen kaartje kopen.

Julius: Maar dus in Zürich no matter waar je vandaan kwam in Zwitserland, dan had je ook een gratis treinkaartje?
Rien: Ja dat klopt. Als je bijvoorbeeld uit Bazel kwam. En je had een ticket voor het EK. Dan kon je in Bazel op de trein stappen en had dan gratis vervoer.

Julius: Wel een service van het toernooi. Maar wel een dure.
Rien: Precies. Als je analyse achteraf uitwijst dat de meeste bezoekers potentieel uit kanton Zürich kwamen, dan is het beetje overbodig. Dat was een belangrijke. En de vergelijking met Helsinki. Dat zat vooral in de media. We hebben best hard moeten onderhandeling met de NOS als broadcaster. Maar uiteindelijk zijn we er gezamenlijk goed uitgekomen. In Helsinki was dit anders. Daar heeft de broadcasting veel geld gekost. Plus het feit dat zij ook in de sfeer van catering enz. en hospitality fors geïnvesteerd hebben, wat niet uitgekomen is. Ze hadden het idee: als we daar een dubbeldeks tent neerzetten met alle toeters en bellen, dan komen die sponsoren met cliënten vanzelf. Dat pakte anders uit.

Julius: Aan het begin zei je we geven geen geld uit wat er niet binnen komt. Dit is makkelijker gezegd dan gedaan
Rien: Dat kan je wel zeggen: Als ik terugkijk, wij zijn van de terugblik, dan had ik een crew wat eerder op willen schalen. We hebben nu toch in de zekere aanloop fase met een beperkt aantal mensen het evenement opgetuigd. Later hebben we er ook TIG sport bij betrokken. Het bureau in Amsterdam. Absolute goede zet geweest. Om hen in het traject mee te nemen. Die jongens weten wel waar ze de dranghekken enz. moeten halen. Zeer goede partner geweest. Maar als ik terugkijk naar de basiscrew dan hadden we eerder op kunnen schalen. Ik realiseer me ook wel dat we mensen het bloed onder nagels hebben gehaald in de contractsfeer. Maar we hebben wel zoveel mogelijk willen binnenhalen. Als het niet in geld was, dan in diensten of producten.

Julius: Als je het vergelijkt met Zürich, het hele financiële plaatje wat was het budget verschil?
Rien: Als we het over Zürich hebben, dan zitten zij op een budget van ongeveer €28 miljoen. Uiteindelijk toch 1.5 miljoen verlies geleden. Wij zaten op een budget van €15.5 miljoen. Daarbij ook nog €3.5 miljoen van de gemeente Amsterdam die ze geïnvesteerd hebben in renovatie van het Stadion en Ookmeer, beschikbaar stellen van het Museumplein dat soort dingen. EK waardig stadion plus faciliteiten.

Julius: Hoe komt dat het €10 miljoen lager is dan Zürich?

Rien: Dat is een goede. Wat ik aangaf: we hebben heel veel met vrijwilligers gewerkt. Voorbeeld: de organisatie in Zürich was nagenoeg dezelfde die ook voor de Weltklasse meeting het evenement neerzet. En die zijn gewend om natuurlijk met vrijwilligers te werken maar er zit een andere vaste crew op. Met name in de kosten voor personeel hebben zij een stuk zwaarder ingezet.

Julius: Hoe haal je die vrijwilligers zo gemakkelijk? Ook bij het WK roeien heb ik gezien dat er veel vrijwilligers waren, maar dat is ook meer een studentikoze sport, met studentenverenigingen die helpen. Hoe is het bij het EK atletiek gedaan?
Rien: Uiteindelijk hebben we er 17.500 vrijwilligers geworven via zowel binnen Amsterdam zelf, dus gemeente Amsterdam en verveningen, als ook landelijk. Daar hebben we een goed wervingsplan voor opgetuigd. Waarbij we uiteindelijk vanuit de organisatie van het EK een vaste crew hadden zitten die werving en selectie en toewijzing van taken voor hun rekening hebben genomen.

Julius: Er was genoeg aanbod van vrijwilligers?
Rien: Ja het evenement was in juli. Driekwart jaar ervoor zijn we gestart met de werving. Dit is ook een les die we geleerd hadden van Barcelona 2010. Die al veel eerder ermee begonnen waren. Maar waar de uitstroom in het laatste jaar heel groot was. Mensen waren de focus verloren of ze waren verhuisd, noem maar op. Wij zijn later begonnen met de werving. Zodat je ze wat korter op het evenement had zitten. Mag wel zeggen dat we ze goed toebedeeld hebben. Echt bij het evenement betrokken hebben. We hadden ook een deal met de VU. En daar hebben we ook een aantal kennismakingsmeetings belegd. Om echt in de sfeer te komen. En tijdens het toernooi zelf in de Sporthallen Zuid hadden we een vrijwilligershome ingericht. En we hadden een meeting in de Rai vlak ervoor. Mensen hadden echt het gevoel dat ze erbij hoorden.

Julius: Weet u de cijfers van Duitsland?
Rien: In Duitsland zaten ze op een iets hoger niveau aan vrijwilligers. Wat daarbij wel speelde is dat het toernooi 1 of 2 dagen langer duurde. En als het langer duurt heb je meer mankracht nodig.

Julius: En qua budget met Duitsland, het verschil?
Rien: Het Duits budget is min of meer vergelijkbaar met Zwitserland. Zat ook rond de 28 – 30 miljoen. Daarbij moet ik wel zeggen het EK in Berlijn had een wat andere couleur. Omdat het deel uitmaakte van de European Championship. Het Europese kampioenschap waarbij 5 of 6 takken van sport in Glasgow plaatsvonden. En slechts 1 in Berlijn. Dit omdat de deal met Berlijn er al stond. Berlijn heeft het moeilijker gehad als Amsterdam. Omdat in dezelfde periode de atletieksport de timetable voor broadcasting ging veranderen. Want ze moesten het delen met Glasgow. Glasgow was een provincie stad vergeleken met Berlijn. Ze moesten de look en feel wat bijtrekken en in commercie en marketing. Berlijn is op zich een prima EK geweest . Goede presentaties noem maar op. Maar ze hebben het bepaald niet makkelijk gehad.

Julius: Als je kijkt naar overheidsteun, is dat gemakkelijker in Duitsland en Zürich geweest?
Rien: Weet je, in Zürich was er een garantstelling van €10 miljoen. Dat is best veel. Leverde wel wat animositeit tussen het kanton Zürich en de organisatie van het EK op. Het is van belang dat je moet zorgen voor goede verstandhoudingen. Ik kon het zelf prima met directie sport binnen gemeente Amsterdam vinden. Maar we hadden natuurlijk soms wat te verhapstukken. Maar we kwamen er met elkaar steeds goed uit. Op het einde was er dan ook een goede verantwoording naar de gemeente Amsterdam en VWS. Dit kwam mede doordat we ze steeds onder de arm hebben meegenomen. Hierdoor hebben we een goede afhandeling gehad en geen gesteggel over de gerantstelling. We hebben de €4.5 ton terug moeten betalen. We hadden eerder de voorkeur gegeven dat we die €4.5 ton aan andere dingen in de sport konden aanwenden. Voor Berlijn gold dat ze een garantstelling hadden van max €12 miljoen. Die hadden ze niet hoeven aanspreken. Die hebben ze wel aangesproken maar hebben niks hoeven terug te betalen, van wat ik begrepen heb.

Julius: En hoe komen die verschillen in de verschillende landen?
Rien: Puur policy van nationaal en lokaal. Het is niet zo dat gemeente Amsterdam met Zürich belt en vraag: wat doen jullie? Er worden binnen de eigen begroting en belangen afweging gemaakt. Het is een andere situatie in het Oostblok. Waar de organisatie gewoon zegt we hebben zoveel nodig. En overheid zegt ja daar zorgen wij wel voor.

Julius: Bij het roeien in Plovdiv zie je ook veel overheidsteun.
Rien: Dit was ook een van onze ambities tijdens de realisatie van het EK in Amsterdam. Om een goede balans te vinden tussen zowel publiek- als privaat geld.

Julius: Als ik dit op Nederland betrek staan Nederlanders soms wel bekend dat ze gierig kunnen zijn. Klopt dit ook als je terugkijkt naar de sport? Juist doordat er minder budget aanwezig is, geeft het je ook de motivatie om nieuwe dingen te proberen als je weet dat je het geld niet zomaar krijgt.
Rien: Ja dat klopt. In Amsterdam waren we er ons echt van bewust dat we er hard voor moesten werken. Ik ben een aantal keer in Berlijn geweest in de aanloop van het EK 2018. Daar spraken ze vol lof over hoe wij het evenement in Amsterdam mogelijk hadden gemaakt. Het is goed geweest om juist TIG sport aan boord te brengen. Die hadden voorgaande ervaring met het WK roeien en EK Beach in Amsterdam en andere steden. Door de samenwerking hebben we ook kosten kunnen besparen door hun expertise. We hebben ook hard onderhandeld met de NOS over broadcastrechten. Daardoor was het net allemaal wat makkelijker om binnen het budget van €15.5 miljoen te blijven.

Julius: We zijn bijna aan het einde van dit interview. Wat heeft u echt trots gemaakt? Buiten de resultaten, meer kijkend naar organisatorisch?
Rien: Waar ik de meeste voldoening aan heb overgehouden is: dat het organisatorisch, financieel en sportief een succes is geworden. Meeste persoonlijk voldoening heb ik beleefd dat ik het traject van begin tot einde heb kunnen afmaken. Naar VWS, naar gemeente Amsterdam, alle verantwoording die ik had op een juiste manier heb afgesloten. Als je meer

kijkt op de vierkante meter, bij de afsluiting van het evenement op zondagmiddag 3u, daar kreeg meer dan de helft van het aantal vrijwilligers nog even een bedankje. Dat heeft mij echt ontroerd en doet het nog steeds. Ik denk eerlijk dat het, met zo'n crew vrijwilligers, ook het verschil heeft gemaakt.

Julius: Denk je dat het verantwoord is geweest dat je zo'n groot evenement in de handen legt van veel vrijwilligers?
Rien: Ja dat brengt risico's met zich mee. Maar aan de andere kant, we hadden aardig goede functiebeschrijvingen voor coördinatoren en managers die de crew aanstuurden. Je moet ook verantwoordelijkheden uit handen durven te geven. Waar ik met voldoening op terugkijk. Ja, jonge mensen en vrijwilligers, als ze het even niet aanstaat laten ze het uit handen. Maar genoten heb ook van de mensen van TIG sport, die stage liepen, die nota bene 's morgens vroeg of 's avonds laat zich echt inzetten voor het evenement. Dat is wel heel bijzonder.

Julius: Om nog terug te komen op TIG sport; die kwam op een latere fase erin? Was dit gepland of hadden jullie het nodig met de juiste expertise?
Rien: Ja 2 jaar ervoor. Ik ben destijds gestart met 1 medewerkster en 1 stagiaire van HvA. Toen we uiteindelijk een bestuur aan boord hadden toen kwamen we tot de conclusie dat, als je het alleen maar door een voormalig directeur van de atletiek unie laat trekken, is ook een risico. We hadden kennis en ervaring op vooral logistiek en marketing nodig. Goed uitgangspunt is geweest dat je niet idee het hebt dat je alles zelf kan.

Julius: Ik wil u bedanken voor het interview en uw antwoorden.

Bijlage 2: Interview Martijn van Hulsteijn (CEO) Start Tour 2015

Julius: Kunt u mij meenemen in de rol die u heeft gespeeld in de organisatie van de start van de Tour de France in Utrecht?
Martijn: Ik was de directeur.

Julius: Met wie had u het meeste contact? Organisatie Tour/Amaury Sport Organisation of bijvoorbeeld de organisatie van de start Tour van de voorgaande editie in Leeds, Engeland.
Martijn: De ambitie om de Tour de France naar Utrecht te halen was er al lang. In 2002 en 2004 is het opgepakt en is men zich gaan introduceren bij ASO. Ik ben er zelf in 2012 bijgekomen. En in dat jaar zijn we ook de ambities om de Tour naar Nederland te halen echt gaan actualiseren. Wij hebben in 2013 contact gehad met Rotterdam, zoals met Wim Hogendoorn van de gemeente Rotterdam. Hier hebben wij veel informatie opgehaald wat wel en wat niet goed ging. Zo hebben we ook de begroting van Rotterdam gekregen. Zo kregen wij een veel beter beeld. Daarnaast kregen wij ook te zien wat zij als activatie programma hebben gedaan. En wat voornamelijk voor ons van belang was om te zien wat wel en niet goed ging met de activaties. Als laatste kregen wij ook in juridisch opzicht zeer bruikbare tips. Helaas had Rotterdam zelf wel weinig gedocumenteerd. Naast het contact met Rotterdam hebben we ook een aantal werkbezoeken aan Frankrijk gebracht. Zo zijn we in 2013 naar de ploegentijdrit geweest. Daarnaast ook veel contact gehad met de ASO. Wat willen ze graag zien, wat zijn hun eisen en wat zijn onze eigen ideeën. Wat ook zeer leerzaam voor ons was, was het bezoek aan de Grand Départ in Yorkshire het jaar ervoor. Hier konden we goed beoordelen wat wel en niet goed ging. We zijn toen met drie delegaties geweest. Een bestuurlijke, activatie en veiligheid. De bestuurlijke delegatie (ASO programma) bekeek de opbouw, aankleding van de stad en dergelijken. De delegatie die zich bezig hield met activatie keek voornamelijk wat er nou om zo'n evenement heen georganiseerd wordt. De laatste groep, veiligheid, waren mensen van de politie. Overall was Yorkshire een succesvol evenement. Er was zeer veel publiek aanwezig ondanks dat het gebied afgelegen ligt en niet bekend staat als toeristische plek. Dit was ook hun doel om meer aandacht voor het gebied te krijgen. Hierdoor was er ook een hoog percentage aan overheidsteun. De bevolking had het evenement massaal omarmd. Per etappe stonden er tussen de 1.5 en 2 miljoen mensen. Hierdoor was er veel beleving en werd het evenement gezien als succesvol. Na de editie in Yorkshire hebben wij ook mensen laten overkomen om te praten waar zij tegenaan liepen. Onze conclusie zelf was al dat de aankleding tijdens en voorafgaand aan het evenement erg mager was in onze ogen. Af en toe stond er een gele trui ergens maar dat was het. Weinig indruk vooraf. Yorkshire had zijn focus veelal op dingen organiseren tijdens de etappe. Toen wij donderdag aankwamen, twee dagen voor de start, had ik nauwelijks het idee dat in twee dagen hier een groot evenement zou beginnen.

Julius: Is dit dan ook een van de redenen dat jullie de 100 dagen cycles voorafgaand aan het evenement zo hebben gebruikt?
Martijn: We hebben het niet zozeer van Yorkshire geleerd. Voordat wij het evenement in Yorkshire bezochten bestond al het idee dat we de 100 dagen groots wilden aanpakken. Alleen

tijdens ons bezoek werd het inderdaad wel bevestigd dat je hier veel winst op kan boeken. De conclusie dat het voortraject belangrijk is komt voornamelijk vanuit 2013. Toen organiseerde Utrecht ook twee grote evenementen. We vonden toen dat we veel te weinig de activatie toen hadden benut. Er is daarom voor de Tour besloten om van en voor iedereen een activatie programma te maken.

Julius: Is een activatieprogramma van 100 dagen niet te lang?
Martijn: Met de ASO is contractueel afgesproken dat 100 dagen voorafgaand aan het evenement een startsein wordt gegeven. Dit is het officiële aftelmoment van de ASO. Wij wilden dit ook meteen groots aanpakken en hebben hier ook genoeg budget voor vrijgemaakt. Bestuurlijk gezien bleef de spanningsboog er wel.

Julius: Heeft Düsseldorf ook zo'n zelfde activatie gedaan?
Martijn: Ik weet zelf niet heel veel van het evenement in Düsseldorf af. Ze hebben wel contact met ons gezocht maar daarna heb ik er weinig zicht meer op gehad. Oorspronkelijk zat er een marketingbureau op die volop wilde activeren. Dit is toen eerst losgelaten door de stad om pas op een later moment het er toch weer bij te betrekken. Wat belangrijk is bij een Tour is, dat je evenement zich in de openbare ruimte afspeelt. Dit betekent dat je automatisch bezoekers hebt maar je dus ook de stad nodig hebt. Een nadeel van het feit dat het evenement op de openbare weg plaatsvindt is, dat er veel bureaucratie is en hierdoor alles langzamer gaat. Voor het evenement in Duitsland weet ik ook dat ze financieel gezien aardig wat uitdagingen hadden.

Julius: Welke doelen heeft de organisatie voorafgaand aan het toernooi gesteld (voor Nederland als organisator)? Wilden jullie het Nederlands maken en waar blonken we in uit?
Martijn: Zoals eerder gezegd, speelt het evenement zich af in de openbare ruimte. Het is voor iedereen toegankelijk. Niet veel evenementen hebben zo'n zelfde structuur. Waar veel evenementen ook maatschappelijke impact erbij willen betrekken is dat bij een evenement als de Tour wat gemakkelijker omdat je evenement in zo'n groot gebied plaatsvindt en het dus voor iedereen toegankelijk is. Het buitenland focust in mijn ogen voornamelijk op een goed evenement neerzetten maar niet de randzaken. In Nederland focusten wij ons ook op de hele activatie eromheen en ook side-events plus maatschappelijke betrokkenheid, denk aan gezondheid, kennis over voeding etc. Veel sportevenementen proberen dit soort gebieden te belichten, dit is uniek in Nederland.

Julius: Is dit dan ook echt typisch iets Nederlands?
Martijn: Ik heb hier verder geen grondig onderzoek naar gedaan. Maar voor mijn gevoel zijn wij als Nederlanders wel financieel efficiënt. Als je kijkt naar de begroting voor Utrecht, 15.6 miljoen werd bijna 7 miljoen, door het bedrijfsleven gefinancierd. Het is een speculatie maar soms heb ik het idee dat wij gedwongen worden om inventiever en creatiever te kijken naar de kosten om die zo laag mogelijk te houden. De overheidssteun is laag als je het vergelijkt met andere evenementen in het buitenland. Yorkshire had een hele hoge bijdrage van de gemeente. Dit ook omdat de gemeente het evenement gebruikte om de plek 'op de kaart' te zetten. De ASO heeft dit ook bevestigd. Daarnaast was tijdens de Tour in Utrecht de hele stad er mee bezig. Er was

een vibe door de hele stad, dat er iets groots ging gebeuren. Bedrijven, horeca, de aankleding van de stad, overal merkte je het aan. Daarin onderscheidden wij ons wel van Yorkshire. Alleen Yorkshire had aan de andere kant wel meer publiek tijdens de race zelf.

Julius: Een van mijn onderwerpen van mijn onderzoek is innovatie. Waarop zijn jullie innovatief geweest ten opzichte van voorgaande evenementen? Je benoemde de 100 dagen activatie al, zijn er nog andere punten waarop Utrecht zich heeft onderscheiden.
Martijn: Inderdaad, het activatieprogramma op welke schaal en grootte dat is gebeurd was echt innovatief en iets nieuws. Heel veel mensen waren hierbij betrokken en iedereen had een rol. Dat heeft het evenement echt gemaakt. Daarnaast iets innovatiefs is het zo duurzaam mogelijk organiseren van het evenement. Zo hebben we ons geconcentreerd op de start en het finishgebied. Dit hebben we erg compact gehouden zodat er weinig tot geen gebruik van auto's nodig was. ASO vertelden ons dat ze nog nooit eerder hebben meegemaakt dat ze een week lang geen auto hebben aangeraakt. Dit was een zeer bewuste goede keuze van ons geweest.
Als laatst wil ik de nadruk leggen op privaat en publieke financiering. Het kan nooit zo zijn dat private partijen dit overnemen. Je hebt de overheid altijd nodig. Maar je ziet wel een ontwikkeling ook vooral bij internationale sportbonden dat ze steeds meer het bedrijfsleven erbij te betrekken. Echter kan hierin nog steeds ontwikkeling plaatsvinden. Het klassieke model dat de internationale federaties alleen hun eigen sponsoren gebruiken is niet meer houdbaar. Ze zijn nu minder krampachtig met exposure en marketingrechten omdat ze inzien dat dit belangrijke en ook noodzakelijke financieringsinkomsten zijn voor een organisator.

Julius: Dit is een mooie link naar budget. Het financieringsmodel is een ander punt waar mijn focus op ligt. Zou je mij verdere toelichting kunnen geven op het financieringsmodel van Utrecht en ook die van Yorkshire als je daar kennis over hebt?
Martijn: Groot verschil tussen ons en Yorkshire is, dat Yorkshire veelal gebruik maakte van budget afkomstig van de overheid. Ik weet niet de exacte percentages maar de overheid gaf een subsidie van ongeveer 10 miljoen pond. In Nederland staat de overheid voor veel minder garant. Wat een nadeel is voor wielerwedstrijden is, dat je geen inkomsten heb uit ticketing. Maar als je er op een andere manier naar kijkt. De overheid investeert €5 miljoen belastinggeld in een evenement en er komen 1 miljoen mensen op af. Is de ticketprijs per persoon €5. Zo heb je dus een groot volksfeest voor €5 per persoon. Ook ben ik zelf tegen het heffen van toegangsprijzen aan bezoekers. Ik heb liever een evenement met veel bezoekers die niet betalen en er een waar volksfeest is, dan een evenement waar men wel moet betalen maar daardoor de helft of zelfs nog minder komt opdagen. Ik weet dat het EK atletiek hier ook naar heeft gekeken. Een mooie beleving en een vol stadion gaat boven hoge prijzen en een halfvol stadion.

Julius: Wat voor reacties heeft u na afloop van het evenement gekregen?
Martijn: Ongelofelijk positief, inwoners waren laaiend enthousiast. Iedereen was positief ook de gemeente, ASO en wijzelf ook.

Bijlage 3: Interview Ton Wetselaar (gemeente) start Tour 2015

Julius: Ik wil u alvast bedanken voor het interview. Ik zal mijzelf eerst kort introduceren zodat u ook een duidelijk beeld heeft waar het over gaat. Ik ben van de Nederlandse Sportraad. Ik ben afstuderend stagiaire en volg de opleiding ISMB. NLsportraad heeft mij gevraagd om de term de 'Dutch Approach' te onderzoeken. Met dit onderzoek wil ik een aanzet geven te achterhalen of wij als Nederland sportevenementen echt op een andere manier organiseren, vergeleken met het buitenland. Nu u mijn rol weet, wilt u uzelf introduceren met betrekking tot de Grand Départ van Utrecht?

Ton: Ik werk sinds 2007 voor de gemeente Utrecht en sinds 2010 ben ik betrokken bij grote eenmalige sportevenementen in de stad. Sinds de start van de Tour ben ik ook verantwoordelijk voor een aantal evenementen in de stad. Waar eerder mijn focus lag op de activatie tijdens evenementen, ben ik nu meer bezig met de juiste sportevenementen naar de stad Utrecht te halen. Daarbij let ik ook of ze goed georganiseerd worden en op de goede manier landen. Ook ben ik nu meer bezig met de vergunningen van de side-events. Bij de Tourstart van 2015 was ik wel nog verantwoordelijk voor de activatie. Alles wat we in 100 dagen in de aanloop hebben laten organiseren was ik verantwoordelijk voor.

Julius: Het evenement moet eerst natuurlijk worden toegewezen. Daar ben je dus nu meer bij betrokken toen nog niet echt. Weet u hoe het evenement naar Utrecht is gekomen?

Ton: Bij de Tourstart is het wel een bijzonder verhaal. Het heeft even geduurd voordat het eindelijk aan Utrecht is toegewezen. Het is ook niet een initiatief geweest van de gemeente zelf. In 2002 startte de Giro d 'Italia in Groningen en toen was er een journalist Wielaart, die dacht: als de Giro in Groningen kan starten, dan kan de Tour toch ook in Utrecht starten. Wielaart is toen samen met iemand voor het evenement gaan lobbyen. En hebben samen verder de eerste stappen van het plan uitgewerkt. Toen is het plan bij de wethouder op tafel gekomen. Die heeft toen aangegeven dat hij het ging voorleggen aan het college. Daar gaan we eens bekijken en toen was eigenlijk de reactie: dat zien we zitten; we gaan een poging wagen. Dit alles was rond 2002, maar voordat hij uiteindelijk aan Utrecht is toegewezen was het 2013. Dat heeft 11 jaar geduurd. Er is erg veel gelobbyd voor het evenement, zowel intensief als minder intensief. Want de keuze was namelijk voor 2012 op Rotterdam gevallen. Toen is gezegd, we doen even een stap terug. Maar er is dus wel een hele lange periode aan voorafgegaan.

Julius: Dus zoals je omschrijft het initiatief kwam van een journalist. Er zat verder geen achterliggend plan bij.

Ton: Nee allereest niet. Maar natuurlijk, op een gegeven moment komt dat wel. Als blijkt dat er daadwerkelijk kansen zijn om het evenement naar Nederland te halen. Dan overwegen we natuurlijk waarom we het wel of niet zullen doen. Maar toen is wel gezegd dat het een initiatief vanuit de stad moet zijn. Dat moeten we goed onderzoeken en gaandeweg zie je dan dat er veel draagvlak voor is. Tot aan het moment dat het aan Rotterdam was toegewezen toen kwamen de vragen: moet je het wel willen? Periode daarna kwam er discussie omtrent de dopingschandalen die naar buiten kwamen. En dan zie je dat je ook voor die tijd unaniem alle partijen achter de ambitie stonden. En daarna en nu nog steeds zie je nog steeds dat het meer

genuanceerd ligt. Bij de Tour waren een aantal partijen erg tegen. In de media was er toen ook veel kritiek en vraagtekens. Dat is na de start wel iets veranderd maar nog steeds ziet men nog problemen. Dat een aantal partijen een aantal grote vraagtekens hadden.

Julius: Uiteindelijk, zoals je zegt, is dat na het evenement men redelijk positief is?
Ton: Ja dat was vooral bij de Tourstart, dat het een aantal dingen voor Utrecht heeft opgeleverd. De Tour de Framce is het grootste jaarlijkse evenement ter wereld. Het besef was na afloop: dat kunnen we in Utrecht en we kunnen het heel goed. Van de buitenkant maar ook door bewoners is het als een enorm succes beleefd. Hele bijzondere sfeer in de stad. Ook de wijze waarop we het hebben aangevlogen als feest door voor en van de stad moet het zijn. De stad leefde ernaar toe. Dit is goed opgepakt door de hele stad. Er zijn 250 evenementen in aanloop naar de start Tour georganiseerd. Dit zorgde voor een enorme beleving en als dit dan ook goed loopt, dat is top. Dit is ook voordeel van een wielerevenement, het is een buitenevenement. Er was na afloop het besef we kunnen dit wel. We hebben het met elkaar gedaan. Niet alleen is het de gemeente geweest of de Franse ASO die hier de boel overneemt. We hebben dit met elkaar gedaan. En het past heel goed bij de stad.

Julius: Het evenement werd toegewezen. Voordat zo'n evenement er is leg je contacten. U was toen de aangewezen persoon voor activatie. Met wie heeft u contact gehad voorafgaand aan het evenement? Bent u naar Yorkshire gegaan? Hoe is dat gegaan?
Ton: Sowieso hebben we onze eigen ervaringen met hoe je side-events organiseert. Dus finish Giro en 2013 Europees Olympisch festival in Utrecht. Daarin hebben we heel veel zelf georganiseerd. Daar hebben we gemerkt dat als je het zelf doet, dan weet je dat het lukt. Maar je merkt dat de betrokkenheid van verenigingen en bonden veel minder is. Omdat het minder hun verantwoordelijk is. Vanuit dat idee hebben we gezegd: we gaan niks zelf organiseren. We gaan drie fases doorlopen. We gaan enthousiasmeren, registreren en faciliteren. Dat hadden we voor onszelf voorgenomen. In 2014 was de Tourstart in Yorkshire, we hebben ook gekeken hoe doen ze het daar. Daar hadden ze ook 100 dagen programma. Ook best veel activiteiten, maar onze beleving was dat veel dingen werden opgeblazen.

Julius: Wat bedoelt u hiermee?
Ton: Dat je zag hoe dingen op een website werden gepresenteerd en toen je erzelf kwam viel het tegen.

Julius: Dat had ik inderdaad ook van Martijn gehoord, dat zijn beleving was dat hij tijdens het evenement veel zag. Met veel toeschouwers en beleving. Maar toen jullie twee dagen voorafgaand aan het toernooi aankwamen er nog weinig te zien was. Je had niet het idee dat hier binnen twee dagen het grootste jaarlijkse sportevenement zou plaatsvinden.
Ton: Nee dat klopt. Ik deel die mening. In die zin werd het wel marketing kijk. Werd er wel veel gepresenteerd, hoeveel dagen programma etc., maar feitelijk was dat veel minder. Met die beleving ben ik het met Martijn eens over tijdens het evenement. Maar dat speelt ook met de dagen ervoor in de stad. Is de stad aangekleed? Dat is in Utrecht ook door partijen zelf erg opgepakt. Winkels die hun etalage gingen versieren. Heel simpel maar wat goed werk, is dat bomen zijn ingepakt in gele en bolletjes doeken. Daar praat men nog steeds over. Dat is het

voordeel van de Tour, dat zijn zulke herkenbare iconen die samenhangen met de Tour. Werkt goed dat men idee krijgt: o hier gaat wat gebeuren!

Julius: Hebben jullie doelen vooraf gesteld? Dit willen we bereiken etc.?
Ton: We hebben gezegd: Het moet een feest van door en voor de stad zijn. Het moet een unieke belevenis zijn. De Tour komt maar 1x naar Utrecht. Het is uniek en daar willen we een unieke belevenis van maken die erg bijzonder moet zijn. En we hebben gezegd: we gaan niks zelf doen maar het moet echt uit de stad komen. We wilden veel evenementen organiseren voorafgaand aan het toernooi, maar dat was dus allemaal initiatieven van verschillende mensen en organisaties in de omgeving. Het moest zowel sport, fietsen moet erin zitten, als cultuur en kennisprogramma. Omdat we twee hele grote onderwijsstellingen in de stad hebben, met HBO en universiteit. En ook de lokale horeca en het MKB moeten hier ven meeprofiteren. Voor een deel brengt het ze overlast. Want ze zijn lastig bereikbaar in het weekend. Maar we gaan 100 dagen ernaar toeleven. Dus we gaan ook 100 dagen er aandacht aan besteden. Dat waren de belangrijkste doelstellingen die we hadden.

Julius: De verhouding tussen de organisator en de gemeente. Heel veel activatie kwam van de gemeente Utrecht of juist niet?
Ton: Wij als gemeente hebben niks georganiseerd maar juist de stad. Musea, theater gezelschappen, sportverenigingen hebben dingen gedaan. Allerlei buurtverenigingen en scholen die hebben evenementen georganiseerd.

Julius: En jij zat daar dan achter als coördinator?
Ton: Ik was, zeg maar, verantwoordelijk voor het hele activatieprogramma. En we hadden een coördinator voor het sportieve programma en culturele programma en voor het kennisprogramma.

Julius: Dus als een lokale organisatie iets wilden doen in Utrecht konden ze zichzelf aanmelden bij een van de coördinatoren?
Ton: Ja dat klopt. Ja, dus we hebben echt bij bijvoorbeeld cultuur, meer dan 120 instellingen aangeschreven waardoor het een van grootste evenementen werd. Veel media aandacht. Dat heeft tot 85 evenementen geleid alleen al uit de culturele sector. De coördinator cultuur had een bepaald budget tot zijn beschikking. En die is het gaan programmeren. Dus partijen samenbrengen omdat ze eenzelfde idee hadden. Of andere tips geven. In die zin was dat registeren en programmeren. En daar hadden we iemand die daar verantwoordelijk voor was maar die organiseerde niet zelf de evenementen.

Julius: dus was een grote united happening.
Ton: Ja enige wat wel goed gezien moet worden is dat het gebruik van de naam Tour of Tour de France redelijk moeilijk is op het gebied van rechtenschending en erg gevoelig. Dus we hebben een soort label ontwikkeld ‘Utrecht 2015’ waarvan we ook een stempel hadden gecreëerd. En als je dan bij ons was aangemeld en er was besloten dat je mee ging in de kalender, dan had je ook de bevoegdheid om gebruik te maken van dat stempel. Dus partijen gingen zelf ook p[facebook adverteren of posters maken of weet ik het wat met het stempel

erop. Dat was voor hen een voordeel om te laten zien: ik hoor erbij. En voor ons was het mooi dat we daarmee lieten zien dat het veel groter was dan alleen die 4 dagen. Maar echt 100 dagen lang dingen doen.

Julius: Ik probeer verschillen na te gaan. Stempel heeft een positief effect gehad? Zodat men affiniteit kreeg met de Tour
Ton: Niet eens zozeer een stempel maar het feit dat ze onderdeel waren van de Tourstart in Utrecht. Ze kwamen terug op de website en één keer per week stuurden we naar de ons aangemelde media een persbericht uit. Daarmee zagen we dat veel werd opgepakt door de media. En hoe dichter we bij de Start kwamen hoe meer aandacht er kwam en werd opgepakt. We hebben een lespakket laten maken en 100 dagen van te voren gingen we dat lanceren op een school. De Tourdirectie was er bij en we hadden een persbericht gemaakt. En toen op de dag zelf stonden er 10 cameraploegen. Dit hadden we niet zien aankomen. Dat was aan het begin van de 100 dagen. Toen begrepen we pas dat het feit dat het om de Tour gaat, dat maakt het voor veel partijen interessant en nieuwswaardig.

Julius: dat 100 dagen programma is contractueel vastgesteld met de ASO. Maar dat het zo groot is uitgepakt was de reden dat het voor, door en van de stad een feest is en dat was de achterliggende gedachte achter de grootse aanpak. Was het ook om Utrecht te profileren aan de rest van de wereld, hoe mooi Utrecht is?
Ton: Ja dat klopt. Maar ook door te laten zien om het gewoon te doen. Dat is het is niet alleen. Je kan natuurlijk prachtige beelden hebben. Bij de presentatie van waar de Tour is geweest die elk jaar plaatsvindt, dan krijg je Yorkshire altijd een filmpje van het landschap, eem paar kerken etc. Als je dat 5x gezien hebt dan zie je niet waar gaat het om. Maar Utrecht heeft een animatie laten zien met een totaal ander filmpje dan de andere steden ervoor hadden gedaan. Vanuit Utrecht was het echt gekozen om dat anders in te steken. Ook in de hele marketing van het evenement. Waar Utrecht echt voor gekozen heeft is om te laten zien wat de stad te bieden heeft. Dat was ook onze oproep, zeker naar de culturele instellingen geweest. Ga wat organiseren en laat daarmee jezelf zien. In plaats van alleen maar te roepen: Utrecht is centraal gelegen. Dan ga je het zelf vertellen maar wij wilden juist laten zien wat de stad echt te bieden heeft. Die aandacht komt er toch wel. In de beelden gebeurt het tijdens het evenement met de helikopters. Maar in de aanloop ernaar toe moet je laten zien wat je inhoudelijk te bieden hebben. Dat is middels zo'n 100 dagen programma gelukt

Julius: Er zijn dus rond de 200 activatieprogramma's geweest. Kan je er een paar uitlichten, die typisch Nederlands waren.
Ton: Wat we veel gezocht hebben en wat ook wel gelukt is, is cross-over tussen sport en cultuur. Verbindingen die je normaal gesproken niet zozeer verwacht. Wat we bijvoorbeeld gedaan hebben, in de Domkerk, die ook een van de eerste partijen was die zich meldde. Die wilden zich heel graag ook laten zien tijdens die Tourstart. Wat we gedaan hebben is 100 spinningfietsen in de Domkerk gezet en daar een spinningmarathon gehouden. Ook daar zie je dat de NOS het oppakt en er aandacht voor komt. En ander museum, Catharijne Convent, heeft na het Vaticaan de grootste collectie van religieuze kunstwerken en kledingstukken, dat is dus in Utrecht. Die hebben een tentoonstelling georganiseerd met beroemde wielertruien en doordat

ze dat hebben gedaan en de hoogste baas van ASO kwam ook de meest recentelijke gele trui brengen, daardoor kwamen zij op het sportjournaal. Voor zo'n museum is dit het bereiken van een nieuwe doelgroep. Dat werkte dus heel goed. Dat is onderscheidend door het zo te organiseren. Mijn stelling is dat ook, wij hadden het van tevoren ook nooit kunnen bedenken.

Julius: Juist het uit handen geven en partijen de vrijheid geven om zelf met ideeën te komen, heeft zeer innovatieve activaties opgeleverd?
Ton: Dat soort dingen kan je zelf niet bedenken. Eerst kende ik het hele museum niet. En had waarschijnlijk gedacht die zullen er niet voor open staan. Maar juist doordat je het podium biedt en de gelegenheid geeft, lukte dat wel.

Julius: Kan je dit vergelijken met buitenlandse evenementen?
Ton: Ik weet dat er vaker exposities zijn gedaan maar juist van bijzondere activiteiten zie ik niet heel veel terug.

Julius: Buiten sport en cultuur, heeft u nog een ander voorbeeld die u wilt belichten als echt iets typisch Nederlands?
Ton: In Utrecht wordt veel gedaan aan de fiets. Dus is er veel infrastructuur rond de fiets. Maar juist door de Tourstart hebben we het extra onder de aandacht gebracht. Alle fietsenstallingen die werden gebouwd. Maar ook gedrag campagnes om men meer aan het fietsen te krijgen. Het bestaande beleid te versnellen door een evenement. En ook echt inhoudelijk vorm te geven, dat is wel echt iets wat we in Nederland heel goed kunnen. Reden is dat we daartoe gedwongen worden. Waar we, in tegenstelling tot Yorkshire waar heel veel overheidsgeld in het evenement gestopt is, was hier gewoon een gemeenteraad die zei: je krijgt 5 miljoen maar je moet ook 5 miljoen bij bedrijfsleven ophalen. En verder moet je in de organisatie kijken hoe je het verder financiert. Dat betekent dat je moet gaan kijken waar zitten de verbindingen en waar zit ons gedeeld belang.

Julius: Want meeste financiering van side evenement werd gedaan door musea etc.
Ton: Ja we hebben tegen alle partijen gezegd, we hadden zelf voor de activatie van de Tour 2 miljoen euro beschikbaar. Maar daar zat ook alle communicatie in van activatie. Ook voor een deel van de inzet van coördinatoren. Wij hebben ook gezegd, wij zullen nooit meer dan 50% van een evenement financieren. Als een museum iets wilt, dan moeten ze zelf het neerzetten. En als ze voor bepaalde dingen kosten hebben, dan doet de gemeente een bijdrage. Maar doordat we maar een deel bijdragen, hebben ze een ander deel elders gezocht. Daarmee vergroot je dus eigenlijk geheel het evenement en het budget.

Julius: In vergelijking met Yorkshire daar was erg veel overheidsgeld.
Ton: Ging volgens mij om 33 miljoen pond. En wij hebben de Tourstart voor 15,9 miljoen neergezet. 6 of 7 miljoen gefinancierd door het bedrijfsleven. Als je het echt over de 'Dutch Approach' hebt dan is dit echt onderscheidend in Nederland en Europa en de wereld. Dat er zoveel door het bedrijfsleven wordt bijgedragen aan een evenement.

Julius: Je dwingt ook om organisatoren naar het bedrijfsleven te stappen door maar een geringe hoeveelheid te financieren door de overheid. Dan gaan ze zelf op zoek naar andere financieringsstromen.

Julius: Ook vrijwilligers met side evenementen, was het werven ervan moeilijk?
Ton: Er is een werving van vrijwilligers geweest die gericht was op het hoofdevenement. Voor side-events waren de organisatoren zelf verantwoordelijk. Een paar uitzonderingen. De week ervoor was er een toertocht van 14.000 deelnemers. Daar waren ook vrijwilligers bij. Maar dat was handig dat men dan ook ervaring had met zo'n evenement voor een week later bij de echte tour start. Maar het is nooit als een probleem ervaren. Wat ook komt omdat, als je de verantwoordelijkheid neerlegt bij een museum op sportvereniging, die hebben hun eigen netwerk. Dus dat vraagt niet extra vrijwilligerswerving voor de inzet. Dus dit is totaal geen probleem geweest. Terwijl als je naar de cijfers kijkt, dan zie je dat er 5.000 extra uren van vrijwilligers door side-events is geweest.

Julius: Is het niet ook een risico om het zo uit handen te geven. Het had ook fout kunnen aflopen. Was er een plan B?
Ton: Er was niet echt een plan b. We hebben het wel als een risico voor onszelf benoemd. Het kan, of er worden veel minder activiteiten georganiseerd dan wat wij bedacht en beoogd hadden en dus zou het effect veel kleiner zijn. Of mensen gaan dingen organiseren die niet overeen komen met onze ideeën. Kwaliteit kon ook minder zijn. Dit zijn allemaal risico's die we voorbij hebben zien komen. Dat er veel aanvraag zou komen zagen we vrij snel. Want 1.5 jaar van te voren zijn we met allemaal brainstormavonden begonnen. Als daar aan het eind van de avond niemand enthousiast wordt. Maar dit was niet het geval. Bij de culturele sector hadden we wel de vraag: worden die ook enthousiast? Geld van de Tour gaat niet naar cultuur. Maar toen we in contact kwamen met de instellingen waren die enthousiast. Daar kunnen we wat mee. Vrij snel hadden we daar iets van: het gaat wel lukken. Doelstellingen gaan we wel realiseren. Volgende is, dat ze het zo gaan organiseren dat het wel of niet aansluit bij onze ambities. Maar omdat je al 1.5 jaar contact hebt met organisaties heb je er een beter beeld bij. Bij sommigen wat extra aandacht besteed zodat het wel ging lukken. Uiteindelijk is het wel gelukt. Er zijn waarderingscijfers gevraagd aan bezoekers, ons doel was 7.5 en werd 8,2. Dus dit is prima gegaan. Aan de andere kant, het Spoorwegmuseum deed bijvoorbeeld een expositie: 'Parijs is nog ver'. Dat in het verleden de Tour per trein werd afgelegd. Zij hebben zelf alle belang om een goede expositie neer te zetten. Daar heb je weinig zorgen over.

Julius: Inhaken op de trein, sustainability en het milieu zijn vaak onderwerpen die ter sprake komen. Hebben jullie hier focus op gelegd met side-events?
Ton: Met de Tourstart nog niet zozeer, los dat er toen al dingen speelden op heel veel pleinen, ligt tegenwoordig aansluiting voor water. Dat betekent geen gesleep met kabels etc. Dat konden we voorkomen. De standaard die er was: geen wegwerpplastic maar juist hard cups. Dat was er al. Maar zoals het nu bij de Vuelta gaat, duurzaamheid en duurzame mobiliteit staat daar hoog in het vaandel. Dus daar gaan we ook zover mogelijk doorvoeren wat wij allemaal zelf doen. Maar ook wat wij vragen van organisatoren van activatie programma's: zorg dat je het zo

duurzaam mogelijk doet. Besteedt inhoudelijk iets aan duurzaamheid. Dat was bij de Tour nog niet gedaan. Bij Vuelta is dat veel groter. Daar is het het centrale thema.

Julius: En het centrale thema bij Tour was?
Ton: Feest van, voor en door de stad. Vooral de stad laten zien. Utrecht ging zichzelf laten zien. Dat was het belangrijkste centrale thema. Toen moeite met duurzaamheid gehad. Want evenement daar krijg je ook veel vervoer bij. Veel auto's rijden rond etc. En nu hebben we een aantal dingen, ook met afstemming Vuelta directie, waar wij wat van vinden. Het is een evenement en dat kunnen we zo duurzaam mogelijk doen en dat is wat we gaan doen. En dat willen we graag laten zien. Dat moet voor ons maar ook voor de Vuelta. Voor ons is het ook een manier, zodat we voor onszelf kunnen zorgen dat er wordt nagedacht over duurzaamheid. Dit centrale thema wordt veel meer doorgevoerd in het evenement.

Julius: Hebben jullie het uit handen geven van side-events, doen jullie dat ook bij de Vuelta?
Ton: Ja we hanteren dezelfde methodiek. Zeggen: moet ook feest van, door en voor de stad worden en dat voeren we nu ook door.

Julius: Hoe is de interesse?
Ton: Dat moet blijken, we hebben voor 7 juni een eerste informatieavond. Daar hebben we 600 man uitgenodigd. En dat gaan we dus horen. Maar ook nu merkten we weer toen het bekend werd. Dat een groot deel partijen zijn die ook mee deden bij de Tour, ook meteen hadden van goh, wat leuk en kun je wat meer vertellen. Maar ook nieuwe partijen die zich melden.

Julius: Grote verschil is er dus op focus op duurzaamheid?
Ton: Bij de Tour was het echt feest en unieke beleving. Nu zeggen we duurzaamheid en mobiliteit. En gezond leven is het dragende motto voor de stad Utrecht. Dat wordt erg doorgevoerd hoe we dit evenement gaan organiseren en ook van de activatie daarvan. Dus dat moet terug komen. We gaan uitvraag opstellen en men kan ideeën aandragen. Wat we merken, er is veel historische verbinding tussen Nederland en Spanje en eten en zomer en vakantie. Dat zijn dingen die we gaan aandragen om mensen te enthousiasmeren.

Julius: Ik ben door mijn eigen vragen heen. Heb je nog een ding dat je echt wilt uitlichten om te vermelden. Of heeft u alles verteld?
Ton: Ik denk dat als je het over de 'Dutch Approach' hebt, als je de vergelijking maakt tussen Yorkshire, Utrecht en Düsseldorf en misschien Brussel komend jaar. Als het lukt om dan te kijken wat onderscheidend is geweest. Hoe hebben we het anders gedaan? De Tourorganisatie zelf verwijst veel steden naar Utrecht, hoe wij het hebben gedaan. Zij hebben het ook als een bijzonder evenement ervaren. Andere kant van de 'Dutch Approach' de mate waarin wij open en transparant dit organiseren en communiceren en wat we doen en de verantwoording die we afleggen aan gemeenteraden en VWS. In Europa is dat ook wel, maar in Nederland gaat dat best ver. Ik vind dit heel goed, maar het maakt wel het speelveld internationaal niet altijd gelijk.

Julius: Wat ik zei, ik heb een interview gehad ook met Suzan van Duitsland. Die zei ook van in Nederland zijn er veel regels voor subsidies. In Duitsland is dat veel meer: lig je goed in de groep dan krijg je wat. Vroeg ook: hebben jullie een evaluatie document en die had ze ook niet. En wat ze had mocht ze niet delen.
Ton: Hier is het beetje contract met de ASO dat wordt gepubliceerd. En dat gaat nu waarschijnlijk weer gebeuren.

Julius: Heeft u enige contactgegevens van Yorkshire die ik zou kunnen bereiken?
Ton: Daar zal ik even voor je kijken. Ben zelf in Yorkshire geweest.

Julius: Ik wil u graag bedanken voor uw tijd en antwoorden.

Bijlage 4: Interview Suzan Teutenberg (CEO) start Tour 2018

Suzan: Hallo

Julius: Goedemorgen Suzan met Julius van de Nederlandse Sportraad. Ben ik goed te verstaan? Ik wil u graag bedanken dat u de tijd neemt voor dit interview.
Suzan: Ja prima

Julius: Ik zou u graag willen vragen of u ermee instemt dat dit interview wordt opgenomen?
Suzan: Ja, dat is goed.

Julius: Ik heb u voorafgaand een email gestuurd, dus u heeft enig idee waar het over gaat. Maar toch wil ik mijzelf nogmaals introduceren. Ik vergelijk evenementen die zowel in Nederland als in het buitenland hebben plaatsgevonden. Dit om te achterhalen of evenementen in Nederland op een andere manier worden georganiseerd. Een van de evenementen is dus de start van de Tour de France. Zou u zichzelf kunnen introduceren?
Suzan: Ik spreek in de wij-vorm want ik heb het samen met mijn man gedaan. Mijn man is ex-profwielrenner en ikzelf kom ook uit de wielersport. Wij hebben op een gegeven moment onze stad aangeschreven of het geen goed idee was om de start van de Tour de France te organiseren in Düsseldorf. In de eerste aanlooppoging zijn we daar niet in geslaagd. Dat was al een jaar of 15 geleden. Vervolgens hebben we het een poosje op de plank laten liggen. Toen er nieuwe verkiezingen in de stad waren en er een nieuwe partij aan de macht was, hebben we een nieuwe poging ondernomen. Wij zijn de initiatiefnemers en gezien onze contacten in de wielersport ook met de organisatie van de Tour de France zelf, waren wij dus ook de liaison tussen de ASO en de stad Düsseldorf vanaf de lobbyfase.

Julius: U zegt het initiatief kwam vanuit u en uw man? En verder niet vanuit Düsseldorf zelf. Dus het was jullie eigen ambitie? Waar dus eerst geen draagvlak was, was met het nieuwe bestuur meer support voor een evenement, zoals de start Tour de France om die naar Düsseldorf te halen?
Suzan: In eerste instantie was er wel draagvlak, maar in Duitsland is de burgemeester gekozen. Anders dan in Nederland. De eerste burgermeester die was er erg voor. Toen hebben we officieel ook een bid gedaan samen met Utrecht en Rotterdam, die toen onze concurrenten waren. Maar toen overleed de burgemeester en de directeur van de sportraad ongeveer tegelijkertijd. Onze sterke partners binnen de stad waren toen weg. En toen, na de verkiezingen, kwam een nieuwe burgemeester en die wilde het absoluut niet en die heeft acht jaar gezeten. Dus in die acht jaar hebben we niks kunnen doen en hebben we het op de plank geponeerd. En toen, op de dag dat er een nieuwe burgemeester werd gekozen, of zelfs voordat hij officieel in zijn ambt trad, hebben we het weer opgepakt.

Julius: Toen werd het dus na de bidfase toegekend aan Düsseldorf. Met wie heeft u voorafgaand aan het toernooi contact gehad?

Suzan: Het werd toegekend aan Düsseldorf, eigenlijk vrij laat. Het evenement van 2017 was in eerste instantie toegekend aan Londen. En wij hadden ook geen bid voor 2017 maar wilden 2018 of 2019. Maar Londen trok zich terug en toen heeft de chef van de Tour ons gebeld of we het niet in 2017 konden en wilden organiseren. Toen is er een discussie geweest in de gemeenteraad en gingen we in eerste instantie met de burgemeester naar Parijs. En dan komt de Tourorganisatie nog een keer hier voor verkennende gesprekken. En op een gegeven moment, toen het duidelijk was dat de burgemeester positief was, hebben we een raadsvoorstel geschreven. Zoiets dergelijks moet door de gemeenteraad beslist worden, omdat het over zoiets groots gaat met grote budgetten.

Julius: Gaat dit ook anders dan dat het in Nederland gedaan wordt?
Suzan: Hoe bedoel je?

Julius: Zo'n evenement naar een stad toehalen. In Nederland gaat het soms via de sportbonden of juist een commerciële evenementenorganisator.
Suzan: Nee de wielerbond heeft hier verder geen rol in gespeeld. Het initiatief kwam van mij en m'n man. De wielerbond was natuurlijk wel op het VIPdek aanwezig tijdens de Grand Départ. Maar verder hebben ze er absoluut niks mee te maken gehad.

Julius: Waar zie je verder grote verschillen?
Suzan: In Utrecht had de Wielerunie er ook niet veel mee te maken. Voor zover ik weet. En in Engeland weet ik het ook niet precies. Maar in Engeland was het iets heel sterks om de lokale economie een boost te geven, zowel in aandacht als economisch. Het initiatief kwam meer vanuit de City council van Yorkshire. Toerisme etc. Het initiatief werd op een andere manier gedreven, meer vanuit het aanbod van de lokale sfeer. En hier in Düsseldorf is het echt gedreven door ons. En dus toen uiteindelijk ook de ASO, want die hadden haast omdat het evenement dus laat was toegekend. En geen alternatief hadden voor 2017. Op het moment dat het allemaal officieel rond was en de gemeente had toegestemd, overigens maar met 1 stem meer. Dus dat was heel kantje boord. Toen zijn wij, eerst moest nog het contract onderhandeld worden, dat hebben wij ook gedaan. Dus niet zozeer de stad maar echt meer wij. Inhoudelijk is het contract door mijzelf en mijn man en een advocaat opgesteld. En getekend door de burgemeester. En toen dat klaar was waren wij achter de schermen al druk bezig met het zoeken van mensen die het samen met ons zouden kunnen opzetten. In eerste instantie hebben wij ook het team gevormd met mensen. Iemand voor communicatie, iemand voor marketing, iemand voor sponsoring, iemand voor techniek, iemand voor veiligheid en iemand voor mobiliteit. Met dat team zijn we eigenlijk begonnen. Toen op een later moment zijn er medewerkers van de stad aangesloten in de organisatie.

Julius: Waarom werd het zo laat toegevoegd?
Suzan: In eerste instantie hadden we een projectinventaris en een projectleider van onze kant en van de stad. Maar nog nauwelijks fysieke personele ondersteuning. Maar langzaamaan werden dat er steeds meer die vanuit de stad het project invoegden. En dat is wel anders bij andere landen. In Utrecht had ik niet het idee dat ze daar gelijk zijn begonnen met een team en een aantal vaste medewerkers van de stad ook. Maar wij hebben wel meteen intensief contact

gehad met verschillende departementen van de stad. Met in eerste instantie communicatie, wat heel belangrijk is, maar op het gebied van veiligheid en mobiliteit is de stad pas veel later, pas na een paar maanden zijn er werkgroepen gevormd met ook de medewerkers van de stad die ervaring hebben met sportevenementenorganisatie.

Julius: Zoals ik zei, het gaat vooral om de punten waarop de evenementen verschillend zijn. De kern is hetzelfde want er wordt gefietst, maar daaromheen is er een behoorlijke vrijheid. Utrecht heeft zich erg gefocust op side-events met meer dan 200 side-events. De activatie 100 dagen voorafgaand aan het toernooi is een vereiste van de ASO en toen heeft de organisatie in Utrecht volle bak uitgepakt. Met activatie en city marketing hoe is het in Düsseldorf gegaan?
Suzan: Ja dat 100 dagen voor de Tour, dat staat in het contract met de ASO. Dat moet iedereen doen of je wilt of niet. Vervolgens moet je nog twee andere momenten dingen organiseren. Dus dat zijn al drie evenementen voorafgaand voor dingen die je moet doen. Die komen voort uit het contract met de Tour. Wij hebben ook andere evenementen georganiseerd in die 100 dagen voor de Tour. Echter, wij hadden geen budget. Utrecht had geloof ik 3.5 tot 4 miljoen voor side-events. Wij hadden eigenlijk helemaal niets, paar 100 duizend euro's maximaal. Wat we hebben gedaan is een soort van generale repetitie. We hebben een fietsevenement georganiseerd voor amateurs en gewone liefhebbers waar we op gesloten straten, om de eerste 45 km van de Tour de France na te bootsen. Dit als generale repetitie voor de Tour. Goed om te weten of het werkt. Snapt iedereen z'n baan? Waar liggen de fouten, wat gaat niet "smooth". Dit was in september voordat de Tour hier was. Dat hebben wij gedaan. En alle bestaande evenementen in de stad, die ieder jaar plaatsvinden zoals de Museumnacht. Die hebben wij, met alle kunstinstellingen in de stad besproken. En die hebben we meegegeven, dat ze toen 1 nacht iets moesten doen met Frankrijk, Fietsen of de Tour de France. In de Museumnacht kon je op 30 locaties in de stad merken dat Düsseldorf de Tour de France gaat organiseren. Dat waren allemaal ideeën die wij om konden zetten of juist bij konden aanhaken, waardoor we zelf geen budget hoefden uit te geven, want dat hadden we niet.

Julius: Dat is interessant wat u zegt met betrekking tot het budget. Ik weet dat in Nederland is een garantstelling best wel moeilijk, waar juist in Oost Europese landen hier gemakkelijker mee wordt omgegaan. Hoe is dit in Duitsland? Zijn er subsidie aangevraagd?
Suzan: Nee, dat is ook heel anders dan in Nederland. Bij VWS kan je, als je een goed voorstel indient, kan je iets van 25% van het budget krijgen. Ik heb dat een keer gedaan voor een wereldkampioenschap Triatlon. Daar kan je dus vanuit het ministerie geld vragen. De regels en guide lines zijn erg duidelijk gepresenteerd. Wat moet je allemaal doen etc. om in aanmerking te komen voor een subsidie. Zo'n systeem heb je in Duitsland niet. Dus wat voor evenement je ook doet, je bent afhankelijk of iemand binnen het ministerie zin heeft om het evenement te ondersteunen. Uiteindelijk hebben wij vanuit NRWF toerisme vanuit provincie Nortrhein-Westfalen, hebben we een hele kleine bijdrage gekregen. Alleen, deze mochten we niet aan het wielrennen uitgeven, maar deze moesten we meer voor het programma eromheen gebruiken. Dus activatie rondom de Tour.

Julius: als ik dan een link maak naar het financieringsmodel. Hoe hebben jullie dan de meeste inkomsten gegenereerd?
Suzan: Sponsoring en vanuit de stad gewoon. Er was vanuit de stad een hoge bijdrage.

Julius: En met de stad bedoel je Düsseldorf.
Suzan: Ja dat klopt

Julius: Was dat dan ook een subsidie-achtig model?
Suzan: Dat geld gaf de stad zelf uit. Personeel, zeg maar, etc. Maar inclusief was dat, met grote bedragen moet je Europees aanbesteden. En dan, ambt voor aanbesteden, hoe noem je dat ook alweer? Die beslissen uiteindelijk. En dan gaat de rekening direct naar de stad. Wat ik niet heel overzichtelijk vind voor het financiële eindbudget. Want je hebt dus wel een projectleider van de stad en een secretaris van de stad, die daar overzicht hadden en moesten houden. Maar verschillende afdelingen van de stad konden ook wel. Was altijd heel onduidelijk wie er nou voor iets ging betalen.

Julius: En dat is in Nederland meer gestructureerd geregeld?
Suzan: Ja in Duitsland is het helemaal nog niet gestructureerd geregeld dus ik denk inderdaad dat het in Nederland beter is.

Julius: Grappig om te horen want in mijn ogen staat Duitsland toch bekend om zijn striktheid en punctualiteit. Ook dat alles goed geregeld is. Wel grappig om te horen dat het soms helemaal niet zo strak gaat.
Suzan: Ja maar op andere gebieden wel. Bij dit geval dan niet, inderdaad, maar op andere gebieden zijn ze zoals je beschrijft zeer punctueel. Voorbeelden zijn met de brandveiligheid. Daar zijn ze heel secuur, op de millimeter af. Waar de Fransen wat coulanter zijn, pakken de Duitsers echt een liniaal erbij om het precies uit te meten. Daar mag je wel en daar mag je niet bouwen. Dit leverde flinke discussies op tussen zowel de Fransn als de Duitsers. Op bepaalde gebieden zijn ze heel sterk en heel strak in het navolgen van de regels ook om te vermijden dat er iets mis gaat. Dat je dan aansprakelijk bent als eindverantwoordelijke. Maar als het gaat om de financiering van grote sportevenementen zijn er heel weinig duidelijke regels.

Julius: En om naar de kosten te kijken. In Utrecht is er veel gebruik gemaakt van vrijwilligers. Hoe is het werven in Duitsland? Is het ook zo gebruikelijk om veel vrijwilligers in de organisatie te hebben?
Suzan: Wat Utrecht volgens mij heeft gedaan is dat ze werkten met studenten. Die dan voor een langere periode een stage hebben gedaan en ook echt deel waren van het team. Dat hebben we hier helemaal niet gedaan. Er zijn wel kleine dingen uitbesteed, zoals bijvoorbeeld opstelling van het veiligheidspersoneel rondom het parcours. Hier zijn een aantal studenten betrokken geweest, die een opleiding in die sector doen. Maar dat was heel miniem. Die zijn nooit op kantoor geweest of binnen het systeem meegedraaid. Het was een contact, met hoofd veiligheid en de universiteit. Maar alleen in uitvoerend bereik, maar niet in het meedenken, totaal niet. Wat we wel hadden was veel vrijwilligers tijdens het weekend zelf natuurlijk. Maar niet in het organisatorisch proces. De enige die er was, was mijn neef. Die was net klaar met

zijn examen. Dus die heeft de laatste vier weken bij ons gewerkt. Maar hij was de enige die er zo rond liep.

Julius: Een van mijn punten waar ik ook naar kijk is innovatie. Ik noemde het al eerder. Utrecht heeft zich voornamelijk proberen te profileren als een echt feest. Ze vonden juist in Yorkshire dat tijdens het evenement wel een hele happening was, maar voorafgaand ze weinig merkten dat hier een groot sportevenement georganiseerd zou worden. Dat heeft Utrecht anders proberen te doen door de 100 dagen echt aan te grijpen voor activatie.
Suzan: Er was bij ons zeer veel negatieve pers rondom de Tour de France. Maar wij zijn gewoon doorgegaan. En uiteindelijk waren er langs de kant toch ongeveer 1.2 miljoen terwijl eerst in Duitsland dus erg sceptisch tegen de start Tour werd gekeken. Want werd gezegd: wielrennen is niet meer interessant voor Duitsers. Maar dat viel reuze mee. We hadden de stad ook wel versierd. Ongeveer een week of drie van tevoren. De stad was toen in Tour kleuren opgetuigd. We hebben toen ook veel samengewerkt met de plantsoenendienst. Om ervoor te zorgen dat ¾ jaar van te voren al de juiste bloemen geplant waren. Zij planten sowieso bloemen. Maar voor de juiste kleuren etc. moest dus op tijd afspraken gemaakt worden. Dus voornamelijk het rood wit blauw van Frankrijk en het geel duidelijk naar voren kwam.

Julius: Buiten de planten om, ook nog andere city marketing of activatie?
Suzan: We hadden een aantal grote kunstwerken. De stad was echt leuk een aantal weken van te voren. We hadden ook het centrum Vélo. De fietsweek, zeg maar. Toen stond de stad twee weken van tevoren helemaal klaar. Als je op het vliegveld aankwam werd je er al mee geconfronteerd.

Julius: En als qua side-events. Je had omschreven dat jullie een kleinere wedstrijd hadden gehouden om te kijken of alles goed ging.
Suzan: Dat was best wel groot hoor. Rond de 3.500 man die meededen. Plus de Bundesliga wedstrijd, dat is de hoogste amateurcategorie in Duitsland die er is.

Julius: Hadden jullie daarnaast nog andere plannen zoals bijvoorbeeld scholen erbij te betrekken?
Suzan: Scholen was heel moeilijk want het ligt aan de Duitse regelgeving. Wat we wel hebben gedaan wat ook heel leuk was: het petit Départ voor kleine kinderen, in totaal zes stadsdelen. En dat was op een zaterdag, maar dat ging dus niet via de scholen. Je moet je realiseren dat de mensen hier niet echt fietsen, de kinderen ook niet echt. Dus als je van school verlangt dat de kinderen een fietsevenement gaan houden wordt dit organisatorisch een grote uitdaging. Je vraagt iets wat ze eigenlijk niet kunnen. Lang niet alle kinderen fietsen en de ouders zijn ook niet altijd bereid inderdaad om de kinderen met de fiets naar school te brengen. Er wordt veel meer auto gereden. Hierdoor hadden we dus de oplossing gevonden dat we het in het weekend gingen doen. En dan op atletiekbanen die eigendom zijn van de stad. Dat was in totaal zes in verschillende stadswijken. En wat heel bijzonder was, wat we wel voor scholen hadden gedaan omdat wij een medewerker hadden die daar ook veel ervaring mee had. We hebben een kinderfietswedstrijd georganiseerd voor gehandicapte kinderen. Voor de speciale scholen. En

dat was natuurlijk aangepaste fietsen etc. Maar dat was wel met de speciale scholen in de regio. En die kwamen ook allemaal.

Julius: Hoe stond de ASO daar tegenover, want ik weet dat de internationale federatie niet heel progressief zijn tegenover gehandicapte sporten.
Suzan: Wij hebben zelf een gehandicapt kind. En onze medewerker had er twee. Dus kwam het echt vanuit onze eigen situatie. Het kan niet zijn dat je zoveel dingen organiseert voor jan en alleman en helemaal niks voor gehandicapten. En de stad is ook heel erg inclusief. Dus ook tijdens de Tour de France waren er veel mogelijkheden voor gehandicapten om het evenement te volgen.

Julius: Daar was ook extra budget voor gereserveerd?
Suzan: Nee eigenlijk niet. Dat hebben we moeten smokkelen van het Sportambt. Je moet iets anders denken. Als je een plek rolstoeltoegankelijk wilt maken, hoef je niet per se extra geld uit te geven, maar je moet even iets anders denken.

Julius: Je zei ook: in Düsseldorf komen veel mensen met de auto er wordt op zich weinig gefietst.
Suzan: Weinig als je het vergelijkt met Nederland of Denemarken.

Julius: Duurzaamheid en milieu zijn de laatste tijd erg populaire onderwerpen. Hebben jullie ook maatregelen hiervoor genomen?
Suzan: Nou natuurlijk hebben we wel een heel recycle systeem, wat erg goed is. Waste management is wel goed georganiseerd. We hadden net zoals in Utrecht ook een proloog. De hele stad was gewoon autovrij en dicht. Op gebied van mobiliteit vind ik trouwens wel een verschil. Hier lag bij de mobiliteitsplanning erg de nadruk om toch het faciliteren van de mensen die met de auto rondom Düsseldorf wilden gaan rijden, of in Düsseldorf iets wilden doen. Niet Tour de France related. Dat was ook omdat we bij die oefenwedstrijd heel veel kritiek hebben gekregen over het feit dat de straten dicht waren, zondagochtend. Dat werd echt een ding. Dus het was: hoe krijgen we mensen nog wel met de auto zo dicht mogelijk bij de binnenstad? In Londen was het: we gooien de hele binnenstad dicht en je gaat maar met de metro. Dat was hier echt niet mogelijk.

Julius: En dit komt door…?
Suzan: Ja de mensen willen gewoon autorijden. En de winkeliers in de binnenstad, daar hebben we erg veel voorbereidingswerk mee gedaan. Maar die vonden het erg dat mensen niet even met de auto tot hen konden komen.

Julius: Ook het feit dat jij Nederlandse bent. Wil ik je toch nog vragen of er een paar punten zijn die jij hebt gemerkt als typisch Nederlands of juist typisch Duits? Tijdens of voorafgaand aan het evenement.
Suzan: Het was niet heel moeilijk, omdat de Tour de France zo controvers was en de politiek veel tegen was en in de media ook veel tegenstand was. Was het niet gemakkelijk om ambtenaren die meewerkten aan het project te overtuigen dat het leuk is. En dat het wereldwijd

een enorm gerenommeerd evenement is. In Nederland kent iedereen het. En ook de gemiddelde Nederlander is er, denk ik, ook wel van bewust hoe groot het internationale bereik is. En hier werd het door veel mensen niet geloofd. Hierdoor was er veel meer werk in het overtuigen van hoe belangrijk en groots dit evenement is. En dat het leuk gaat worden en dat het nut heeft. Dit heeft veel energie en tijd gekost. En ze hadden in Utrecht vooraf al veel werk gedaan. In PR etc. om de mensen te van te overtuigen dat het een leuk en goed evenement is. Daarvoor hadden wij geen tijd omdat we pas in november 2015 te horen kregen dat we het gingen organiseren. We hadden toen dus nog minder dan 2 jaar tijd. En toen het ook door de gemeenteraad was, was het eind december. De bevolking was toen nog helemaal niet betrokken. Ook niet in de lobbyfase. Dus dat werk is niet gedaan hier om het volk mee te laten doen. De Burger en Burgerinnen, zoals ze het hier noemen.

Julius: En veel tegenstand die u in het begin heeft gekregen, hoe is het achteraf dan geëvalueerd en bekeken?
Suzan: Nog steeds. Ze hebben nog steeds geprobeerd, wat natuurlijk ook gaat over budget en dergelijken, hoeveel er uiteindelijk echt is uitgegeven. Daar zijn ze nog een jaar lang over doorgegaan in de gemeenteraad en de pers. Dat het toch nog zoveel meer kostte etc. etc. We hebben ook gemerkt, zoals in Utrecht overal positief wordt gesproken, waar Jan van Zanen ook komt is men positief omtrent de Tour in Utrecht. De initiatiefnemer in Utrecht, Jeroen Wielaar,t is uiteindelijk zelf geëerd met een lintje. Hier praten ze er nauwelijks meer over en er wordt niet naar gerefereerd. Of promotiemateriaal gebruikt voor city marketing. Dat is eigenlijk allemaal weg.

Julius: Ook op gebied van financiering. Zijn er stukken die ik kan inzien?
Suzan: Nee, er is zeer weinig beschikbaar. Financiering al helemaal niet. Er is wel een brochure gemaakt door stadsmarketing. Dat is ook gek, er is geen evaluatie geweest. Geen officiële,die ook naar buiten is gekomen.

Julius: Ik heb er één van Deloitte gevonden.
Suzan: Deloitte had van tevoren een initiatiefvoorstel en er ook een document over geproduceerd. En achteraf dus ook. Maar heel summier.

Julius: Voor mijn onderzoek probeer ik ook te werken met percentages over financiering. Zou je mij die kunnen toesturen?
Suzan: Nee dat is een no go. Dat is niet officieel naar buiten gebracht wat hoeveel gekost heeft.

Julius: Mag ik wel vragen of het financieel even heeft gedraaid of verlies is geweest?
Suzan: Dat is volgens mij wel openlijk. Het precieze bedrag zou ik moeten opzoeken. Tussen de 7 en 8 miljoen heeft de stad eraan besteed. Dat is het belastinggeld van de bewoners van de stad. We hadden via sponsors etc. etc. weet ik ook niet meer precies. Nee kan ik niet zeggen. Volgens mij staat het in het document van Deloitte.

Julius: Als laatst tijdens het vorige telefoongesprek had je het over contactgegevens van iemand in Yorkshire.

Suzan: Ja die is weg, die man. Maar heb nog wel iemand anders. Ik zal het voor je op de mail zetten. En die is nog steeds bij Yorkshire. Zal die gegevens sturen.

Julius: Ik ben door mijn vragen heen. Als ik tijdens het schrijven nog vragen heb is het goed dat ik u een email stuur?
Suzan: Ja tuurlijk. Wat ook nog opvallend was, was dat de schatting hoeveel toeschouwers er waren het meeste natte vingerwerk was. Er was helemaal geen systeem, zoals Utrecht met studenten had gedaan, om een telling te houden. Dat soort dingen hebben we wel geadviseerd maar is uiteindelijk helemaal niet gebeurd.

Julius: Is dat ook iets typisch Duits dat ze hier geen aandacht aan besteden?
Suzan: Kan ik niet beantwoorden. In dit geval was het niet. Ik snap ook niet waarom het niet is gebeurd. Wij dachten ook nog dat er evaluerende gesprekken zouden komen. Maar die zijn er ook niet geweest. Om te leren voor de toekomst. Er is misschien wel iets geschreven maar niet goed onderzocht.

Bijlage 5: Interview Frans Cornelis (oud-bondsvoorzitter) WK roeien 2016

Julius: Zoals ik zei, ben ik aan het kijken naar drie verschillende evenementen. Het EK atletiek, het WK roeien en de start Tour de France. Ik heb deze evenementen gekozen omdat ik een editie ervoor en erna wil hebben.
Frans: Ja de HvA heeft een economische analyse achteraf gemaakt van ons evenement.

Julius: Ja dat klopt, net zoals het Mulier instituut. Er is zeker al aardig wat literatuur over het evenement. Maar graag wil ik een meer diepteinterview en daarvoor wil ik u bedanken dat u voor mij de tijd neemt. Allereerst zou ik graag willen weten wat uw rol was voorafgaand, tijdens en na?
Frans: Ik heb het toernooi eigenlijk in mijn schoot geworpen gekregen. Het toernooi van 2014 was het laatste wapenfeit van mijn voorganger Jan Carol Mak. Hij had het toernooi van 2014 te pakken gekregen in 2008/2009. Dat was het laatste wat hij voor elkaar kreeg en vond het toen welletjes. Het was nogal ingewikkeld want er waren veel tegenstanders op de Bosbaan als accommodatie. Die ik allemaal onzin vind. Had met politiek te maken en ook met gebrek aan je inwerken in de internationale sportscene. Het was geen open biedingssituatie. Officieel was dat wel, maar eigenlijk waren er onderstromen wie waarvoor stemde, daar moest je bij zitten.

Julius: Politiek spel dus?
Frans: Roeibond is nog niet eens zo politiek. Maar als de Engelsen of Zwitsers massaal tegen zijn en die heb je paar keer per jaar nodig, dan gaan andere mensen drie keer nadenken voordat ze de Hollanders steunen. Het is geven en nemen en je neus laten zien. Meedoen met de discussie, als onbekende krijg je er niks voor elkaar. Alleen als je met veel geld wappert dan kan dat. Maar juist dat hebben we in Nederland niet. Toen er geboden werd op het WK was er wel een plan gemaakt. Toen kwam de crises, toen kwamen stukken naar boven waarin ik collega's bestookt had met wat gaan we nou doen? En dan komt er een evaluatie, ik zag de bui al hangen. Dat ik als sponsorbaas het geld dat, NOC*NSF ging korten, ergens anders moest ophalen. Wat eigenlijk onmogelijk is. Aegon had de helft van het pakket. Ik had de inkomsten per sponsor per property al verviervoudigd. Zag geen idee hoe daar nog meer geld vandaan te krijgen. Maar normaal zijn bij verkiezingen van sportbonden, dat zijn dingen waarbij allerlei verenigingen vinden dat hun beroemde voorzitter het nou een keer moet worden. En dus de bedoeling was, om dat proces te triggeren met het openen met 1 naam. Dat was ikzelf. En toen trokken alle andere kandidaten zich terug. En nu niet omdat ze dachten dat ik zo goed was, maar meer omdat ze dachten dat het levensgevaarlijk was om die rol te bekleden. Ik kon een nieuw team samenstellen dat maakte veel uit, de sponsringportefeuille. Aegon zei dat ze niet de in het contract verwoorde toezegging voor een deel zouden steunen, als ik in het bestuur bleef en zeker als ik voorzitter werd. Het is lastig voor mij dan om te zeggen: ik houd ermee op. Aegon had toen tot 2016 getekend. Bye bye; zwaai zwaai. Het kostte mij twee dagen in de week en geld ook, sport is leuk. Maar ik heb het gedaan. Wat ontdekten we toen? Dat overheidsgaranties niet gebruikelijk zijn. In mijn eerste paar maanden kwam ik Jean-François tegen. En die feliciteerde mij uitvoerig met mijn positie nu en welkom bij de club. En wat een lef om dat toernooi te doen. Hoezo? Nou, ik begreep dat jullie geen overheidsgarantie kregen. Ik

heb het wel eens gedaan, maar de regioregering dekt het verlies als het fout gaat. Maar bij jullie is dat toch anders? Ja, dat heb je goed. Nou Frans, maar de vorige tien toernooien hebben allemaal een verlies van minimaal €10 miljoen opgeleverd. Dat kwam er nog eens bij. De bond leed al verlies op dat moment. Er waren grote interne ruzies. De topsportprestaties waren er niet meer. En om het WK te kunnen doen, moesten we ons huisvestingprobleem oplossen. Het aantal gebouwen was veel te klein. De Bosbaan onder het bordes. Daar hadden we al uit gemoeten en die vergunning liep ook af. Het protegee dat we het zover zouden uitbreiden dat we erin konden trekken als permanente plek. Maar dit miste ook geld.

Julius: Interessant wat u zegt. Ook iets Nederlands is, er wordt vaak gezegd dat we soms met beperkte middelen iets moeten organiseren
Frans: Ik was de sponsoringmanager in het bestuur. Ik ben van 2006 tot 2012 bestuurslid van roeibond geweest voor sponsoring. Aegon gevonden, dat was een mooie grote. Aegon was ook wel geïnteresseerd in het WK op zich. Ik had voor dat 2014 WK ook nog een kleine garantie voor eventuele verliezen van Aegon gekregen omdat ze snapten dat het anders moeilijk was om een bid te plaatsen. Als het fout was gegaan dan had de roeibond gehangen. Want de overheid stond er niet garant voor; dat hebben we niet in Nederland. Buitenland heeft dat wel. Op de een of andere manier was er een crises in 2012, 2 jaar voor het EK. Tot overmaat van ramp haalden we een bronze medaille op de Olympische Spelen na een hele boel worstelingen met de ploegen. Gevolg was dat Maurits Hendriks op tv officieel zei: we zijn het vertrouwen in de roeibond kwijt. Die kwam toen maandenlang niet. Ik was toen bezig met te vertrekken, om eerlijk te zeggen. Toen deed de NOC*NSF iets wat ik ook al had voorgesteld in het bestuur.

Julius: Ik denk dat ik u heel even moet onderbreken. Want u praat erg veel over het toernooi in Amsterdam, gaat u hierna door naar het toernooi in Rotterdam?
Frans: Oh ik dacht dat je naar 2014 vroeg, maar je bedoelt 2016. Rotterdam was ook in het laatste halfjaar van de voorzitter voor mij, toen hebben ze Rotterdam er doorheen gejast. Het was een waterbekken en leuk dat je er nu ook een roeibaan hebt. Rotterdam is anders gedaan dan Amsterdam. We hebben veel lessen getrokken van Amsterdam. Getrapte situatie, met stichtingen helpt niet; zit alleen maar in de weg. Alle grote contracten moet de roeibond toch garantie voor geven of deel zijn van het contract. Anders deden leveranciers het niet. En het tweede effect wat we hadden je dus vreselijk indirect, je hele toezichthoudende rol gaat eraan met die filters ertussen. En twee verdiepingen lager in die hark. Vinden alle mensen, begrijpelijk, dat het probleem van de hoge heren is dat er genoeg geld is. En dat zij moeten zorgen dat het goed voor elkaar komt. Soms kan het ook niet anders, beter vervoer of veiliger tribune. Hun opdracht is een goed toernooi organiseren. Zeker in de sport is een budgetafspraak iemand anders zijn probleem. Het was voor de hele groep een enorme uitdaging. We hebben ons eruit gered door de eventkant enorm op te blazen. Er waren grote tekorten op de begroting, die hebben maar voor een klein deel met extra sponsors kunnen oplossen.

Julius: Wat bedoelt u met opblazen?
Frans: Nou de les die we in 2014 geleerd hebben en die we in 2016 opnieuw hebben toegepast is dat we i.p.v. zoveel mogelijk bezuinigen omdat de kosten uit de klauwen liepen, we dat wel gedaan hebben voor dingen die te luxe leken, als voor de eventorganisator zelf. Maar dat we de

entertainment kant enorm hebben opgevoerd. Herbers house band, dat is een bekende studentendansband. En andere artiesten zorgen dat het programma zo gedaan werd terwijl iedereen nog stond te juichen voor de roeiers en medailles. En binnen een half uur erna begon het feest. We hebben gezorgd dat er een gigantische bar aanwezig was, waar iedereen eten en drinken kon kopen. Wat vooral voor studenten erg veel bier betekent. En het afrekensysteem was in 2014 nog gedoe met bonnetjes. In 2016 hebben we het contactloos gemaakt. Mensen konden zich zonder enige moeite te buiten gaan. We hebben ook een andere stap gemaakt. Hoewel we eigenlijk al grote problemen hadden met de oorspronkelijke opzet met toernooi in Rotterdam, hebben we toch gevraagd of we het juniorentoernooi erbij mochten organiseren. Niemand wilde het hebben. Het was natuurlijk pal voor of pal na de Olympische Spelen. Alleen de niet Olympische nummers werden gedaan. Laten we het erna organiseren want dan kunnen we ook onze beroemdheden eren. Dus zo kort mogelijk erna zodat we onze echte andere helden op het podium kunnen hebben. Dat hebben we gedaan. Waarom wilden we de junioren erbij? We hadden de capaciteit. Het is een gigantische baan, in roeibaantermen is Rotterdam een ongehoorde grote baan qua capaciteit. Je hebt wel windproblemen. Bosbaan heeft stromingsproblemen, Rotterdam windproblemen. Maar we hadden een zodanige capaciteit dat we er maximaal gebruik van wilden maken. Junioren komen met familie en dat levert extra toeschouwers op en hotelcommissie etc. Waar ze ook beetje voor betalen is natuurlijk iets positief. Zo hebben we ons daar gered. Ook heel veel vrijwilligers. Twee keer ging net. We hadden niet twee jaar later een derde moeten doen. We hadden 600 vrijwilligers per toernooi. Dat is veel. Veel mensen zeuren dat ze geen vrijwilligers kunnen krijgen zeker voor iets als een WK. Alle roeivereniging draaien op vrijwilligers en zo groeien de verenigingen. Wij hebben daar dus minder moeite mee vrijwilligers te krijgen, ook doordat het studentikoos is. Vaak wijzen ze gewoon eerstejaars aan en die moeten dan helpen.

Julius: U heeft veel lering getrokken uit Amsterdam. Heeft u als voorzitter ook contact gehad met de voorzitter van Frankrijk, waar het WK het jaar ervoor plaatsvond?
Frans: Met de Franse, Duitse, Engelse. Iedereen vraagt hoe hebben jullie zo iets gedaan? We hebben zo goed mogelijk ons best gedaan en er waren wat garanties waarmee tekorten werden gedekt. Ik weet dat de Fransman, toen hij Amsterdam zag, dat hij zich meteen realiseerde, hij zag mij een half uur nadat hij gearriveerd was. En de dertig meter Heineken bar met overkappingen met een gigantisch podium die bedoeld was voor een popgroep en niet een huldiging en een camera ervoor. Allemaal winkeltjes en toestanden wat we hadden verhuurd aan veel studentenverenigingen. Nereus, met name. Toen zei hij: “Dat is niet aardig van jou, Frans”. “Wat is het probleem?” vraag ik. “Ik moet volgend jaar en het is no way dat ik bij ons in de middle of no where zoiets organiseer”. Het is de vraag of er überhaupt mensen komen. Ja, we hadden geen keus, er moet geld verdiend worden. Hij vond het heel leuk.

Julius: Als je naar het Nederlandse kijkt en de vele studenten en vrijwilligers die betrokken zijn en de deals die u gesloten had, dat is echt het verschil met de Franse editie?
Frans: Ze hebben geprobeerd te kopiëren.

Julius: En in Rotterdam is eigenlijk hetzelfde gedaan?

Frans: Ja, daar hebben we het gebrek aan prestigieuze wedstrijden goed gemaakt. Door er het grootste toernooi van Europa te van te maken. Door expres een ander, niet winstgevend toernooi, erbij te doen. Dat vond iedereen prachtig. De FISA had op dat moment nog niet door hoe het spel in elkaar zat. Die waren verbaasd dat we na het moeilijk ding van Rotterdam dat er ook nog bij wilden hebben.

Julius: Een van mijn punten is innovatie. Dit is dan een heel mooi punt. Een andere toernooiopzet. Niet alleen de senioren maar ook de junioren erbij. U heeft iets speciaals gedaan; noemt u dat de Nederlandse manier?
Frans: Ik heb twee WK's gedaan en event ervaring. Ik heb vele conferenties georganiseerd en Randstand event voor 12 jaar. En Randstad is van de events. Ik heb wel Randstad het lustrumfeest over de hele wereld georganiseerd. Dat was ook heel veel mensen. Roeien is de grootste studentensport. Ik had er wel enig gevoel bij hoe het eruit moest zien. Om een hele bende jongelui tot ver na middennacht te laten feesten. Was ik daar ook bij? Nee…. Ik was de voorzitter van het bestuur, ik heb in die periode ontzettend goed moeten leren opletten wat ik wel en wat ik niet deed. En het is zelfs zo dat er een gouvernement case over wordt geschreven. De kunst is dat ik het bij de Trompboot race heb geleerd, nu de grootste najaarswedstrijd. Ik heb het uitgebouwd in 9 jaar tot de grootste najaarswedstrijd. Dat was in Hilversum. Ook helemaal met vrijwilligers en vooral de goede sfeer. Feestmuziek, de mensen moeten een idee hebben: daar moet ik i.i.g. naartoe. Dat is zo leuk, dan heb ik een leuke middag, avond. Dat idee.

Julius: U maakt eigenlijk een heel feest naast het echte evenement. En dat is ook omdat de sport studentikoos is. En dat trekt het publiek aan.
Frans: Ik weet niet of het concept zo algemeen toepasbaar is. Na de Amerikanen hebben wij in relatieve termen de meeste studenten die roeien. Zelfs de Engelse roeibond is relatief kleiner. Alleen zij krijgen 40 miljoen overheidsgeld. Wij krijgen 3 miljoen en ongeveer een miljoen subsidie. Een ware financiële uitdaging…

Julius: Als we kijken naar percentage en budget. In Nederland zegt u drie miljoen euro en Engeland veertig miljoen euro. Hoe was de toernooiopbouw en als we kijken naar percentages?
Frans: Ik weet wel dat de begroting voor Amsterdam en Rotterdam, die zijn door de extra's die we erbij hebben gedaan zo'n 30 tot 40% hoger geworden. Amsterdam kostte uiteindelijke €6 miljoen. Op een begroting van €4.5 à €4.7. Werd al snel €5 miljoen en een beetje. Als we het €4.5 miljoen plan hadden geprobeerd waren we meer dan 6 ton tekort gekomen.

Julius: Het tekort werd opgevangen door?
Frans: De veel grotere aanloop. Enorme horeca. De tweede keer in Rotterdam wisten we veel beter hoeveel geld er te verdienen viel bij hotels en dat soort dingen. Bij de aanloop van het aantal toeschouwers, het aantal dat werkelijk kwam daar hebben we aan verdiend. Mediarechten zouden we graag willen, maar die zijn nihil bij roeien. Iedereen die in Nederland zo gek is om 3.5 uur achter de tv te zitten, om te kijken naar resultaat, pakt de auto fiets of tram en komt naar het toernooi toe.

Julius: Duidelijk. Waren er ook onaangekondigde uitgaves, die eerst niet op de begroting gepland stonden?
Frans: dat is het toezichtverhaal. 2014 hadden we 2 stichtingen ertussen; toen hadden we er moeite mee. Financieel was de afronding van 2014 nog niet klaar, terwijl die van Rotterdam wel al klaar was. De Rotterdam financiën die liepen door de roeibond. We hebben de tussenstichting opgeheven. We vonden het een fake idee dat je een stichting er tussen zet. Het is minder gemakkelijk te besturen dan een bv of vereniging. Governance technisch waren al die aparte eenheden ertussen erg lastig. We hebben ook relatief veel zelf gedaan. Weinig met adviseurs en dat soort dingen.

Julius: Ook omdat u de knowhow zelf in huis had?
Frans: Aegon had veel knowhow. Een Aegonadviseur hielp wel. Die zag het als een Aegon feest. Maar zelf heeft de roeibond, TIG heeft een beetje geholpen in 2014. In 2016 was dat dusdanig duur dat we hebben gezegd: we weten hoe het eruit ziet, we doen het zelf.

Julius: Als je dit vergelijkt met Frankrijk en Bulgarije. Hoe doen die dit?
Frans: Bulgarije, heel simpel. De overheid betaalt alles. Dit zeggen ze niet van te voren maar het komt er wel op neer. Frankrijk is half-half. Heeft wel overheidsgarantie. In Frankrijk wordt het gezien om een regio die in de zomer weinig te doen heeft. Het ligt tegen de wintersport gebieden aan, waar natuurlijk wintersport honderd keer zo groot is als wandelen in de zomer. In de buurt van Lyon, al is het toch wel een uur rijden. Dus het is een regionale ontwikkelingsmaatschappij die vindt dat dit wat moet zijn. En vindt het minder erg dat lokale clubs of organisaties er geld aan verdienen. Het stimuleert alleen maar de lokale economie, het is een ander model dan wat je bij ons ziet. Hier is elke 30% marge, zoals een TIG pakt. Dat kan er niet af. Bij formule 1 kan je het betalen, maar bij roeien is het lastig. In 2014 zat er nog vrij veel van dat soort geld in. In 2016 in Rotterdam, hebben we het ontwerp van een bar bijvoorbeeld afgekeken van andere edities en zelf gebouwd. Het maakt die studenten echt niet heel veel uit, als ze maar drinken kunnen kopen. Contactloos betalen was wel iets.

Julius: Ja dat heb ik ook gelezen. In Rotterdam had je een kaart waar je geld op kon zetten. Was dit innovatief?
Frans: Ja dit was de eerste keer in het roeien.

Julius: Dit idee kwam vanuit het studentenleven?
Frans: Vanuit de organisatie, de baas. Die realiseerde zich gaandeweg wat ze gedaan hadden. Het was een politieke gedachten binnen de roeibond, maar ook bij de overheid om het Rotterdam toernooi terug te geven, wat we in eerste instantie ook overwogen hebben. We hebben dat feest in 2014 net overleefd, het was veel moeilijker dan we dachten en nu komt de volgende en de grote jongens zijn er niet eens bij. Dus een echte WK kan je het niet noemen. Want de Olympische Spelen waren de real deal. Aan de andere kant hielp het wel. Want als het in Londen was geweest was het onmogelijk geweest. Ik ben zelf ook niet naar Rio geweest, want wij zaten vol in de voorbereiding. Ze hadden een opvolger voor mij aangewezen, die is toen voor de nieuwe contacten naar Rio gegaan. Maar Frans blijft achter om alles goed in de

gaten te houden voor Rotterdam. Je kan zomaar een half miljoen verlies draaien. Daar zou de roeibond kapot aan gaan.

Julius: Terug naar nieuwe innovatieve dingen tijdens het evenement. Bent u ook in Bulgarije geweest?
Frans: Er was nog een technische innovatie die ik wil benoemen. In Rotterdam kan je met het startsysteem elke 5 minuten starten. Dat betekent dat de wedstrijd al gestart wordt voordat de vorige gefinishte is. Een 2 km race duurt ongeveer 7 minuten.

Julius: Dit kan niet op andere banen?
Frans: Nee, bijna niet. Daarvoor heb je minimaal nodig dat ze buitenom kunnen om roeien. Je kan niet over dezelfde baan terug.

Julius: Maar dat is dus de ruimte die in Rotterdam aanwezig is.
Frans: Er zijn opstelstroken bij de baan van Rotterdam. Je kan werkelijk alle nummers klaarleggen en door laten roeien.

Julius: Is dit een mogelijkheid om het evenement nog aantrekkelijker te maken?
Frans: Allemaal leuk voor publiek, maar het belangrijkste was dat je veel meer nummers kan afhandelen in 3 a 4 of 5 dagen met de voorwedstrijden.

Julius: Dit linkt aan de junioren
Frans: Juist, zo konden we de junioren erbij hebben. We hebben een evaluatiebijeenkomst gehouden. Dit zal ik jou toesturen in vertrouwelijkheid. Maar heb voor de FISA evaluatie gehouden om te laten zien hoe het is gedaan. Ze zagen dat het Amsterdam gelukt was met feesttoestanden. Maar dat Rotterdam uiteindelijk geld heeft opgeleverd, dat werd met verbazing bekeken. Hoezo doen we het niet altijd zo met niet Olympische nummers en junioren? Andere voorzitters zeiden toen: Lieve vrienden, leuk idee behalve als je dat doet 9 van de 10 wedstrijden gaan dan naar Rotterdam. Heel misschien in Florida wat eigenlijk ook nog nooit getest was. Maar niemand heeft verder een witte olifant liggen. Eerste reactie was ook van de roeiwereld: HOE GROOT HEBBEN JULLIE DIE BAAN GEMAAKT?

Julius: Dus dat is wel echt speciaal voor Rotterdam
Frans: Er komt nu een World cup deze zomer. World cup heeft minder publiek en geen juniorennummer. Dat wordt nog een lastige. Weet niet of die rond gaat draaien. Roeibond heeft nu wel een buffer.

Julius: Hoe komt dat nu?
Frans: Roeibond zelf, wat ik zelf als voorzitter heb onderschat, het effect op de roeisport van die twee WK's. Iedereen heeft het gewoon vier jaar lang daarover gehad. Ook in de studentenwereld, bij potentiele roeiers. Iedereen met belangstelling zei: wauw de WK's waren heel vet. De prestaties gingen omhoog we hebben het lek boven gekregen. In 2016 was het beste jaar van de roeibond ooit. Ook financieel, ondanks Rotterdam. In 2017 en 2018 bleef de aanwas van nieuwe roeiers komen. Studentenroeiverenigingen hebben nu wachtlijsten.

Sommige langer dan het aantal leden dat ze hebben. We hebben nu een trainingscapaciteitsprobleem daar. En ruimteprobleem. Utrecht barst uit z'n voegen; geen roeibaan meer. Leiden ook, hoeveel groter kun je Njord maken?

Julius: Het zit allemaal aan z'n max bijna
Frans: Precies, Asepost ligt dan ook nog op een ongunste plek. Dus moeilijk te bereiken. Amsterdam is goed geregeld. Rotterdam heeft alleen Skadium, er is wel potentieel maar weinig water. De Maas is mooi recht voor een roeiboot maar veel golven en andere boten die er varen. Gaat hem niet worden, zou niet graag achter in de Maas varen. Dus dat is redelijk listig, je kan ook niet bij de baan komen. Eindpunt metro en dan nog met de bus.

Julius: Zijn de effecten van groei van aanwas nieuwe studenten die willen roeien? Kan je daar een correlatie vinden met het WK?
Frans: Met de grote evenementen. We leven in een belevingsmaatschappij en wat het grootste probleem van andere sporten is. Dat het net zo saai is als roeiwedstrijden, als alleen de sporters komen. Ik ben bij tennistoernooien geweest. Maar dan ga je naar het NL kampioenschap tennis; je staat te kijken en het is leeg. Ze staan in een hal te tennissen, goh een relatief Max Verstappen-achtige tennisser wint. Van een paar mensen waar hij niet van hoort te winnen. Mijn eigen vrouw is bestuurslid geweest van een tennisvereniging en die hoort daar niks van. De roeibond moet wel alle vereniging erbij betrekken. Een van de dingen die we veranderd hebben is, dat bij de prijsuitreiking studenten en alle verenigingen die zingen hun clublied als er een prijs gewonnen wordt. De FISA die willen dat helemaal niet, dat verstoord de ceremonie. Maar ik heb ze altijd stiekem aangemoedigd. Altijd bij gezegd die van Nereus, die van Njord etc. Beukers… Ben zelf van Njord. Ja bij tennis hoor je alleen bij toeval die tennisser heeft gespeeld. Het is dan alleen nationale tennis.

Julius: Minder de trots bij tennis. Bij roeien is dat meer?
Frans: Ja dat is eruit geslopen.

Julius: Ja maar komt dat niet ook door de banden met studentenverenigingen?
Frans: Maar ook gebrek aan juniorenontwikkeling. Wat we de afgelopen 4 jaar gedaan hebben is het gat, waar we ook meer geld voor hebben gekregen, hebben gedicht. Wat ongehoord is dat je verenigingen 15% meer contributie laat ophoesten, wat zeker voor studentenverenigingen erg veel is. Gaat het om de bond om junioren beter te organiseren met 66% meerderheid is dat geluk. Kleine kern was more or less tegen. Maar de rest zei allemaal: dit is goed. Je weet dat je 18 jarigen niet altijd bij het roeien houdt. We moeten juist stimuleren dat jongeren dit zien als voorportaal naar iets mooiers. Als ze talent hebben. En anders hebben we die in ieder geval gehad. In Hilversum weet iedereen dat Kristen Wielaard het tot het nationale team geschopt heeft. Je moet het verhaal brengen. In golf en tennis heb je geen helden. Kiki Bertens een beetje, maar ze is geen Max Verstappen. Maar die golf meneer, hoe heet hij ook alweer….

Julius: Luiten
Frans: Ja die, daar kom je toch niet je bed voor uit. Hij doet mee en verdient z'n brood ermee. Maar op de banken voor de Nederlandse golfer gebeurt niet. Ene kant lijkt golf meer op

entertainment. Ik heb mijn GVB maar ik ben geen lid van een vereniging. Waarom zou ik 3.000 euro betalen. En dan ook nog eens duur moeten eten en het kost, als je het goed wil doen, je hele weekend. En dan het laatste, al die golfclubs hier, er is geen enkele beroemde golfer. Buitenland weet niet wat het is. Wat is dit? En dat is het product zelf.

Julius: En daar is roeien beter in?
Frans: Wij hebben dus 10 jaar lang voor de studentenroeivereniging, die het beste bestuursplan bij een jury indiende, waar hoge mensen uit het bedrijfsleven in zaten. Die dat won kreeg een nieuwe acht. Wat voor de studentenvereniging niet te betalen is. Daar was natuurlijk oren naar. Het gevolg was dat al die jaren de studentenvereniging alle handboeken en overdracht boeken en draaiboeken voor werving voor toernooien, is allemaal op gang gekomen. En dus staat het. Dus er groeit iets en je hebt een lijst met hoofdsponsors gezien. Roeibond nu met 34.000 leden toen ik afscheid nam was het 31.000 en toen ik begon iets van 20.000. Er zit stijging in. Maar er is nog een kleinigheidje, wat ik heel kwalijk vind is hoe de overheid en NOC*NSF omgaat met de hoeveelheid sportende mensen. Er worden allemaal kaasverhalen verteld over hoe goed het gaat. Dat klopt niet. De roeibond is wel lekker gegroeid maar eindelijk zijn we maar net iets meer dan de bevolkingsgroei gegroeid. Nu halen we echt in. En dat komt door de toernooien. Dat komt omdat men daar wat beleeft. Er moet echt beleving zijn. Mensen willen beleving. Atletiek is tijdelijk populairder als er in elk geval een groot feest is geweest. De belevingen, vroeger was het goed genoeg als je een geweldige avond in je eigen club had. Tegenwoordig met social media en grote festivals.

Julius: Juist dan moet je echt uitblinken. En merk je dat die beleving ook heeft plaatsgevonden in Frankrijk?
Frans: De Fransen hebben ons gekopieerd en alles gedaan om het feest groter te maken. Dat heeft ze netto geld opgeleverd.

Julius: Weet u de budgetten van Frankrijk?
Frans: Ja dat kan ik wel vinden. De FISA heeft standaardbudgetten maar die zijn altijd aan de krappe kant en gaan alleen uit van de sportkant. Ze helpen wel. Het enige probleem is dat er ook mediarechten zijn toch. En het vervelende in onze sport is in elk geval, maar alle Olympische en internationale uitzendrechten van roeitoernooien blijven keurig bij de FISA en daar betalen zij hun kantoor in Genève van.

Julius: Terugkomend, het contact met Bulgarije?
Frans: Nee geen contact met Bulgarije, dat is Plovdiv. Met de Polen wel. En de Franse wel. Ik was ook weg en ga mijn opvolger niet voor de voeten lopen. Heel irritant als de oude voorzitter opeens commentaar levert op wat allemaal gebeurt. Dat is niet aardig.

Julius: Veel punten zijn behandeld. Graag zou ik wel contacten willen voor Frankrijk.
Frans: Spreek jij Frans? Zo niet dan gaat het niet werken. Enige reden waarom hij mij leuk vond was omdat ik vloeiend Frans spreek. Om zo’n gesprek te hebben, zoals wij nu hebben, is heel lastig. Het is Frankrijk, ze hoeven geen Engels te spreken. Je zou met Eggekamp kunnen spreken hij heeft meer het operationele gedeelte gedaan.

In 2014 ging één ding fout. De koning kwam en op de dag zelf geen medailles. De dag ervoor wel, op minder belangrijke nummers, wel gouden medailles. Maar op de dag zelf geen enkele medaille gehaald. Ik heb de dames van de dag ervoor gebeld. Doe je pakjes aan en doe de plak goud om zodat de koning iets kan zien.

Julius: Dat is buiten je macht.
Frans: Ja nou nee. Want wij hebben daar van geleerd, het ging bij de twee toernooien zo goed, dat we de gok hebben genomen, de goeie roeiers zal ik maar zeggen. Alles wat we hadden in te zetten en daarmee haalden we wel finales maar geen medailles. Concentratie van echte toppers was net wat te dun. Overal 4, 5 of 6. Nou die fout hebben we niet meer gemaakt.

Julius: Is toen Edith Schippers er in 2016 was?
Frans: Toen regende het medailles. Het was toen het beste jaar ooit. Van 16^{e} plek naar 3^{e} plek wereldwijd opgerukt. Bij de junioren zijn we nummer 1. Wat dus heel belangrijk is voor Tokyo.
Julius: De toekomst ziet er rooskleurig uit?
Frans: Ja, zoals ik zei, we hadden het lek boven dat zijn dit soort dingen. Veel adviezen ervoor en erna hielpen ons niet echt zo met roeien. Veel van de hulp, een van de prachtige verhalen is…. In mijn tweede jaar, 2013, moesten we ook nog 30% terug in personeel en subsidies. Als gevolg van 2012 en de financiële crisis. Toen hebben we 70% van de projecten geschrapt. Het ging toen zelfs beter….. Voor veel mensen die er werkten daar ging onze boot niet harder van.

Julius: Je ging voor kwaliteit in plaats van kwantiteit
Frans: Bijvoorbeeld roeicursus voor de coaches. We wilden dit professionaliseren door beroepssportkennis. Nop, toen de boeken uitkwamen; binnen een jaar haakten alle studentenverenigingen af. 90% gaat over voeding, fysiotherapie en mentale begeleiding. Roeien is best moeilijk. Tuurlijk, sommige factoren zijn belangrijk, maar focus moet zijn op roeiprestaties. Hoe maak je mensen sneller? Daar staat geen woord over in de boeken. Dat was een van de grote fouten. We wisten niet meer hoe ‘goed’ eruit zag in onze sport. Dat kan een buitenstaander niet. Ik kan wel een trainingsboek schrijven voor roeien. Maar voor een andere sport, zoals zeilen of golf moet ik opnieuw beginnen.

Julius: Dank voor het interview. Paar innovatieve dingen die Nederland heeft geprobeerd zijn dat ze oplossingsgericht zoeken. Veel vrijwilligers
Frans: Korte afstanden denk ik. Ik heb een hoop beschuldigingen gehad maar niet dat we de BO-BO waren. We waren er, een groot deel van ons toezicht bestond uit er gewoon zijn. En luisteren wat de mensen te zeggen hebben. We hebben een goede verhouding gevonden tussen toezicht en operationeel. We hebben voorkomen met Eggenkamp, dat was eigenlijk een equivalent van het bedrijfsleven. Als een CEO een paar hele goede eigenschappen heeft maar paar andere helemaal niet. Dat je iemand anders ernaast plakt die die wel heeft. En die ook in de praktijk de leiding geeft. Wat mij opvalt dat zelfs op het hoogste niveau de bestuurders in de sport geen verstand van besturen hebben. Dat is gevaarlijk.

Julius: Dat zie je erg in Nederland?

Frans: Ja dat klopt, de Fransen en Engelsen zijn daar beter in. Wij willen op een of andere reden…, noem eens iemand die zijn sporen verdiend heeft. Als Van Praag ergens zit dan wordt ie bekeken als CEO en niet als voorzitter. Wat vindt hij dan. Dan gaan ze van hem verwachten dat hij in toezichthoudende rol ook operationele instructies geeft. Het moet dit het moet zo. Maar daarmee ben je gelijk de limiterende factor. En je kan het fout hebben en je zit er niet diep genoeg in. Je moet ontzettend uitkijken dat je dat goed doet.

Julius: En daar zijn omringende landen beter in?
Frans: Engelsen en Fransen hebben dat van zichzelf meer. Ze zijn meer bestuurlijk ingericht; het zijn grotere landen. Stel je zit in Parijs en je moet iets in het zuiden besturen, moet je met de TGV of lang in de auto. Je bent veel meer afhankelijk van wat daar iemand doet. Je moet die persoon goede instructies geven. Fransen hebben een behoorlijk bestuursstructuur. Engelsen ook. En dat wordt in Nederland weinig gedaan. Verschil tussen voorzitter en uitvoerende baas. Die dualiteit dat wordt nauwelijks begrepen. En alle sportbonden worstelen daarmee. Het grappige is dat het lijkt alsof we het tegendeel hebben gedaan maar dat hebben we niet. De structuur met de bond en uitvoerende stichting en daar onder een organisatiecomité; die had tot gevolg alsof het lijkt dat wij wel alleen besturen. In werkelijkheid zit er een filter waardoor je een informatieachterstand krijgt. De tweede instantie (Rotterdam) mensen die het deden praatten rechtstreeks met mensen die besturen. De laag werd steeds dunner. Ene moment operationele baas andere moment toezichthouder. Eerst hadden we een kopie van 2014 ingericht voor 2016. Maar 2014 was net voorbij, nu gaat de stichting er tussenuit. Alle moeilijke dingen hadden daarmee te maken. Zo’n stichting wordt vaak in het leven geroepen door juristen, ik ben zelf ook van oorsprong een jurist. Maar twee dingen: Er is een beroemd arrest geweest dat gevolgen heeft gehad voor persoonlijke aansprakelijkheid van bestuurders als ze willens en wetens iets hebben georganiseerd en ze zetten een stichting er tussen om verantwoordelijkheid te ontlopen. Ten tweede, de grote leveranciers vragen hoeveel geld heeft de stichting op de bank? We willen wel een contract sluiten voor catering etc. Maar de roeibond tekent mee. Want die hebben tenminste nog een beetje geld. En als je mee tekent ben je het zelf. De afsluiting was ook veel sneller doordat er geen stichting tussen zat. Dus we waren zo klaar. Maar 2014 heeft een jaar na Rotterdam geduurd.

Julius: Dus je hebt veel geleerd van het evenement in Amsterdam.
Frans: Juist, we hebben het allemaal opgeschreven. Deze zomer hebben we een toernooi alleen dat is eigenlijk iets te klein. Ben bang dat ze daar toch een verlies op maken.

Bijlage 6: Interview Karin Luijendijk (Topsport Rotterdam) WK roeien 2016

Julius: Goedemiddag, ik zit hier vandaag met Karin van Topsport Rotterdam. We gaan een interview houden over het WK roeien van 2016 in Rotterdam. Zou u kunnen beginnen met de rol die u hebt gespeeld tijdens het WK roeien in Rotterdam?
Karin: Wij zijn Rotterdam Topsport en als Topsport Rotterdam proberen wij zoveel mogelijk topsportevenementen naar de stad Rotterdam te krijgen. Wij spelen een intermediaire rol. De organisatie ligt echt bij een organisatiecomité, bond of organisatie die het organiseert. Onze rol is dat wij het evenement ondersteunen, financieel en wij zijn een intermediaire tussen de gemeente Rotterdam en het evenement. Wij proberen het evenement zichtbaar te maken in de stad door middel van activiteiten, City dressing en zoveel mogelijk bezoekers naar de stad te krijgen. En wij zitten dus niet op de organisatiestoel maar meer de intermediaire. De burgemeester moet ergens opdraven, dan regelen wij dat. Vergunningen Veiligheid, City dressing, zoals ik al zei. En dit was eigenlijk het eerste grote evenement op de Willem Alexanderroeibaan. Dit was natuurlijk spannend. En dit werd niet 2 maar 3 evenementen op het laatste moment. Het was een riskante onderneming. Je kende de kinderziektes nog niet. Er zijn natuurlijk andere evenementen georganiseerd, maar dat waren nationale evenementen. Ik heb wel plaats genomen in de organisatiecommissie er was een lokaal organisatiecomité opgesteld en ik zat vanuit de gemeente Rotterdam daarin. Een keer in de maand overleg. Mijn rol was dan adviserend.

Julius: Maar u nam dus wel deel aan de organisatie van het evenement.
Karin: Ja

Julius: Zoals je net al zei, je hebt verschillende spelers: Roeibond, gemeente en lokale organisatie. Hoe was het contact onderling?
Karin: Organisatiecomité is toen vastgesteld en het waren allemaal vrijwilligers die daarin zaten. Dat was natuurlijk ook een dingetje voor zo'n groot evenement. Een organisatiecomité dat bestaat uit vrijwel alleen maar vrijwilligers. Lex Groothuis was toen voorzitter. Hij heeft toen allemaal mannetjes en vrouwtjes erbij gezocht. We zaten toen met 15 in het organisatiecomité en iedereen had zijn eigen verantwoordelijk en zijn netwerk was heel groot. De roeiwereld is natuurlijk heel klein. Het is echt ons kent ons. Op de portefeuilles werden mannetjes gezet. Je had transport, accommodatie, hotels etc. Er kwamen steeds meer mensen bij.

Julius: Had jij ook een portefeuille?
Karin: Nee ik zat er adviserend in en ondersteunend. Belangrijke taak van ons was dat in Topsport Rotterdam hebben we een grote sponsorgroep met bijna 100 sponsoren. En belang daarvan is om die sponsors een rol te geven bij het evenement. Zodat je een win-win situatie krijgt. Dat was mijn taak eigenlijk. Maar had dus geen eigen portefeuille.

Julius: Je zegt dat je een adviserende rol hebt. Heb je gekeken naar voorgaande edities, roeien of andere sport evenement?

Karin: Ja we hebben natuurlijk een stukje ervaring opgedaan na al de jaren. Alleen met die roeibaan was die ervaring er nog niet. Maar we weten voor elk probleem wel iemand te vinden waar we het mee kunnen oplossen. Er moesten glasvezelkabels worden aangelegd. En voor zo'n WK heb je veel data nodig, dus dat werd aangepast. Er waren veel eisen van de FISA. Maar we hebben het constant opgelost en de baan geschikt gemaakt voor een WK. Maar het was ook, bij de ontwikkeling van de Willem-Alexanderbaan was de FISA ook dicht betrokken. Dus de baan was ideaal voor een WK.

Julius: Ja dat had ik eerder ook al gehoord in een ander interview. Die zei ook dat je in Rotterdam drie evenement tegelijk kon organiseren. Dat dit uniek, er zijn weinig banen die dat kunnen
Karin: Ja dat klopt. Dit was ook wel een risico. Vond het een van mijn spannendste evenementen. Ook met de vrijwilligers. Normaal is er een TIG sport bij betrokken, maar hier alleen vrijwilligers. Het was een moeizaam project en het ging niet zonder slag of stoot. Maar het project en evenement wat uiteindelijk is neergezet is uiteindelijk wel heel tof geweest

Julius: Voor mijn eigen beeldvorming, de eindverantwoordelijke is de KNRB en die heeft dan vrijwilligers onder zich die het evenement organiseren?
Karin: Ja de Roeibond zat ook in het organisatiecomité en ook adviserend. Boven het lokale organisatiecomité zat het stichtingbestuur en daar zat de roeibond ook in. Maar de roeibond is eindverantwoordelijk.

Julius: Ik wil naar de doelen van het evenement. Zijn er voorafgaand doelen gesteld? En dan vooral organisatorisch? Hebben jullie gezegd dit moet je doen want dan komt Rotterdam mooi naar voren.
Karin: Het doel van het WK was eigenlijk om een evenement neer te zetten waar zowel de bezoeker als de atleet een goed gevoel aan zou overhouden. Dat alles perfect georganiseerd was. En voornamelijk voor de sporter zelf. Daar zou het om gaan.

Julius: En dat goede gevoel werd gecreëerd door…?
Karin: goede faciliteiten neerzetten, goede voorzieningen. Transport goed geregeld. Ook lunch tot aan feest achteraf, ontvangst etc. Voor de sporter was eigenlijk het belangrijkste. Hij was de belangrijkste pion.

Julius: Ik heb ook gehoord dat het echt een feest was, het evenement. Om meer inkomsten te genereren werden ook veel side events georganiseerd met artiesten en grote bar
Karin: Ja geen grote artiesten maar wel muziek. Budgettair was het af en toe wel moeilijk maar het is zeker een feestje geworden. We hadden een mooie openingsceremonie bij de Lauwerskerk. Met echt een parade van de sporters, was ook een vereiste van de FISA. En er zijn ook leuke activiteiten geweest tijdens het evenement. Het is gelukt om kostenneutraal te eindigen dat was wel heel iets. Maar dit is wel het eerste waarop bezuinigd wordt als het nog niet kostenneutraal is. Maar het is allemaal gelukt

Julius: zijn er dingen geschrapt?
Karin: Ja gewoon echt een artiest inhuren is geschrapt. Er stond nu een minder bekende DJ.

Julius: Wat heeft u echt trots gemaakt?
Karin: Dat je met een groep vrijwilligers zo'n evenement neer hebt gezet. Het was het grootste roei-evenement dat ooit georganiseerd is, omdat er dus 3 verschillende soort in 1 WK zaten. Achter de coulissen zijn er echt wel dingen gebeurd. Maar de sporter en bezoeker heeft er niks van gemerkt. Maar er heeft echt een evenement gestaan. Dit heeft ons echt trots gemaakt met zo weinig middelen. Met mensen die dit niet voor hun beroep doen.

Julius: Hoe is dit gedaan met weinig middelen? Was er een goede communicatiestructuur of was er een goede leider die iedereen aanstuurde?
Karin: De voorzitter was echt goed. En hij heeft geld bij elkaar geschraapt. En gemeente heeft geld erin gezet en VWS ook. Ja, ik denk dat er een hele goede penningmeester op heeft gezeten. Eerst geld binnen en dan uitgeven. Er zijn goede deals gemaakt. Dat is volgens mij erg belangrijk geweest, penningmeester was soms wel een zeikerd, maar hij heeft er wel echt goed bovenop gezeten. Geen verlies van paar ton. Volgens mij was het 500 euro. Dat is echt heel netjes.

Julius: Veel vrijwilligers hebben het evenement georganiseerd. Heb hier ik twee vragen over. Weet je hoe het in het buitenland gaat? En zie je dit ook bij andere evenementen?
Karin: Dat weet ik niet of er een professioneel bureau op zit of dat het ook met vrijwilligers gaat. Dat durf ik niet te zeggen. Weet wel, het WK in Amsterdam is door een deel door TIG georganiseerd. Maar eerlijk gezegd weet ik niet hoe dat het in het buitenland gaat

Julius: Vind je het verantwoord dat zo'n evenement door vrijwilligers wordt georganiseerd?
Karin: Dat is een goede vraag. Eigenlijk niet. De roeiwereld is wel heel hecht. Er zijn over het algemeen veel hoogopgeleide mensen. En de mensen die daar zitten, die zijn ook wat ouder; veel ervaring. Allemaal mensen die wel verstand er van hebben. Maar ook erg eigenwijs. Ze weten het allemaal wel beter. Het was voor mij wel een van de meest uitdagende projecten die ik heb meegemaakt. Maar dat maakte het juist leuk.

Julius: Door de kennis van al die mensen is het uiteindelijk tot een succes gekomen
Karin: Ja en de wil om het tot een goed einde te brengen. Maar verantwoord zou ik niet durven noemen. Ik denk van niet. We hebben ook erg veel geluk gehad met het weer. Met de opbouw was het dramatisch weer en stond het helemaal blank. We dachten: dit wordt hem niet. Maar op dag 1 hadden we nog een beetje slecht weer en daarna alleen maar mooi weer.

Julius: Zijn er nog voorzorgsmaatregelen tegen genomen. Want het regent veel in NL
Karin: Nee, want de tenten stonden er al. VIP tent was natuurlijk overdekt en de tribune ook. De enige voorzorgsmaatregel die we hebben genomen is dat er ligplaten neergelegd zijn. Omdat je nergens meer kon lopen maar voor de rest niet. En ja roeien is toch in de open lucht dus, weer

of geen weer, er moet toch geroeid worden. Het is een buitenevenement. Maar voor het aantal bezoekers was het minder geweest als er slechter weer was geweest.

Julius: Toeschouwersaantal was positief?
Karin: Ja wel oké. Maar meer staat beschreven in de economische spin-off.

Julius: Ik wil focussen op twee hoofdzaken. Innovatie en budget. Als we kijken naar innovatie. Kan je mij iets meer vertellen over de roeibaan zelf? Dat het mogelijk was dat je drie verschillende evenementen gelijktijdig kon organiseren? Want het was eerst niet de bedoeling om er drie te doen.
Karin: Ja klopt, onder 23 is erbij gekomen, want de organisatie was door een ander land teruggegeven omdat het organisatorisch niet haalbaar was. Toen vroeg de FISA: kunnen jullie dat er ook niet bij organiseren. Wij als Topsport Rotterdam stonden daar negatief tegenover. Wij zeiden twee is al veel, laten we drie niet doen. Maar organisatiecomité en Roeibond wilden het wél doen. En het is uiteindelijk goed uitgepakt. Innovatie, poeh... De roeibaan was niet oud. Maar de ontwikkelingen tegenwoordig gaan zo snel dat er veel nieuwe dingen innovatief mogelijk zijn. Maar volgens mij was het t.o.v. de Bosbaan breder, en meer banen. Maar verder heb ik er te weinig inzichten in. Innovatief vind ik een lastige.

Julius: Als we kijken naar een punt waar jij ook iets meer op zat: City marketing. Hebben jullie daar iets innovatiefs geprobeerd?
Karin: Ja we hebben eigenlijk een hele communicatielijst in Rotterdam, waarvan we gebruik konden maken. Dit is ook samenwerking met Rotterdamse partners. Innovatief vernieuwend was de samenwerking met Centraal Station, die een evenementenplein hebben. Hier worden bij grote evenement de iconen ingezet. En de schermen in de stad, waarop we filmpjes hebben vertoond. In het Centraal Station hadden we een activatie met ergo meters. Dus mensen konden zelf gaan roeien en ervaren hoe het was. En we hadden ook schermen boven de roeibaan. De roeibaan is niet alleen een roeibaan, maar ook een waterbuffer. Als echt Rotterdam dreigt te overstromen wordt de roeibaan gebruikt om water weg te laten vloeien. Niet alleen als roeibaan, maar ook recreatie voor hele omgeving. Triatlon en ook echt recreëren. En het is een roeibaan. Het heeft meerdere doelen. Qua communicatie verder.

Julius: Wanneer zijn jullie de communicatie vooraf gestart? Hoelang voorafgaand aan het evenement?
Karin: Het is alweer drie jaar geleden. Echt bizar. Nee, het is echt wel een half jaar van te voren geweest. Maar echte activatie City dressing, vlaggen in de stad en filmpjes en activatie op Centraal Station, dat is meestal twee weken van te voren.

Julius: zijn er richtlijnen voor van de FISA of is het iets wat je zelf doet?
Karin: Nee geen richtlijnen, allemaal extra. Budget wat je geeft aan een evenement is geoormerkt en er is ook een communicatiebudget. In overleg met roeibond zetten we dat in. Maar het is niet dat ze dat helemaal zelf kunnen bepalen. Side event en commutatie en de stad aankleden is voor een organisatie minder belangrijk dan het event sec neer te zetten. Dit zijn wel kosten die wij oormerken.

Julius: Vaak wordt het woord duurzaamheid gebruikt en je ziet het steeds vaker terugkomen
Karin: Het doel was ook om meer mensen aan het roeien te krijgen, maar dat is standaard bij een groot evenement. Meer leden etc. Maar roeisport, het is moeilijk kijken zo'n roeiwedstrijd. Ze beginnen uit het zicht en komen dan steeds dichterbij. En je ziet het ook op schermen. Maar ik vind het een moeilijke kijksport om het aantrekkelijk te maken. Het publiek, dat geweest is, je wilt ook nieuw publiek daar krijgen. Dit staat ook in het economisch onderzoek. Voornamelijk roeipubliek. Heel veel hebben een relatie met roeien. Maar elk evenement is moeilijk. ABN tennistoernooi is misschien gemakkelijk en spreekt mensen aan. Dan krijg je ook niet-sporters. Maar bij meeste evenementen krijg je heel specifiek publiek.

Julius: Environment, milieu hebben jullie daar nog iets gedaan?
Karin: Ja we wilden duurzaam zijn, dat hoor je ook steeds meer. Maar is ook moeilijk, want je probeert duurzaam te zijn met elektrische auto's bijvoorbeeld. Maar aan de andere kant heb je aggregaten nodig op het terrein en die zijn niet milieuvriendelijk. We zijn er wel mee bezig geweest. Maar een milieuvriendelijke aggregaat zou eigenlijk ontwikkeld moeten worden.

Julius: Hebben jullie aan het evenement nog echt een Nederlands tintje gegeven? Voorbeeld is de Grand Départ hadden ze Nijntje op de Auto. Hebben jullie ook iets?
Karin: Nee kan mij niet herinneren dat wij ook een Nijntje hadden of iets in die richting. Nee……Belangrijkste doel wat ik al eerder zei is, de sporter echt een 'wauw gevoel' geven. En dat het goed gaat.

Julius: Maar denk je niet dat dat het doel is van elke organisatie?
Karin: Tuurlijk

Julius: Als ik je een beetje in een richting duw, dat ik heb gehoord dat evenement in Nederland de side events en het feest op zicht maken dat het ook heel populair is
Karin: Side events is voor Rotterdam ook heel belangrijk, als we geld geven moeten er side events zijn. Maar voor roeien is het moeilijk. Scholen zijn populair. Vaak worden er clinics gegeven. Maar je neemt niet de roeiboot mee naar school. Dus de kinderen moesten allemaal naar de roeibaan komen en dat hebben we wel gedaan. We hebben binnenkort ook de World cup en daar worden ook clinics gegeven op de roeibaan zelf. Alleen het WK roeien was in een vakantieperiode dus dat was erg lastig. Maar we hebben wel echt geprobeerd om side events te organiseren. Maar voor het roeien is wel echt lastig. De side events zijn wel belangrijk voor de stad en we werken samen met sportbedrijf Rotterdam. Die dat dan organiseren. De openingsact hebben we als side event gezien. Deze was bij de Lauwerskerk met een podium buiten. Met een vlagparade en een show en verplichte praatjes van de FISA. En de wethouder die wat zei. Rotterdams Philharmonisch orkest was er bij aanwezig. Weet niet of de sporters het heel leuk vonden. Maar was wel bijzonder dat ze er waren. En natuurlijk, het evenementendeuntje werd gespeeld. Dat hadden we ook. Dat was heel bijzonder. Er waren heel veel atleten, het hele plein stond vol, dat was wel echt mooi. En voor de rest is er een boottocht geweest tijdens het

evenement voor de vrijwilligers en sporters. Het was wat extra dingen. Maar echt een Nederlands tintje hadden wij volgens mij niet.

Julius: Als je het nu bekent of dat ik nu tegen je zeg: vind je dit een gemiste kans of vind je belangrijk dat het evenement an sich goed moet zijn?
Karin: Hoe vaak hoor je niet na een evenement: los waarvan het is, dan hoor je dit was het beste evenement ever. Ja, dat hoor ik zo vaak, dat is een beetje een standaard eindzin. Ik hoor wel met het roeien en vergelijken met EK en WK, dat wij wel veel meer hebben gedaan aan aankleding en hoe het eruit ziet. En de randvoorwaarden, dat hoor ik wel. Van de roeiers en roeikenners. Ik ben het zelfde niet. Ik zie al die andere EK's en WK's niet. Wij zijn naar Luzern geweest. Maar dat zag er allemaal wat minder mooi uit. Dit zag er allemaal strak uit. De tribunes waren mooi afgewerkt. En er waren mooie slogans erop. 'Make it happen'. En de economische spin-off hebben we wel meer aandacht aan besteed, dat komt hierin ook naar voren. Dus dat alles er echt mooi uitziet. Dat heb ik bij anderen minder gezien. Ik kan zelf alleen naar Luzern kijken.

Julius: Wel knap, als je kijkt dat je met alleen vrijwilligers hebt gewerkt. Dan verwacht je dat niet echt. Vrijwilligers zijn toch wat minder strikt.
Karin: Ja, dat was ook ons gevoel. En we wilden echt iets moois neerzetten. Dat vinden wij wel echt belangrijk. Het zijn wel de eerste dingen waarop bezuinigd wordt.

Julius: Mooi bruggetje van sponsoren naar budget. Veel staat in de economische spin-off. Graag wil ik van jou horen: Wat was de reden dat er nog een evenement bijkwam. Had dit een economisch insteek of was dit alleen omdat de FISA het vroeg?
Karin: Nee niet voor ons economisch

Julius: dat er bijvoorbeeld meer toeschouwers zouden zijn?
Karin: Wij hebben negatief advies gegeven, van: doe dit a.u.b. niet, aan de roeibond en OC. Van: twee is al veel om te behappen, doe a.u.b. niet 3. Maar wat ik al eerder zei is de roeiwereld nogal eigenwijs. En er zitten wel allemaal mensen op plekken die wat te zeggen hebben en dus is het uiteindelijk gedaan en is het goed uitgepakt.

Julius: Als je het weer opnieuw zou doen. Zou je het nu weer zo doen?
Karin: Ja het blijkt zo te kunnen. Maar volgens mij zou ik het nooit zo adviseren. Want het is heel kwetsbaar geweest met vrijwilligers. Je hebt geen achtervang. Maar het is goed gegaan. Dus het kan dus wel.

Julius: Subsidies staat ook in de economische spin-off dus daar ga ik ook niet verder op in. Wat ik nog wel had gehoord dat er een contactloos systeem was. Dat dat iets nieuws was.
Karin: Ja dat klopt. Je kon een kaart kopen en opladen en daar betaalde je overal mee. Dit werd echt als positief ervaren, wat ook innovatief was. Niet met muntjes etc. Het werkte heel goed.

Julius: Waren er onaangekondigde uitgaven? Die er opeens waren of die van te voren niet zijn begroot.
Karin: Transportkosten waren echt, dat is helemaal uit de hand gelopen. Dat is niet goed gegaan. Dat is verkeerd ingeschat en waar de schuld ligt dat is in het midden. Met transportbedrijf en OC. Maar die afspraken zijn niet helemaal gemaakt. En het is niet goed ingeschat. Die kosten zijn wel echt hoger uitgevallen.

Julius: En veiligheid?
Karin: De tribune stond niet goed en moest dus verplaats worden. Anders neergezet worden. Eerst was het goedgekeurd en toen niet. Dit was in overleg met gemeente Zuidplas. Hier zullen ook wat extra kosten mee gemoeid zijn. Maar voor de rest is alles binnen de begroting gebleven, behalve het transport niet.

Julius: En als ik een beetje probeer te vissen naar echt Nederlands. Is het normaal dat we vaak echt binnen de begroting blijven? Zie je dat bij andere evenementen?
Karin: Ik kan niet vergelijken met het buitenland want ik ken die begrotingen niet. Maar je hoort wel evenement die echt met tekorten zijn georganiseerd. Volgens mij EK Amsterdam had ook echt een tekort in 2014.

Julius: In Amsterdam hadden ze er ook een stichting tussen geplaatst. Daardoor duurde de afhandeling van de cijfers veel langer in Amsterdam dan Rotterdam. Doordat er dus een stichting tussen zat
Karin: Ik weet wel dat het tekort €500,- was. Dat slaat toch nergens op dat is echt goed! Wat hotels, die hebben ook flink wat opgeleverd, dat is echt goed gegaan. Dat is wel echt een positief iets geweest. Dat is door ATPI gedaan.

Julius: Hoe verhoudt het evenement zich met het buitenland? Dat is een lastige vraag door u te beantwoorden, neem ik aan
Karin: Ja FISA zei het is het beste evenement ooit. Maar vraag mij af of ze dat niet altijd zeggen. Ik denk wel dat we de roeibaan echt hebben neergezet. En dat blijkt nu ook wel dat we de World Cup hebben.

Julius: Ja in het begin had je verteld over samenwerken bij de bouw van de baan met FISA
Karin: Ja, FISA heeft toen met de bouw veel input geleverd. De bouw van de baan was rond 2012.

Julius: Ik ben door mijn vragen heen. Heb verder niet echt iets waarop ik wil terug komen. Samenvattend: het toernooi begon eerst met 2 verschillende disciplines en toen kwam er een derde bij, die door de FISA is doorgedrukt. Rotterdam Topsport was hier niet blij mee, maar het is toch gebeurd, na goedkeuring van de Roeibond. Echte focus was op een zo goed mogelijk evenement neerzetten voor de sporters. Dat was prioriteit nummer 1. Daarna ook een goed evenement voor de fans. Innovatie is vooral de baan.

Wordt nu gebruikt ook voor recreatie en als waterbuffer. En helaas geen echt Nederlands tintje.
Karin: Ik zou het nog even nakijken maar volgens mij niet, nee

Julius: Ik had hiervoor ook een interview gehad over het WK roeien. Hij bracht echt een link met studentenverenigingen in. Dat er een grote bar was en dat dat echt iets Nederlands was om er een feest van te maken. Omdat roeien ook een studentikoze sport is. Dat daar wel echt vanwege budget nog wat te verdienen is geweest.
Karin: Ja dat klopt.

Julius: Ik wil je bedanken voor je tijd en interview.

Bijlage 7: Interview Pieter Verhoogt (Sport2B) WK Roeien Frankrijk 2015 en Bulgarije 2018

Eigenaar Sport2B onderzoeksbureau. Onderzoek gedaan naar de economische impact van het WK roeien 2015 in Frankrijk en 2018 in Bulgarije
Pieter: Hallo met Pieter

Julius: Dag Pieter met Julius van de NLsportraad.
Pieter: Ik loop even naar mijn plek zodat ik rustiger kan bellen.

Julius: Allereerst, erg bedankt dat je de tijd en moeite neemt om mij te woord te staan voor dit interview. Zoals ik al eerder had verteld ben ik momenteel bezig met mijn afstudeeronderzoek. Ik ben afstuderend stagiaire bij de Nederlandse Sportraad. Als thema voor mijn afstuderen kijk ik naar verschillende sportevenementen om te achterhalen of Nederlandse sportevenementen op een andere manier, oftewel met een 'Dutch Approach' worden georganiseerd. Een van de sportenevenementen waar ik naar kijk is het WK roeien. Bij de impactstudies die gedaan zijn bij de verschillende evenementen zag ik steeds uw naam staan. Vandaar dat ik contact met u heb gezocht en graag het interview met u wil houden. Voor de record, gaat u ermee akkoord als dit interview wordt opgenomen? Het zal gebruikt worden voor mijn scriptie en niet voor andere doeleinden.
Pieter: Ja, dat is goed. Ga je het helemaal uittypen? Want dan houd ik het to the point.

Julius: Ja ik zal het helemaal transcriberen. Om te beginnen zou u uzelf kunnen introduceren. Wat voor rol heeft u bij de verschillende evenementen gehad?
Pieter: In 2014 samen met de HvA, Marije, onderzoek gedaan naar het WK roeien in Amsterdam. Economische impact, dat is de internationale roeibond zo bevallen dat ze mij vroegen of wij dit niet voor elk WK konden doen. Zij willen namelijk iets kunnen bieden aan de potentiële overheden die interesse hebben in het organiseren van het WK. Hierdoor krijgen de overheden een beter beeld wat het hun economie en plek brengt. Met de economische impactstudie konden ze zeggen kijk, dit en dit brengt het jou. Ik heb samen vrij lang met de HvA opgetrokken maar uiteindelijk besloten dat het meer bij mij ligt dan bij de HvA en is besloten dat ik de onderzoeken uitvoer. Ik ben alleen verdergegaan. Sindsdien ben ik bij alle evenementen geweest. Dat is Frankrijk, Amerika en Bulgarije.

Julius: Rotterdam?
Pieter: Nee omdat Rotterdam niet een echt WK was. Het had wel de naam maar door de Olympische Spelen was het meer een juniorentoernooi. Het was voor studenten en niet normale nummers.

Julius: Dat klopt, dat heb ik ook gezien in mijn onderzoek. Echter, ik kijk wel naar dat evenement en vergelijk het met de andere evenementen in Frankrijk en Bulgarije.

Pieter: Ik ken ook wel iemand die in die organisatie van het WK van Rotterdam rondliep en daarvan begreep ik dat het door en voor studenten georganiseerd was. In Amsterdam zat TIGsports erin. Dus dat is anders. Het werd wat serieuzer benaderd. Amsterdam en Amerika staan wel bovenaan als je kijkt naar organisatorisch okidoki.

Julius: Om daar meteen een bruggetje naar te maken. Ik vergelijk de evenementen. Waarom zeg je dat die okidoki zijn? Waarin verschillen die evenementen?
Pieter: Ik heb het dan vooral over de ambiance. In beide gevallen waren zowel Frankrijk als Bulgarije veel kleinschaliger dan een Amsterdam. Bij Frankrijk en Bulgarije was het voornamelijk roeiers en kwam er soms iemand binnen om even te kijken. Maar qua merchandising en belevingssfeer en faciliteiten was het andere koek.

Julius: In Amsterdam weet ik dat er ook heel veel gedaan is op het gebied van eten drinken. Grote bar etc.
Pieter: Klopt, halverwege de baan hadden ze een heel pleintje met allemaal foodstands. Er stonden allemaal verschillende foodtrucks. En er was een stuk waar je alleen als je betaalt binnen kon komen. Heb gemerkt dat dat bij het roeien al vrij bijzonder is. Er was wat afgezet en vrij groot deel was VIP en er was een tribune. Je had een idee dat je bij een serieus sportevenement binnenloopt. Dit was ook een van de eerste evenementen waar TIGsports zich tegenaan ging bemoeien buiten hun eigen golfwereld. Dus je merkte wel dat het een professionele aanpak had. Ze hadden ervaringen meegenomen.

Julius: En toen je het jaar erna bij Frankrijk kwam was dit meteen erg anders?
Pieter: Ja in meerdere opzichten. Het is een bergmeer. Er waren veel kleine omliggende dorpjes maar de eerste grote stad was er een eind vandaan. Ik vloog op Lyon en toen moest ik meteen 2.5u rijden voordat ik er was. En een stuk er vandaan kon ik overnachten in een Bed en Breakfast. Dus dit is echt een andere koek dan een Amsterdam, waar de baan bijna in de achtertuin van het gemeentehuis ligt. Je gaat tegen je vrienden niet zeggen: kom we gaan even naar het toernooi in Frankrijk.

Julius: En dit was ook in Plovdiv? Ik zag namelijk dat dat ook erg afgelegen lag.
Pieter: Ja dat klopt en misschien nog wel meer. Ook de economie is daar heel anders, echt een andere wereld. Het evenement draaide volgens mij prima. Maar qua omgeving…

Julius: Wat bedoel je met prima?
Pieter: Naja, als ik naar een roei-evenement kijk, zie ik daar al jaren hetzelfde gebeuren. Dagen met evenveel nummers en topteams. Als ik mij nu herinner waren er in Bulgarije wel echt minder teams dan in voorgaande edities. Die roeiers eisen verder weinig. Als ze goed kunnen slapen en hun boot veilig kunnen opbergen zijn die tevreden, net als zeilers. Er was een tribune en die was niet vol en die waren oud. En de overige faciliteiten waren ook oud.

Julius: Inderdaad als ik naar de nummer kijk, naar de impactstudies die zijn gedaan, staat er uit mijn hoofd dat Plovdiv ongeveer 4.000 bezoekers had of 3.000 zelfs. Als je dit vergelijkt met een Frankrijk waar al 13.000 bezoekers waren.

Pieter: Ik heb ook wel het idee, want bij Amsterdam was ik zelf bij. Bij Frankrijk was ik maar 1 dag aanwezig. En dat was een regendag dus ook slecht om te zien qua mensen. Maar nu ik wat meer evenementen heb bezocht heb ik een sterk vermoeden dat ik van de organisatie in Frankrijk wellicht iets te hoge nummers heb doorgekregen. En dat is ook de reden waarom ik heb gezegd ik wil er altijd zijn. In Frankrijk was ik er heen gevolgen en zelf geregeld. Daarna heb ik ook tegen mijn opdrachtgever gezegd: dit voelde niet goed, achteraf. En ik moet zelf kijken, het liefst twee dagen en een weekenddag aan het eind, maar ook doordeweeks. Zodat ik een gevoel kan krijgen: wat staat er aan merchandise? Bij Bulgarije was dat heel goed. Toen kreeg ik iets toegestuurd en heb ik het neerwaarts bijgesteld want dit klopt niet en komt niet in de buurt van wat ik heb gezien.

Julius: Interessant. Dit is ook een punt wat ik later naar voren wilde brengen in mijn onderzoek. Ik merk dat Nederland erg transparant is in het delen van informatie. Waar juist in sommige landen erg terughoudend wordt gekeken naar het delen van informatie.
Pieter: Ja, snap ik. Ook voor mij was het heel moeilijk samen werken met die organisatoren. Ja, maar je wilde toch meer organisatorisch gericht kijken?

Julius: Ja dat klopt. Echter, ben ik dit punt tijdens mijn onderzoek tegengekomen en wilde ik hier ook tijd aan besteden. Voornamelijk ook omdat Nederland hier dus ook in verschilt ten opzichte van het buitenland. Ik wil dit als een side note vermelden. Dat ik mensen heb benaderd maar dat ik weinig tot geen reactie krijg. Waar de een heel mooie evaluatiedocumenten heeft, zoals bij een EK atletiek bij een Zürich en een Berlijn.
Pieter: Ja helder, je ziet duidelijk dat bij een Frankrijk en een Bulgarije het anders is. Bulgarije was een kleine organisatie die het erg druk had en in mijn ogen onderbezet was. Dan kom je als onderzoeker op de laatste plaats. Ook doordat juist van belang is voor de organisator om een goed evenement neer te zetten. Dat is hun prioriteit nummer een. Maar bij Frankrijk merk je dat wat bekend is van Frankrijk. Ze hebben een eigen netwerk met mensen. Die stellen eerst hun eigen financiers gerust. Tijdens dat wij een onderzoek deden werd er een ander onderzoek gedaan door de organisatie zelf. In opdracht van de regionale overheid, want die waren grote sponsor van het evenement. Dat bureau had een volslagen andere methodiek zo was dat vroeger in Nederland ook. Maar sinds we de WESP hebben worden evaluaties op dezelfde manier gedaan. En daar is Nederland echt uniek in. Want ook met de Amerikanen die deden ook een onderzoek, ik was van tevoren die getallen gaan vinden met drie nullen extra. Wij filteren daar met onze methoden doorheen. Daar zit ik dus ook steeds met de FISA, waar ik wel een gedoetje mee heb, na afloop. Dat wij het onderzoek steeds onder dezelfde methodiek doen met zelfde input en zelfde vragenlijst. Op alle WK's doen we hetzelfde, zodat je het kan vergelijken. Waar je juist ziet dat andere onderzoeken gebeuren op de lokale manier en lokale regels en gevoelens.

Julius: Om hier aan toe te voegen: Ik heb gezien in Engeland dat ze wel gebruik maken van een standaard methodiek.
Pieter: Ja precies, ik wilde ook net al zeggen. Als je zegt er wordt niet heel veel gedeeld. Juist bij atletiek en Engeland. Daar wordt ook heel erg veel onderzocht. Daar zijn ze in aanloop naar

de Olympische Spelen in Londen mee begonnen. En dat is eigenlijk wel overeind gebleven. Dus dat is goed te vergelijken met Nederland.

Julius: om terug te komen, ik vond het interessant wat u zei. Dus zowel Plovdiv als in Frankrijk waren de gebieden afgelegen. Weet u waarom FISA dan voor deze gebieden heeft gekozen als WK locatie?
Pieter: Het zijn erkende roeibanen. Daar was niks mis mee. Faciliteiten waren prima, al zijn er in Frankrijk vast nog 100 andere goede banen. Maar dit gebied wilde het graag hebben. Als je een meer hebt, je legt de touwtjes erin en je kan roeien. Niks mis mee. Alleen vergeleken met Amsterdam, dat had zelfs Amerika niet. Gezien het feit dat de sport in Nederland vergeleken met andere landen nog meer een studentensport is. Afstanden onderling zijn ook miniem. Groningen is niks als je het vergelijkt met de afstanden in Amerika of Frankrijk. Iedereen die in ons land van roeien houdt komt kijken. Het was daarom gigantisch druk in Amsterdam. In Amerika gaat dat niet gebeuren.

Julius: Heeft hier Amsterdam goed op ingespeeld door wat je zei. Aan de ene kant een betaald gedeelte te creëren. Maar ook veel eten en drinken te faciliteren ook omdat het een studentensport is en studenten houden van een biertje. Was dit verschillend met Frankrijk en Bulgarije?
Pieter: Ja erg kleinschalig. Weinig extra's. In Amerika en Amsterdam waren er veel tentjes. Zowel voor spullen als voor eten.

Julius: Ik heb al wel wat dingen onderzocht en zie dat een sportfeest vaak naar voren komt als opvallend en gecreëerd wordt in Nederland. En dat wij echt bezig zijn met een evenement mooi neer te zetten. Was dat ook echt een verschil ten opzichte van de evenementen in Frankrijk en Bulgarije?
Pieter: Ja dat klopt. Zover ik weet stond er ook niks daarover in hun doelstellingen. Dat ze er ook een feest van moesten maken. Dat is niet aan de orde. Plovdiv is een arme stad. Daar hoef je niet te vragen of ze naar roeien komen kijken. Die mensen gaan naar hun werk als ze werk hebben en anders doen ze wat anders. Het was echt een topsport enclave in het midden van een bestaande economie, trieste bedoeling. Frankrijk is natuurlijk wel een sportland en ook in dat gebied wordt genoeg gesport. Skiën etc. Maar wel erg afgelegen en dan is roeien ook niet de eerste sport waar je aan denkt daar.

Julius: Dat had ik inderdaad ook gelezen, dat voor Frankrijk, wat ook Frans Cornelis had verteld. Dat Frankrijk het evenement ook gebruikte om hun lokale economie in positieve zin te profileren. Normaal zijn er in dat gebied altijd wintersporten en met zo'n evenementen wilden ze ook wat zomersportevenementen organiseren. Heb je hierin ook nog wat gemerkt in bijvoorbeeld de marketing?
Pieter: Nee ik heb dat niet specifiek gemerkt. Maar het is wel wat wintersportgebieden hebben. Ze hebben veel faciliteiten om mensen onder te brengen. En in de zomer is dat juist een nadeel omdat zo weinig wordt gebruikt. Als je daar dan wat mee kan doen dan past het in het beeld dat we het hele jaar door sportief willen zijn.

Julius: Dan kijk ik ook naar duurzaamheid van het evenementen en dan ook organisatorisch. De FISA heeft een samenwerking met het Wereldnatuurfonds. Heb je hier ook verschillen in gezien per evenement?
Pieter: Nee daar kan ik me nu niks van voor de geest halen.

Julius: Dan als we kijken naar de financiën. Maar eerst ervoor nog side events. Want ik weet dat als je bij de Nederlandse overheid een subsidie wilt aanvragen, zijn side events vaak criteria waaraan een organisator zich moet houden. Is dat ook in het buitenland? Heb je meegekregen dat Frankrijk of Bulgarije side events organiseerden?
Pieter: Uhmm.. Nee als ik goed denk. Nee Bulgarije zeker niet. In Frankrijk weet ik het niet zeker. In Amerika was er een avond voor het evenement een gigantische vuurwerkshow. Maar nee ik heb niet echt iets te melden. Al moet ik zeggen dat ik in Amsterdam ook niet zo zeer veel side events heb gezien. Afgezien van een ergometer hier en daar.

Julius: Ik weet inderdaad van Rotterdam dat ze ergometers bij het Centraal Station hadden gezet. Dan zijn de financiën voor mij interessant. Ik probeer het financieringsmodel met elkaar te vergelijken. De echte nummers of getallen zouden fijn zijn maar snap als deze vertrouwelijk zijn. Kunt u mij iets vertellen over percentage van overheid die sponsort en andere inkomsten?
Pieter: Dat is fors. Omdat het per definitie geen echte publieksevenementen zijn. Dan zijn dit sterk overheidsgedreven financieringsmodellen. En dat is dan wel meerdere overheden. Zowel lokaal, regionaal als landelijk.

Julius: U heeft daar niet ongeveer een percentage voor mij?
Pieter: als ik ze had zou ik ze ook liever niet geven want dat zijn toch echt vertrouwelijke informatiedingen. En wat opdrachtgevers altijd ingewikkeld vinden om deze weg te geven. Zodoende. In Amerika was het meer commercieel. Ook werd het in een privé park gehouden. Deze was privaat geëxploiteerd. Eigenaar van het park had het evenement gekocht. Die wilde met het evenement z'n park promoten. Hij heeft verschillende evenementen in zijn park. En aangezien hij ook een roeibaan heeft wil hij die ook gebruiken. Het verlies dat er was, dat heeft die organisatie gewoon gedragen.

Julius: Oke, en voor Frankrijk en Bulgarije weet je niet hoe het precies zit? Frans Cornelis vertelde mij dat er veel overheidsgeld is. Waar bij het Nederlandse model het nog wel mee valt. Weet jij of er verschillen in zijn? Bij een subsidieaanvraag bij VWS zijn er verschillende eisen. Weet jij hoe het bij deze landen is?
Pieter: Daar durf ik niks over te zeggen, daar weet ik niks vanaf.

Julius: Jammer, dat waren een beetje in hoofdlijnen mijn vragen. Om dan ook nog echt naar de 'Dutch Approach' te kijken. Als je een ding moet benoemen waarin Nederland echt verschilt. Je bent in Amsterdam geweest, je hebt Frankrijk gezien en Plovdiv. Heb je iets dat je denkt WAUW dit is echt Nederlands. Of hierin verschillen wij.
Pieter: Ik heb hier wel een mening over, maar die hangt niet zozeer samen met de roei-ervaringen die ik heb. Maar ik denk dat de 'Dutch Approach' vooral slaat… maar als ik kijk door

de bril van een buitenlander. Want denk dat dat het meest relevante is. Of het nou buitenlandse fans zijn, die denken: ik ga naar Nederland een evenement bezoeken of het zijn buitenlandse IOC-leden of ander soortige bobo's. Wil ik met mijn evenement naar Nederland. Hoe zij kijken naar Nederland. Dan zie ik wel dat wij een sportevenement benaderen als meer dan een sportevenement. Tuurlijk de doeltjes moeten staan en de wedstrijd moet gefloten worden. Per sportevenement z'n eigen faciliteiten, prima. Maar dat was in Frankrijk ook prima. Maar in Nederland heeft de overheid vast wel invloed op gehad met aanvullende eisen. Dan kijken we ook wel, naja wat voor impact gaan we met dit evenement realiseren, maatschappelijk? Maar ook gaan we proberen om aan de overheid te laten zien dat we ook ons best hebben gedaan om privaatgeld op te halen. Ook door veel kaartjes te verkopen, dat het niet alleen is: we houden ons handje op naar de overheid. Je ziet dat bij partijen in Nederland een golf is ontstaan van: hoe krijgen we nou meer evenement in die sportevenementen? En daar is een partij als TIG of House of Sports erg goed bij ingesprongen. Kijk naar het Holland Heineken huis, dat is bij uitstek een voorbeeld wat ik net uitleg. OS zijn overal en altijd prima georganiseerd maar die gekke Nederlanders hebben bedacht: we kunnen er natuurlijk ook een feest tegenaan plakken. En dat doen we in het Holland Heinekenhuis helemaal goed! Ik denk wel dat we daar een zaadje hebben geplant in de wereld hoe je een evenement kan kwadrateren in beleving, om mensen die misschien niet helemaal gek zijn van de sport er wel bij te betrekken. Net zoals je ook wel een keer naar Thialf wilt gaan ook al ben je geen diehard schaatsfan. Dat vind ik wel dat wij als Nederland niet alleen goed in zijn, maar het is ook iets waarvan het buitenland al langer het gevoel heeft dat Nederlanders het in zich hebben. Het gekke is, ik was dit weekend in Engeland en was bij een pub quiz. En die zeiden toen ook halfdronken toen ze merkten dat wij Nederlanders waren: Jullie zijn altijd zo vrolijk, het is altijd lachen bij jullie in de buurt. En toen dacht ik, ja dat is wel waar het om gaat. Er is geen land ter wereld, misschien de Brazilianen, maar die Hollanders kom je overal tegen in gekke pakjes en uitgedoste outfits. En dat spreekt natuurlijk wel aan. Dat is in mijn ogen wel een beetje de 'Dutch Approach'. Waar bij mij ook wel iets in zit, daar heb ik ooit een artikel over geschreven met de titel non venue beleving. Hierin heb ik gezegd, je geniet van sportevenementen niet op de plek waar het gehouden wordt. Maar ofwel op een andere plek in een fanzone, of je doet het via de TV.

Julius: Je bedoelt zoiets als het Museumplein-achtige dingen?
Pieter: Precies. Holland Heinekenhuis of in de kroeg met vrienden voetbalkijken. Wij als Nederlanders snappen dat. Het evenement wat je organiseert hoeft niet alleen bekeken te worden op de locatie maar kan ook ergens anders. Zo'n Leidseplein inrichten als de wedstrijden in een ander land zijn is helemaal des Nederlands. Het grappige is dat het ook evenementen zijn die ook commercieel gedreven zijn. Als er een paar duizend mensen zijn is het relatief makkelijk om daar sponsoren voor te vinden.

Julius: Kan je dan ook een link maken met het festivalleven. Wij als Nederlanders zetten ook goede festivals neer.
Pieter: Zeker, niet voor niets dat Duncan Sutterheim in de NLsportraad zit. Vind ik een hele goede move. Dat beeld in het buitenland wat ik net schetste is ook in de dance wereld. Je kan er altijd een Nederlandse DJ neerzetten, jullie hebben er genoeg. Of dat nou met ons losse beleid is in Nederland. Wij als Nederlanders zijn wat relaxter. Genoeg landen waar het

bedrijfsleven nog allemaal vol in pak is en strak en officieel, hiërarchie is. Hier kan je gewoon in je spijkerbroek naar je werk, je kan 'je' zeggen tegen je baas. En het gaat allemaal prima. Het is meer ontspannen. Wij doen er verstandig aan om op een prettige en het moet er niet al te commercieel uit zien, maar uiteindelijk is het wel. Wij kunnen het bijna non commercieel verkopen, en dat is zo aantrekkelijk.

Julius: Wat ik wel interessant vind, toen ik keek naar de EK atletiek in Zürich, Amsterdam en Berlijn. Ik dacht ook dat Nederland altijd erg vooruitstrevend was en nieuwe dingen probeert. Alleen je ziet wel dat het heel snel gekopieerd wordt door de landen. Het EK in Berlijn had een aantal aanpassingen, die gedaan waren door Amsterdam, direct over genomen. In sommige landen wordt het dus wel gekopieerd wat hier wordt gedaan.
Pieter: Ja dat denk ik ook. Dat komt niet zozeer door de landen. Maar die internationale bonden kunnen het in hun draaiboek meenemen. Uitdaging voor Nederland blijft om het toch steeds leuker te maken.

Julius: Denk je dat dit soort vernieuwende dingen gedaan worden omdat de overheid best veel eisen stelt en weinig geld investeert als je kijkt naar een Frankrijk of een Bulgarije?
Pieter: Het is moeilijk om het een op een te koppelen, alleen ik denk wel dat door onze overheid over het algemeen wat terughoudender is. En tegelijkertijd, ik wil misschien wel iets meer geven maar dan moet je wel echt aantonen dat je evenement meerwaarde hebben. Zodat de overheid goed kan uitleggen waarom er meer wordt gegeven. Je krijgt niet zomaar je subsidie overgemaakt. En het feit dat er een redelijk beperkt clubje aan respectabele evenementenbureaus is. Ja, dat helpt wel, die hebben in de gaten wat werkt wel, of niet. Dat kan met eenzelfde trucje opeens erg vernieuwend zijn. Denk aan muziek bij het shorttrack. Zo hebben alle sporten het wel. En wat je zegt terecht, de uitdaging wordt om het een stap verder te tillen. Maar dat komt dan weer van de volgende generatie zoals jij. Het zou richting virtual reality gaan.

Julius: Ik wil u graag bedanken voor uw tijd en het beantwoorden van de vragen. Het was een erg interessant gesprek.
Pieter: Graag gedaan.

Bijlage 8: Pascal Jolly (project manager) WK roeien 2015

Questions à la Fédération française d'aviron

Quelle était la composition de l'organisation et des personnes qui ont travaillé pour l'événement? A-t-il été principalement utilisé des employés rémunérés ou du personnel. Comment était la structure d'organisation? Un comité d'organisation local a-t-il été créé ou est-ce entre les mains de votre association d'aviron?

The OC was an association dedicated for the event.
There was:

- an General Assembly with all the institutions involved in the organization (cities, region, federation, french government, clubs …): one meeting a year.
- A Supervisory Board from the General Assembly: three meetings a year (to valid the decisions of the Directory)
- The Executive Board: a president + 7 persons with a great autonomy(

During the event we had about 700 volunteers on the site.

Please see the document : CM Aiguebelette 2015 bilan final FISA vs FR.docx

L'organisation, at-elle fixé des objectifs avant l'événement? Sont des événements parallèles ou des extras organisés (événements parallèles) en plus de l'organisation de l'événement? A titre d'exemple: événements sportifs récréatifs, une attention particulière à la décoration de l'événement, comme une scène ou un grand bar, etc., engagement de l'environnement local.

The first goal of this world championship was to be a big popular party.

As a test event, we had to organize one year before, in 2014, one World Cup.

It was also a great spotlight on the sport, with a particular focus in 2015 because it was the qualification regatta for the Rio de Janeiro Summer Games.

These world championships were the last international event in France before the official bid of Paris for the 2024 OG.

So it was a big challenge to offer the best event possible and an opportunity to show the world the French know-how in major events.

We had the visit of Thomas Bach, president of IOC and other members of IOC during the event.

The federation has launched the national program "Rame en 5e" (for children of 12/13 years) in collaboration with the Ministry of Education, the Ministry of Sports.

This program, which is still in place, enables our clubs to initiate and reinforce their operations towards colleges around the themes of health and school practice.

The best schools were invited during the championship.

La France, a-t-elle essayé de se distinguer des événements précédents? Si oui, comment et en quoi était-ce différent de l'événement d'Amsterdam 2014 et des années précédentes?

Last senior world championships in France in 1997 at the same place.

The lake of Aiguebelette is a wonderful place in the nature surrounded by mountains and there is no comparison with a nautical stadium like Amsterdam or Rotterdam.

En suite sur la question précédente: l'innovation est l'un de mes sujets. Je cherche des choses où l'événement s'est distingué par l'innovation. Vous pouvez penser au marketing, à l'habillage urbain (city dressing), à la durabilité, à l'héritage, à l'utilisation novatrice des installations et à l'augmentation (enthousiasme) des spectateurs. Pourriez-vous expliquer par point s'il y a eu une innovation?

To limit the impact of motor boats on the lake, we used electric boats whenever possible.

Installation of dry toilets

Limitation of food waste on the restaurant of accredited persons > 91% of 12500 prepared meals

Sensitization of the guests on the limitation of the waste by the volunteers at the level of the spaces of sorting

Limitation of paper consumption

Please see the attached documents in the folder "Environmental docs"

Un autre sujet de mes recherches est le budget. Existe-t-il un document public indiquant le financement de l'événement? Peut-être en pourcentages? Sinon, est-ce possible que vous puissiez présenter en pourcentages les choses principaux du modèle de financement. Vous pouvez penser à: différents revenus et dépenses. (possible revenu de sponsor, revenu de ticket, revenu de nourriture et de boisson et une subvention gouvernementale)

XXX

Une évaluation finale de l'événement, a-t-elle été faite que je peux inspecter ou des études ont-elles été menées, telles que des retombées économiques? Celles-ci ne seront utilisées que pour mes propres recherches.

Please see files attached :

Retombees economiques Aiguebelette 2015.pdf

CM Aiguebelette 2015 bilan final FISA vs FR.docx

Bijlage 9: Achtergrondinformatie bij de tabellen van hoofdstuk 6

Inkomsten WK Roeien Aiguebelette 2015		Aiguebelette 2015
	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie Conseil Savoie Mont Blanc (CSMB)	2.150	28,6%
Subsidie en Conseil Départemental de la Savoie	1.970	26,2%
Subsidie Centre National pour le Développement du Sport	1.500	19,9%
Subsidie Regio Auvergne Rhône-Alpes	200	2,7%
Subtotaal subsidies	5.820	77,4%
Kaartverkoop	200	2,7%
Catering	170	2,3%
Transport	107	1,4%
Exposanten	29	0,4%
Overige inkomsten	1.194	15,9%
Subtotaal Overige inkomsten	1.700	22,6%
Totaal	**7.520**	100,0%

Bron: niet gepubliceerde evaluatiedocument. Ontvangen van Pascal Jolly Project manager WK 2015

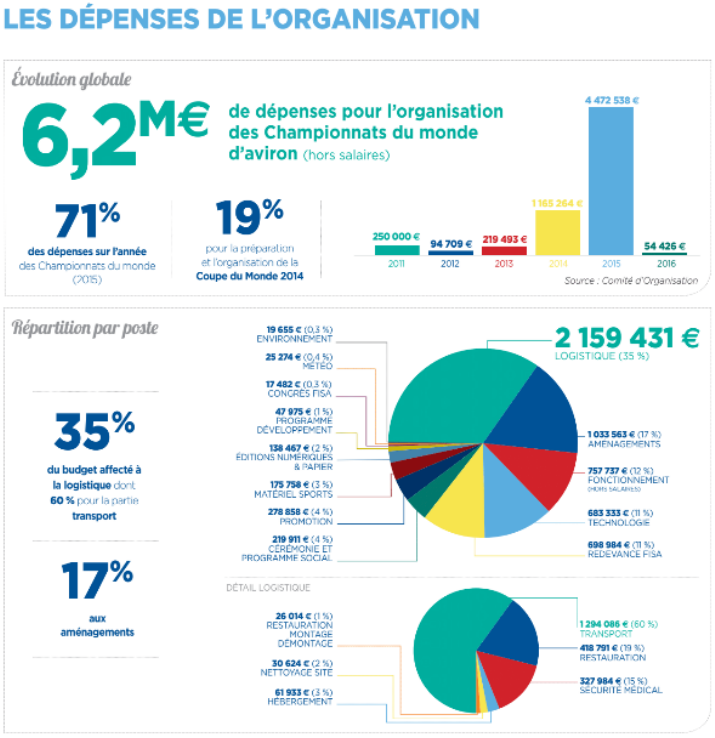

Ontvangsten:

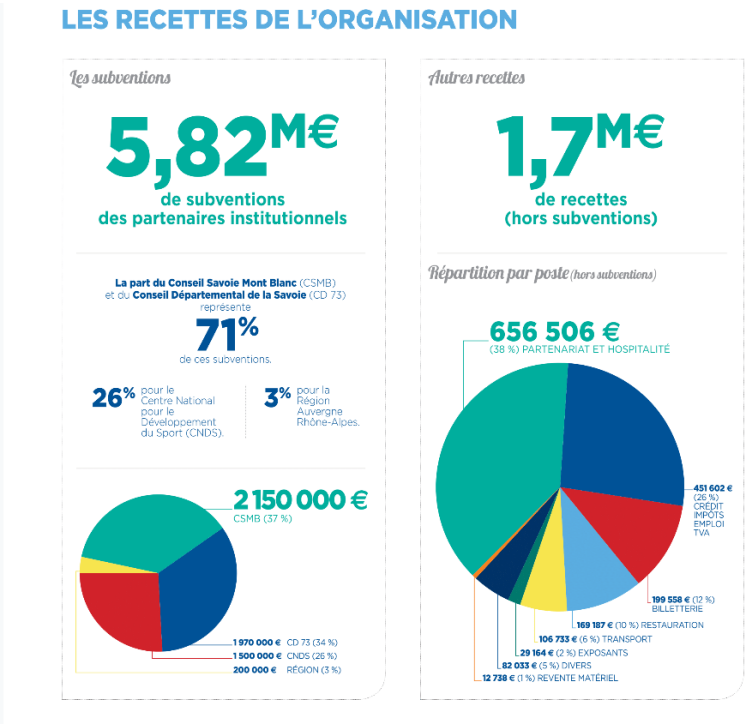

Inkomsten WK Roeien Rotterdam 2016		Rotterdam 2016
	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie VWS	335	17,6%
Subsidie gemeente Rotterdam (via Rotterdam	300	15,8%
Sponsoring	160	8,4%
Kaartverkoop	329	17,3%
Overig	776	40,8%
Totaal	**1.900**	100,0%

Bron: (Oldenboom, E., 2017).

Inkomsten WK Roeien Plovdiv 2018		Plovdiv 2018
		% van totale budget
Subsidie van de overheid	"mostly"	
Sponsoren	"some"	
Donaties	"some"	
Totaal	**1.600**	100

Bron: (FISA, 2018)

Inkomsten EK Atletiek Zürich 2014		0,9007	Zürich 2014
	x CHF 1.000	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie overheid	10.000	9.007	42%
Share capital	2.021	1.820	8%
Promotie/Kaartverkoop	8.877	1.820	8%
Sponsoring	6.367	5.735	27%
Logistiek	2.353	2.119	10%
TV & Media	886	798	4%
Overig	329	296	1%
Totaal	**30.833**	**21.596**	100%

Bron: (LEAM 2014)

Inkomsten EK Atletiek Amsterdam 2016		Amsterdam 2016
	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie gemeente Amsterdam	4.285	23%
Subsidie VWS	1.905	10%
Sponsoring	1.245	7%
Kaartverkoop	2.511	13%
Overig	8.908	47%
Totaal	**18.854**	100%

Bron: (Hover, Davids, Baart de la Faille – Deutekom & Dallinga, 2017)

Inkomsten EK Atletiek Berlijn 2018		Berlijn 2018
	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie Overheid	12.000	38%
Sponsoring	4.200	13%
Kaartverkoop	8.900	28%
Overig	6.900	22%
Totaal	**32.000**	100%

Bron: (Leichtathletik Berlin, 2019).

Inkomsten Start Tour de France		Düsseldorf 2017
	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie stad Düsseldorf	6200	39%
Sponsoring	2800	18%
Kaartverkoop		
Overig	6.900	43%
Totaal	**15.900**	100%

Bron: (Barfield, z.d.); (Deloitte, 2017)

Inkomsten Start Tour de France		Utrecht 2015
	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie Rijks, provincie en gemeente	8.350	46%
Sponsoring	7.000	39%
Hospitality en commercieel	2.750	15%
Totaal	**18.100**	100%

Bron: (Hover & Bakker, 2015); (Bottenburg et al. 2015)

Inkomsten Start Tour de France		1,11628	Yorkshire 2014
	x pond 1000	x € 1.000	% van totale budget
Subsidie	16.700	18.641,9	69%
Sponsoring			
Kaartverkoop			
Overig			
Totaal	**27.000**	**30.140**	

Bron: (Leeds city council, 2014)

Sportevenementen	*Evenement*	*Totaal budget per evenement*	*Overheidsbijdrage*	*% Overheidsbijdrage t.o.v. totale budget*
EK Athletiek	Zürich 2014	21.596.084	9.007.000	42%
EK Athletiek	Amsterdam 2016	18.854.000	6.190.000	33%
EK Athletiek	Berlijn 2018	32.000.000	12.000.000	38%
WK Roeien	Aiguebelette 2015	7.520.000	5.820.000	77,4%
WK Roeien	Rotterdam 2016	1.900.000	635.000	33,4%
WK Roeien	Plovdiv 2018	1.600.000	0	0
Grand Départ Tour	Yorkshire 2014	30.139.560	18.642.000	69%
Grand Départ Tour	Utrecht 2015	18.100.000	8.350.000	46%
Grand Départ Tour	Düsseldorf 2017	15.900.000	6.900.000	39%

Bron: zie de bronnen bij de tabel per evenementen

Sportevenemen	*Evenement*	*Prijs per toeschouwer/bezoek*	*Toeschouwers/aantal bezoeken*	*Totaal budget per evenement*
EK Athletiek	Zürich 2014	145	148.500	21.596.084
EK Athletiek	Amsterdam 2016	149	126.400	18.854.000
EK Athletiek	Berlijn 2018	64	500.000	32.000.000
WK Roeien	Aiguebelette 2015	214	35.100	7.520.000
WK Roeien	Rotterdam 2016	90	21.100	1.900.000
WK Roeien	Plovdiv 2018	356	4.500	1.600.000
Grand Départ Tour	Yorkshire 2014	6	5.400.000	30.139.560
Grand Départ Tour	Utrecht 2015	24	748.000	18.100.000
Grand Départ Tour	Düsseldorf 2017	13	1.200.000	15.900.000

Bron: zie de bronnen bij de tabel per evenement

Sportevenemen	*Evenement*	*Totaal budget per evenement*	Overheidsbijdrage	Sponsoring	% overheidsbijd	% sponsors
EK Athletiek	Zürich 2014	21.596.084	9.007.000	5735000	41,71%	26,56%
EK Athletiek	Amsterdam 2016	18.854.000	6.190.000	1245000	32,83%	6,60%
EK Athletiek	Berlijn 2018	32.000.000	12.000.000	4200000	37,50%	13,13%
Sportevenemen	*Evenement*	*Totaal budget per evenement*	Overheidsbijdrage	Sponsoring	% overheidsbijd	% sponsors
WK Roeien	Aiguebelette 2015	7.520.000	5.820.000	29000	77,39%	0,39%
WK Roeien	Rotterdam 2016	1.900.000	635.000	160000	33,42%	8,42%
WK Roeien	Plovdiv 2018	1.600.000	0	0	0,00%	0,00%
Sportevenemen	*Evenement*	*Totaal budget per evenement*	Overheidsbijdrage	Sponsoring	% overheidsbijd	% sponsors
Grand Départ Tour	Yorkshire 2014	30.139.560	18.642.000	0	0,00%	0,00%
Grand Départ Tour	Utrecht 2015	18.100.000	8.350.000	7000000	46,13%	38,67%
Grand Départ Tour	Düsseldorf 2017	15.900.000	6.900.000	2800000	43,40%	17,61%

Bron: zie de bronnen bij de tabel per evenement